T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOSYAL GİRİŞİMCİLİK YOLU İLE SURİYELİ SIĞINMACI KADINLARIN SOSYAL UYUMUNUN GÜÇLENDİRİLMESİ: UMUT İÇİN ÖRGÜ PROJESİ ÖRNEĞİ

MAHMURE NUR BAYRAM

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi FATİH KUCUR

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Sosyal Hizmet Programı

Ocak, 2023

TEZ KABUL VE ONAYI

Mahmure Nur BAYRAM tarafından, **Dr. Öğr. Üyesi Fatih KUCUR** danışmanlığında hazırlanan **"SOSYAL GİRİŞİMCİLİK YOLU İLE SURİYELİ SIĞINMACI KADINLARIN SOSYAL UYUMUNUN GÜÇLENDİRİLMESİ: UMUT İÇİN ÖRGÜ PROJESİ ÖRNEĞİ"** başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından **23/01/2023** tarihinde yapılan sınav sonucunda **oy birliği** ile başarılı bulunarak **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Tez Jürisi

		İmza	Sonuç
DANIŞMAN	Dr. Öğr. Üyesi Fatih KUCUR İstanbul Üniversitesi- Cerrahpaşa Sosyal Hizmet Anabilim Dalı		☒ Kabul ☐ Ret
ÜYE	Doç. Dr. Taner ARTAN İstanbul Üniversitesi- Cerrahpaşa Sosyal Hizmet Anabilim Dalı		☒ Kabul ☐ Ret
ÜYE	Prof. Dr. Yusuf ADIGÜZEL Sakarya Üniversitesi Gazetecilik Anabilim Dalı		☒ Kabul ☐ Ret

“Göç yolunun cefakâr, vefakâr kadınlarına ve annelere ithaf ediyorum…”

BÜTÇE DESTEKLERİ

SOSYAL GİRİŞİMCİLİK YOLU İLE SURİYELİ SIĞINMACI KADINLARIN SOSYAL UYUMUNUN GÜÇLENDİRİLMESİ: UMUT İÇİN ÖRGÜ PROJESİ ÖRNEĞİ

Bu tez çalışması için herhangi bir kurumdan bütçe desteği alınmamıştır.

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam boyunca desteğini esirgemeyen, çalışmam adına yenilikçi ve geliştirici çözüm önerilerinde bulunan sayın danışmanım Dr. Öğr. Üyesi. Fatih KUCUR'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez konumu belirlememde ve yazım sürecimde destek olan ve alandaki kıymetli tecrübelerini aktaran çok değerli Doç. Dr. Hakan GÜLERCE hocama çok teşekkür ederim.

Tez konumun oluşumuna vesile olan fikriyle her zaman yanımda olan ve başarılarıyla bana yol gösteren kardeşim Av. Rukiye GÜLERCE' ye teşekkür ederim.

Son olarak, stresli ve yoğun geçen tez yazım sürecimde ve hayatım boyunca yanımda olduğunu hissettiren aileme teşekkürlerimi sunarım.

Ocak 2023 **Mahmure Nur BAYRAM**

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAYI ..... **iii**
BEYAN ..... **iv**
BÜTÇE DESTEKLERİ ..... **vi**
TEŞEKKÜR ..... **vii**
İÇİNDEKİLER ..... **viii**
TABLO LİSTESİ ..... **x**
KISALTMA LİSTESİ ..... **xi**
ÖZET ..... **xii**
ABSTRACT ..... **xiv**
1. GİRİŞ **1**
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE **5**
2.1. GİRİŞİMCİLİK 5
2.2. SOSYAL GİRİŞİMCİLİK 6
2.2.1. Türkiye'de Sosyal Girişimcilik Alanında Yapılan Çalışmalar 11
2.2.2. Sosyal Girişimcilik ile Girişimcilik Arasındaki Farklar 12
2.2.3. Sürdürülebilir Girişimcilik 14
2.2.4. Dünyada ve Türkiye'de Sosyal Girişimcilik Örnekleri 16
2.2.5. Bir Sosyal Girişimcilik Örneği: Umut İçin Örgü Projesi 19
2.3. SOSYAL HİZMET VE UYGULAMALARI 21
2.3.1. Sosyal Girişimcilik ve Sosyal Hizmet Arasındaki Farklar 22
2.4. SOSYAL UYUM 24
2.4.1. Göç 24
2.4.1. Göç ve Kadın 27
2.4.2. Göçmen Girişimciliği 29
2.4.3. Uyum ve Girişimcilik 31
3. YÖNTEM **33**
3.1. ARAŞTIRMA MODELİ 33
3.2. ARAŞTIRMA SORULARI 34
3.3. SAHADA İZLENEN YOLLAR 35
3.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI 36
4. BULGULAR **37**
4.1. UMUT İÇİN ÖRGÜ PROJESİNİN SIĞINMACI KADINLAR AÇISINDAN OLUŞTURDUĞU KAZANIMLAR 38

4.2. SIĞINMACI KADINLARIN YAŞADIKLARI SORUNLARIN HAYATA YANSIMALARI: DİL, NEFRET SÖYLEMİ, AYRIMCILIK 42
4.3. UMUT İÇİN ÖRGÜ PROJESİNİN KATILIMCI DEĞERLENDİRMELERİ 48
4.4. UMUT İÇİN ÖRGÜ PROJESİNİN YEREL-SIĞINMACI İLİŞKİLERİNE ETKİLERİ 52
4.5. SIĞINMACI KADINLARIN GELECEĞE DAİR BEKLENTİ VE HAYALLERİ 56
5. TARTIŞMA VE SONUÇ 59
6. ÖNERİLER 65
KAYNAKLAR 67
İNTİHAL RAPORU İLK SAYFASI 76
ETİK KURUL İZİN YAZISI 77
ÖZGEÇMİŞ 81

TABLO LİSTESİ

Tablo 2-1: Sosyal Girişimcilik Problem Alanları

Tablo 2-2: Sosyal Girişimci ve Girişimci Arasındaki Farklılıklar

Tablo 2-3: UNDP'nin Kalkınma Hedefleri

Tablo 4-1: Demografik Veriler Tablosu

KISALTMA LİSTESİ

AB: Avrupa Birliği

AFAD: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

AKUT: Arama Kurtarma Derneği

BM: Birleşmiş Milletler

BMMYK: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

BBC: British Broadcasting Corporation

DAKA: Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı

KODA: Köy Okulları Değişim Ağı

KOSGEB: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı

ILO: Uluslararası Çalışma Örgütü

IOM: Uluslararası Göç Örgütü

İSTKA: İstanbul Kalkınma Ajansı

SIRSE: Social Inclusion of Refugee Youth Through Social Entrepreneurship

SOGİP: Sosyal Girişimcilik Programı

SOGLA: Sosyal Girişimci Genç Liderler Akademisi

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

TTB: Türk Tabipler Birliği

TEMA: Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı

TÜBİTAK: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

UNDP: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

YUKK: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOSYAL GİRİŞİMCİLİK YOLU İLE SURİYELİ SIĞINMACI KADINLARIN SOSYAL UYUMUNUN GÜÇLENDİRİLMESİ: UMUT İÇİN ÖRGÜ PROJESİ ÖRNEĞİ

Mahmure Nur BAYRAM

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Sosyal Hizmet Programı

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Fatih KUCUR

Suriye'de 2011 yılında başlayan ve ilerleyen, zamanla artarak devam eden iç karışıklıklar ve şiddet nedeniyle milyonlarca insan yerinden ve yurdundan edilmiştir. Türkiye gerek jeopolitik konumu gerekse kültürel ve dinsel sebepler nedeni ile tercih edilme sebebi olduğundan en fazla göç alan ülke konumuna geçerek dört milyona yakın Suriyeli sığınmacı barındırmaktadır. Hukuksal bağlamda geçici koruma statüsü altında bulunan Suriyeli sığınmacılar öncelikli olarak İstanbul, Gaziantep, Hatay ve Şanlıurfa illerinde yaşamaktadır. Savaşın devam etmesi, ülkedeki nüfus ve yıkıcı etkileri göz önüne alındığında Suriyelilerin kalıcı olduğu ya da kısa vadede geri dönüşün mümkün olmadığı anlaşılmaktadır. Suriyeli nüfusun yoğunluğu ve kalıcılığının artması birtakım sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda göç süreçlerinde dil farklılığı, şiddet ortamının getirdiği travmatik durumlar, uyum sorunu ve ekonomik problemler oluşmaya başlamıştır. Günlük hayatlarına devam eden bireylerin beklenmedik bir şekilde kaos ortamına maruz kalması ve ekonomik güçlerini yitirmeleri ile belirsizlikle karşılaşmaları oldukça zor bir süreçtir. Dil farklılığı, travmatik durumlar ve uyum sorunlarının çözümü ile alternatif yolların geliştirilmesi adına göç ve uyum çalışmaları yaygınlaştırılmıştır. Sığınmacıların sosyal uyumu ve ekonomik güçlenmeleri adına yapılacak çalışmalar oldukça önemlidir. Yenilikçi ve özgün fikirlerin uygulamada gelişim gösterdiği ve hatta sosyal girişimcilik kavramının yaygınlaştığı günümüz dünyasında sosyal değer üretme çabası önem kazanmıştır. Girişimcilik veya sosyal girişimcilik yoluyla değer üretme ve ekonomik kazanım sağlama noktasında dünyada ve Türkiye'de yapılan çalışmaların sayısı hızla artmaktadır. Bu noktada girişimciliğin ve sosyal girişimciliğin kapasitesinden yararlanmada özgün çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmada da çifte dezavantajlı grup

olan Suriyeli sığınmacı kadınların ve yerel kadınların istihdamını destekleyen Umut İçin Örgü projesi kapsamında çalışan 20 kadın ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde Suriyeli sığınmacı kadınların proje kapsamında istihdam edilmelerinin etkileri toplumsal ve sosyal bağlamda ele alınmıştır. Çalışmada özellikle sosyal girişimcilik örneği olan Umut İçin Örgü projesinin toplumsal ve sosyal uyuma etkileri üzerinde durulmuş ve uyum çalışmaları adına çözüm önerileri sunulmuştur. Görüşme yapılan katılımcılara amaçlı örneklem metodu ile ulaşılmıştır. Umut İçin Örgü sosyal girişimcilik projesinin sosyal uyumun gelişmesine önemli katkılar sunduğu ortaya çıkmıştır.

Ocak 2023 , 96 sayfa.

Anahtar kelimeler: Sosyal girişimcilik, sosyal uyum, göçmen istihdamı, göçmenlerle iletişim.

ABSTRACT

M.Sc. THESIS

STRENGTHENING THE SOCIAL COHESİON OF SYRIAN REFUGEE WOMEN THROUGH SOCIAL ENTREPRENEURSHIP: KNITTING FOR HOPE PROJECT EXAMPLE

Mahmure Nur BAYRAM

İstanbul University-Cerrahpaşa

Institute of Graduate Studies

Department of Social Work

Social Work Programme

Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Fatih KUCUR

Millions of people have been displaced and displaced due to internal turmoil and violence that started and progressed in Syria in 2011 and continued to increase over time. Turkey is the country that receives the highest number of immigrants because of its geopolitical location and cultural and religious reasons, and hosts nearly four million Syrian refugees. Syrian asylum seekers, who are under temporary protection status in the legal context, primarily live in the provinces of Istanbul, Gaziantep, Hatay and Şanlıurfa. Considering the continuation of the war, the population in the country and its devastating effects, it is understood that the Syrians are permanent or there is no return in the short term. The increase in the density and permanence of the Syrian population brings with it some problems. In this context, language differences, traumatic situations brought about by the violence environment, adaptation problems and economic problems have started to occur in migration processes. It is a very difficult process for individuals who continue their daily lives to be unexpectedly exposed to violence and chaos, to lose their economic power and to encounter uncertainty. Migration and integration studies have been expanded in order to solve language differences, traumatic situations and adaptation problems and to develop alternative ways. The work to be done for the social cohesion and economic empowerment of the refugees is very important. In today's world, where innovative and original ideas develop in practice and even the concept of social entrepreneurship has become widespread, the effort to produce social value has gained importance. The number of studies in the world and in Turkey is increasing rapidly in terms of creating value and providing economic gain through entrepreneurship or social entrepreneurship. At this point, original studies are needed to benefit from the capacity of entrepreneurship and social entrepreneurship.

In this study, semi-structured interviews were conducted with 20 women working within the scope of the Knitting for Hope project, which supports the employment of Syrian refugee women and local women, who are a double disadvantaged group. In the interviews, the effects of the employment of Syrian refugee women within the scope of the project were discussed in a societal and social context. In the study, the effects of the Knitting for Hope project, which is an example of social entrepreneurship, on social and social cohesion were emphasized and solution suggestions were presented for harmonization studies. The interviewed participants were reached by the purposeful sampling method. It has been revealed that Knitting for Hope social entrepreneurship project makes significant contributions to the development of social cohesion.

December 2022, 96 pages.

Keywords: Social entrepreneurship, social cohesion, immigrant employment, communication with immigrants.

1. GİRİŞ

Göç, insanlık tarihinden bu yana var olmuş ve toplumları önemli ölçüde etkileyen sosyolojik bir olgudur. Göç eden ve göç alan toplumlar ekonomik, sosyal ve toplumsal anlamda önemli dönüşümler yaşamaktadır. Yaşanan dönüşümler birtakım problemleri beraberinde getirmektedir. Problemlerle başa çıkmada uygulanacak stratejiler büyük önem taşımaktadır. Bu doğrultuda ülkeler göç kapasitelerine göre bir plan hazırlamakta ve uygulamaktadır. Ancak Türkiye son yıllarda yaşadığı ani ve kitlesel göç hareketliliği ile beklenmedik bir durumla karşılaşmıştır. Özellikle 2011 yılından bu yana Türkiye göç hareketliliğinden önemli ölçüde etkilenen ülkeler arasında yer almaktadır.

Suriyede yaşanan iç karışıklık ve şiddet ortamından kaçarak ülkesini terk etmek zorunda kalan insanlar sınır ötesi göçü yaşamıştır. Özellikle izlediği açık kapı politikası ile yaklaşık 4 milyona yakın Suriyeli sığınmacıyı misafir eden Türkiye önemli bir konumdadır. Bu nedenle göç yönetimi noktasında Türkiye'nin izleyeceği polikalar oldukça önemlidir. Türkiye yaşadığı büyük göç dalgasının ardından başlangıçta sığınmacıların geçici olduğunu düşünmüş olsa da sürecin uzaması ve sığınmacıların kalıcı olduğunun anlaşılması ile kalıcı çalışmalar gerçekleştirmeye başlamıştır. Sığınmacılar ilk zamanlarda kamplarda ve geçici barınma merkezlerinde misafir edilirken zamanla kamplar yetersiz gelmeye başlamıştır. Bu nedenle geçici barınma merkezlerinin sayısı artırılmıştır. Geçici barınma merkezlerinde uzun dönem yaşamanın getirdiği zorluklar bu merkezlerin kapatılmasını gündeme getirmiştir. 2022 yılı itibariyle 5 ilde 7 geçici barınma merkezi bulunmakta ve geçici barınma merkezlerinde sadece 47.988 kişi kalmaktadır (GİB, 2022). Geçici barınma merkezleri kapatıldıktan sonra göçmenler yakın şehirlere dağılmıştır. Türkiye'nin pek çok farklı bölgesine dağılan sığınmacılar ekonomik, sosyal ve toplumsal sorunlar yaşamaktadır. Türkiye sığınmacıların ve yerel halkın birlikte yaşama kültürü kazanması ve toplumsal uyumun sağlanması adına çeşitli politikalar geliştirmiştir. Bu politikalar Göç İdaresi Başkanlığı tarafından hazırlanan 2017-2023 Göç ve Uyum belgesiyle ortaya konulmuştur. (GİB, 2020).

Yaşanan yoğun göç hareketliliğinden en fazla etkilenen grup çocuklar ve kadınlar olmuştur. Bu doğrultuda kadın, toplumsal cinsiyet rollerinin getirdiği sorumluluk ile beraber ataerkil toplumlarda kadın olmanın getirdiği mağduriyeti de yaşayarak daha dezavantajlı konuma gelmektedir. Çocuklar ise bazen ebeveyn rolünü üstlenmek zorunda kaldıkları için ve büyük bir sorumluluk üstlendiklerinden dezavantajlı durumdadır. Şiddet ortamının getirdiği

kaos ve karışıklık özellikle çocuklar ve kadınlar açısından mücadele edilmesi güç bir hal almıştır. Kadınlar göç yolculuğunda birçok zorlukla karşılaşmakta ve istismara açık hale gelmektedir. Eşleri vefat eden veya kaybolan kadınlar tek başına yaşam mücadelesi vermekte ve çocukları ile ilgilenmek zorundadır. Bu nedenle kadınların travma sonrası başa çıkma stratejileri büyük önem taşımaktadır. Göç alan toplumlarda kadınların psiko-sosyal ve ekonomik anlamda desteklenmesine yönelik politikalar geliştirilmektedir. Bu bağlamda kadınların iyileşmesi ve hayata yeniden katılımı oldukça önemlidir. Ailelerin iyileşmesi ve yeni topluma uyum sürecinde ebeveynlere büyük sorumluluk düşmektedir. Erkekler iş, arkadaş ortamı vesilesiyle bir şekilde evin dışına çıkmakta ve toplumsal katılım sağlamaktadır. Kadınlar ise toplumsal cinsiyet rolleri gereği ev işleriyle ve çocuklarla ilgilenmek durumundadır. Kadınların aile ortamı dışında başka insanlarla iletişim kurması, sosyal uyum ve psikososyal sağlık açısından önemlidir. Kadınların topluma katılımı için sosyal ortamlara dahil olması gerekmektedir. Bunu gerçekleştirirken aynı zamanda aile bütçesine katkı sağlayacakları bir iş, kadınlar açısından pozitif etki oluşturacaktır. Kadınların aile bütçesine katkı sağlaması ve sosyal uyumun sağlanması amacıyla bir grup genç kadın tarafından Umut İçin Örgü projesi geliştirilmiştir.

Umut İçin Örgü projesi yerel ve sığınmacı kadınların sosyal uyumunun gerçekleştirilmesi ve ekonomik anlamda teşvik edilmeleri amacıyla Şanlıurfa'da geliştirilmiştir. Yerel ve sığınmacı kadınlar amigurumi oyuncak örmektedir. Proje bir sosyal girişimdir. Satışı yapılan her bir oyuncak ile beraber imkanı kısıtlı bir çocuğa oyuncak hediye edilmektedir. Sosyal girişimcilik örneği olan Umut İçin Örgü projesinin incelenmesi bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Yapılan literatür araştırması doğrultusunda sosyal girişimcilik alanının çok taze ve yeni bir alan olduğu ayrıca alanda daha önce derinlemesine incelenmiş bir sosyal girişimcilik örneğinin bulunmadığı göz önünde bulundurularak bu çalışmanın alana katkı sağlaması ve sığınmacı kadınlara yönelik politika geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Türkiye'de nüfus açısından yüksek oranda sığınmacı barındıran illerden birisi de Şanlıurfa olmuştur. Şanlıurfa gerek coğrafi yakınlığı gerekse kültürel ve dinsel sebeplerden ötürü sığınmacı nüfusunun yoğun olduğu iller arasındadır. Mevcut sığınmacı nüfus içindeki en fazla sayının kadınlara ve çocuklara (%70.9) ait olması, sığınmacı kadınları zorlu bir yaşam mücadelesi ile karşılaştırmaktadır (GİB, 2022). Özellikle eşi vefat eden ya da kaybolan kadınlar, ailenin bütün sorumluluklarını üstlenmekte ve çocuklarını tek başına büyütmek zorunda kalmaktadır. Bu nedenle sığınmacı kadınların maddi ve manevi anlamda desteklenmesi

oldukça önemlidir. Sığınmacı kadınlar manevi olarak çocuklarından ya da akrabalarından ve komşularından destek alsa da maddi anlamda hayatlarını idame ettirecek bir güce ihtiyaç duymaktadır. Devlet kurumları veya STK'lar aracılığıyla bazı yardımlar yapılsa da kadınların erişebilecekleri hizmetler hakkındaki bilgileri sınırlı ve yardımlar geçici olduğundan çeşitli sorunlar yaşanmaktadır. Bu nedenle sığınmacı kadınların sosyal uyumunu ve aile bütçesine katkısını destekleyen Umut İçin Örgü projesi örneğinin incelenerek alana katkı sağlanması bu çalışmanın hedefleri arasındadır. Yapılacak inceleme ile sosyal girişimcilik yolu ile geliştirilmiş bir projenin sığınmacı kadınların hayatlarındaki değişimi ve gelişimi değerlendirilmiş olacaktır. Bu doğrultuda fikir aşamasında olan veya hayata geçirilecek projelere yol gösterici nitelikte olması çalışmanın amaçları arasındadır. Aynı doğrultuda yapılacak inceleme sığınmacı kadınların toplumsal hayatta yaşadıkları sorunlar, ihtiyaçlar ve çözümler noktasında aydınlatıcı olacaktır.

Son zamanlarda kamunun ve kâr amacı güden yapılanmaların ekonomik yapıyı hareketlendirmek ve istihdamı artırmak adına girişimlere yöneldiği bilinmektedir. Uygulaması yapılan ve başarılı olan pek çok sosyal girişimcilik örneği bulunmaktadır. Ancak yapılan literatür araştırmasında sosyal girişimcilik ile sığınmacıların dahil edilmesini sentezleyen bir çalışmanın var olmadığı dikkat çekmektedir. Bu araştırma da sosyal girişimciliğin sosyal uyuma olan etkisini uygulanan bir proje üzerinden açıklayarak alana katkı sunmayı hedeflemektedir. Yapılacak yeni çalışmalar mevcut çalışma göz önünde bulundurularak alana katkı sağlayacak şekilde oluşturulacaktır.

Çalışma; giriş, kavramsal çerçeve, yöntem, bulgular, tartışma ve sonuç, öneriler olmak üzere altı bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünün ardından kavramsal çerçeve bölümü girişimcilik, sosyal girişimcilik, sosyal hizmet ve uygulamaları ve sosyal uyum ana başlıklarından oluşmaktadır. Sosyal girişimcilik ana başlığı altında; Türkiye' de sosyal girişimcilik alanında yapılan çalışmalar, sosyal girişimciliği girişimcilikten ayıran farklar, sürdürülebilir girişimcilik, Dünyada ve Türkiye'de sosyal girişimcilik örnekleri, sosyal girişimcilik örneği olarak Umut İçin Örgü projesi incelenmiştir. Ardından sosyal hizmet ve uygulamaları ana başlığı ile sosyal girişimcilik ve sosyal hizmet arasındaki farklar ele alınmıştır. Sosyal uyum ana başlığı altında ise; göç, göç ve kadın, göçmen girişimciliği, uyum ve girişimcilik kavramlarına değinilmiştir. Yöntem bölümünde araştırma modeli, araştırma soruları, sahada izlenen yollar ve araştırmanın sınırlılıklarına yer verilmiştir. Bulgular bölümü beş ana başlık ve alt başlıklar ile değerlendirilmiştir. Birinci başlık Umut İçin Örgü projesinin sığınmacı kadınlar açısından oluşturduğu kazanımlardan oluşmaktadır. İkinci başlık sığınmacı

kadınların yaşadıkları sorunların hayata yansımaları: dil, nefret söylemi, ayrımcılık gibi konuları içermektedir. Üçüncü başlık Umut İçin Örgü projesinin katılımcı değerlendirmelerini içermektedir. Dördüncü başlık Umut İçin Örgü projesinin yerel-sığınmacı ilişkilerine etkileri üzerinedir. Beşinci ve son başlık ise sığınmacı kadınların geleceğe dair beklenti ve hayallerinden oluşmaktadır. Çalışmadan elde edilen bulgular tartışma ve sonuç kısmında değerlendirilmiş ve öneriler sunulmuştur.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. GİRİŞİMCİLİK

Girişimcilik kavramı, var oluşundan itibaren farklı şekillerde ifade edilmiştir. En dar ifade ile girişimcilik, yeni fikirlerin ortaya atılmasını ve bu fikirlerin üretime dönüştürülerek pazarda satılması amacıyla girişimde bulunulması olarak tanımlanır (Zhao, 2006, s.20). Girişimcilik, birey ya da grubun elinde bulunan kaynaklar fark etmeksizin bir değer ve inovasyon üretebilmek amacıyla özgün çalışma içinde ihtiyaçlarını karşılayacak fırsatları değerlendirdikleri aşamadır (Robbins ve Coulter, 2003, s.42). Girişimcilik uygulamasının temelinde, erişilebilen tüm imkanlardan olabildiğince yararlanılan, elde edilen imkanlardan değer oluşturabilen, risk almayı gerektiren, inovasyona açık, kararlı ve istekli, toplum odaklı düşünebilen bir girişimci bulunmaktadır.

Girişimcilik, var olanı özgün ve yenilikçi bir biçimde sunma veya var olmayanı ortaya çıkarmaktır. Girişimciliğin oluşmasında var olmayanı açığa çıkarma ve ekonomik gelişme önem taşımaktadır. Girişimcilik fikri oluşturulurken yenilikçi bakış açısı ve değer önerisi çok önemlidir. Girişimcilik geliştirdiği istihdam olanakları, işsizlik sorununa alternatif olması, ekonomik büyümeye teşvik ediciliği, özgün ve yenilikçi fikirler geliştirmesi ile rekabet ortamına dahil olmuştur (Efeoğlu, 2019, s.9). Girişimci birey, toplum tarafından az kullanılan ya da daha önce kullanılmamış yeni teknolojik kaynakların ekonomik olarak dönüştürülmesine ve yeni üretim sistemlerinin geliştirilmesine olanak sağlar (Apaydın ve Altun, 2021, s.782). Bu sayede girişimci birey var olmayanı ortaya çıkararak ya da var olanı farklı bir biçimde piyasaya sunarak ekonomik gelişime katkı sağlar.

Bir başka ifadeyle girişimcilik, kısıtlı maddi imkanlara sahip bireyin elindeki imkanlara inovasyon katarak ekonomik refahı sağlama çabası olarak nitelendirilebilir (Nga ve Shamuganathan, 2010). Girişimin gerçekleştirilebilmesi güçlü lider özelliklerine sahip olabilmeyi, risk alabilmeyi ve değer oluşturabilmeyi gerektirir. Girişimci firmalar belirli orandaki riskleri göze alabilirler ve hedeflerini gerçekleştirmeye çalışırlar. Stratejik bir şekilde ilerleyen girişimciler firma değerlerini yükseltebilirler. Hedeflerini gerçekleştirme doğrultusunda analiz etme, planlama, karar verme ve yönetme aşamalarını yürütürler (Kayhan, 2005, s.4). Bu aşamaların yürütülmesinde girişimci birey kendini keşfedecek ve gelişecektir.

Günümüzde girişimcilik kavramının yaygın olarak bilinen ve kullanılan tanımı ilk olarak 1755 yılında Fransız asıllı İrlandalı ekonomist Richard Cantillon tarafından yapılmıştır (Döm, 2008). Cantillon'a göre girişimci, risk alabilen ve kar elde etme amacıyla organizasyon

gerçekleştiren kişidir. Cantillon, girişimcinin komisyoncu gibi önemli olduğunu vurgulamıştır. Başarılı girişimcileri ekonomide üretime izin veren, belirsizliklerin ortadan kaldırılmasına yardımcı olan, piyasanın dengelenmesine katkı sağlayan kişiler olarak tanımlamıştır (Cantillon, 1755, aktaran Parker, 2009, s.40). 20'nci yüzyıl başlarında Joseph Schumpeter girişimciliğin ekonomik temellerinin teorisini geliştirmiştir (Tekayaklı, 2004). Schumpeter'in görüşleri bugünkü girişimcilik çalışmalarının çıkış noktasıdır. Ekonomik değişimleri gerçekleştirecek olanın bizzat girişimcinin kendisi olduğuna vurgu yapmaktadır. Schumpeter girişimciyi ekonomik değişimin ana bileşeni olarak görmektedir. Değişimin gerçekleşmesinin piyasaya yenilik sunarak ya da yeni ürünler geliştirerek sağlanacağını düşünmektedir (Schumpeter,1934).

Schumpeter yeniliğin gerçekleştirilebilmesi için girişimciye beş seçenek sunmaktadır:

- Yeni bir malın ya da servisin üretimi
- Yeni bir üretim tekniğinin geliştirilmesi
- Yeni bir pazarın oluşturulması
- Yeni bir hammadde kaynağının bulunması
- Endüstrinin yeniden yapılandırılması (Schumpeter, 2008, s.142).

Bu beş seçenek yeniliğin gerçekleştirilmesinde girişimciye farklı bakış açıları sunmaktadır. Girişimci bireylerde inovatif düşünme becerisi kadar yeni bir fikir üretme ya da var olan bir fikri geliştirme çabası oldukça önemlidir. Yeni bir fikir üretme ve geliştirme çabası olarak sosyal girişimcilik kavramı bir sonraki bölümde anlatılacaktır.

2.2. SOSYAL GİRİŞİMCİLİK

Sosyal girişimcilik, girişimciliğin risk alma, yenilikçi olma ve kâr elde etme özellikleriyle harmanlanmıştır. Temel amaç, toplumsal bir misyon oluşturarak toplumsal değer elde etmektir (Kırılmaz, 2014, s.57). Sosyal girişimler toplum üzerinde etki oluşturmayı hedefleyerek ticari faaliyetleri kullanırlar. Etkilerini sosyal amaçları için değerlendirerek, kalıcılıklarını ve sürdürülebilirliklerini sağlarlar. Sosyal girişimciler, sürekli ve hızla değişen dünyadaki artan nüfus ile birlikte yaşanan finansal, çevresel, sağlık sorunlarını öngörüp çözüm önerisi geliştirmektedir (Apaydin ve Altun, 2021, s.779). Üretilen çözümlerin en belirgin özelliği soruna taraf olanların, çözümün bir parçası haline getirilebilmesidir. Net bir sosyal girişimcilik tanımı bulunmamasına karşın pek çok bilimsel yayın ve makalelerde sosyal

girişimcilik tanımı yapılmaya çalışılmıştır (Özdevecioğlu ve Cingöz, 2015, s.84). Farklı ve özgün yönü ile sosyal girişimlerin toplum yapısında uzun vadeli köklü değişiklikler oluşturabileceği savunulmaktadır. Bunlara ek olarak yeni kaynakların etkin kullanımı ile sürdürülebilirliği sağlayarak elde edilen kazancın bireysel isteklerin haricinde sosyal bir amaç için kullanılmasıdır (Ercan, 2016, s.22). Sosyal amaç doğrultusunda kaynaklar kullanılırken oluşturulacak çözüm önerileri biricik olmalıdır.

Sosyal girişimciler toplumsal çözüm üretme becerisi ile topluma fayda sağlama odaklı yaklaşım sergileyen toplumsal değişim öncüleridir. Bu nedenle toplumsal değer üreten sosyal girişimcilik alanı makro sosyal hizmet uzmanlarının faaliyetleri ile paralel çalışmalar yürütmektedir (Brueggemann, 2014). Bu doğrultuda sosyal girişimciler sorunları çözerken merkezi bir otoriteye bağlı, merkezi bir yaklaşımı esas almadan; her bir soruna, her bir alana özel, yerel, yaratıcı çözümler geliştirmektedir (Sarı, 2020). Martin ve Osberg (2007) sosyal girişimcilerin sosyal sorunları, kararlı ancak doğal olarak adil olmayan bir dengesizlikten yeni, istikrarlı bir dengeye taşıdıklarını ifade etmiştir. Sosyal girişimciler kamu yararını gözeterek tüm konularla ilgilenir ve çözüm odaklı çalışırlar (Jafarova, 2020, s.14). Bu amaçla sosyal girişimciler dezavantajlı grupların iyileştirilmesi ve topluma yeniden kazanımında büyük rol oynarlar. Sosyal girişimcilik, toplumun içinde kararlı hale gelmiş ve çözümünde çaresizlik hissedilen sorunların yeni yaklaşımlarla çözüme kavuşturulmasıdır (Sarı, 2020, ss.13–32). Sosyal girişimcilik konusu ise özellikle son yıllarda çalışılan güncel ve yeni bir alandır. Sosyal girişimcilik hayırsever bir davranış olmaktan öte sosyal sorunların daha sürdürülebilir ve inovatif çözümlerle desteklenmesidir (Nga ve Shamuganathan, 2010, s.263). Bu hedef doğrultusunda toplumsal sorunların çözümlenmesi adına yenilikçi öneriler geliştirilmektedir. Sosyal girişimcilik, beklenmedik etkiyi oluşturan, faydalı, verimli ve olumlu bireylerin eylemidir (Cools, 2008). Sosyal girişimcilik bir sosyal sorunu ortaya çıkarabilme, sorunu çözümleyebilecek alternatif oluşturma, girişimin sürdürülebilirliğini sağlama, sosyal amaçlı kar oluşturabilme ya da kar amacı gütmeyen bir oluşumdur (Robinson, 2006, s.95). Sosyal girişimcilik, kalkınmaya alternatif yaklaşım sunan bir harekettir. Geleneksel gelir artışı ve ekonomik büyüme yaklaşımları yerine insan merkezli bir yaklaşımı benimsemektedir. Bir kavram olarak sosyal girişimcilik, insanın her zaman sadece kendi amaçları için hareket etmediğini ve ekonomik çıkarların yanında değerlerinin de olduğunu savunan bir bakış açısına sahiptir (Gülerce ve Ökten, 2021, s.11). Girişim eylemi toplumsal dönüşümü ve sürdürülebilirliği hedeflediği için özgün bir çalışmadır.

Sosyal girişimcilik kavramının oluşumu 1980'li yıllarda Bill Drayton'ın Ashoka'daki çalışmasından ve Ed Skloot'un New Ventures'ta kâr amacı gütmeyen kuruluşlar için yeni gelir olanaklarını bulmak amacıyla geliştirdiği çalışmalarla filizlenmiştir. Bu başlangıcın ardından 1993 yılında Harvard, Oxford, Duke, New York, Columbia ve Stanford gibi birçok üniversite sosyal girişimcilik alanında çalışmalara başlamıştır (Zaki ve Williams, 2013). Dünyanın önde gelen üniversitelerinin ardından Türkiye'de Kadir Has Üniversitesi, Özyeğin Üniversitesi, Bilgi Üniversitesi sosyal girişimcilik çalışmaları gerçekleştirmiştir. Türkiye'de çeşitli sosyal girişimler hayata geçirilmiştir. Adım Adım (2008), Otsimo (2014), E-Bursum (2015), Ecording (2019) Türkiye'de uygulamaya geçirilmiş başarılı sosyal girişimcilik örnekleri arasında yer almaktadır.

Türkiye'de hayata geçirilen sosyal girişimlerden başarılı olanlar hayata tutunmuştur. Başarılı sosyal girişimciler dünyanın ilk en geniş sosyal girişimcilik ağı olan Ashoka'da bir araya gelmekte ve girişimcilik ekosistemi kapasitesini artıran çalışmalar geliştirmektedir. Sosyal girişimin başarılı ve sürdürülebilir olmasında sosyal girişimci büyük bir rol oynamaktadır. Sosyal girişimcinin başarılı olmasında etkili bazı faktörler bulunmaktadır:

Sosyal girişimciler toplumun temel bir sorununu çözümlemeyi amaçlayarak harekete geçerler. Şirketi alanında uzman kişilerce yöneterek toplumsal fayda ve kar elde edilecek uygulamalar gerçekleştirirler. Elde edilen kar yalnızca topluma daha fazla fayda sağlama amacıyla kullanılır ve her zaman birinci öncelik toplum odaklı uygulamaların gerçekleştirilmesidir. Şirketin yapılan tüm uygulamaları düzenli olarak rapor haline getirmesi önemlidir. Sosyal girişimciler sorumluluk bilinciyle, adil bir yönetim yapısında şeffaf bir anlayış doğrultusunda hesap verilebilir çalışmalar gerçekleştirirler. Oluşturulan toplumsal faydanın sürdürülebilirliği için kurumsal yönetim anlayışından ve kar amacı elde etme hedefinden vazgeçilmeden çalışmalar yapılır (Aksoy, 2013). Sosyal girişimci beklenmedik etkiyi oluştururken toplum ile birlikte, toplumsal sorunların çözümü için hareket eder ve değişim lideri rolünü üstlenir (Sarı, 2020, s.97).

Başarılı bir sosyal girişimin gerçekleşebilmesi için gerekli koşullar sağlandığında toplumsal değişime zemin hazırlanacaktır. Toplumsal değişimin sağlanmasında sosyal girişimcilik önemli bir rol taşımaktadır. Farklı bir girişim çeşitliliği olarak gelişen sosyal girişimcilik kâr amacı gütmeyen kuruluşlar, devlet kurumları ve iş dünyası üzerinden gerçekleşen inovatif, özgün, sosyal değer oluşturma etkinliğidir (Austin vd., 2006). Bu bağlamda toplumsal değer üreten sosyal girişimcilik, toplumsal dayanışmanın gerçekleşmesine olanak sağlar. Gönüllü platformlar, vakıflar ve dernekler, sivil toplum kuruluşları gibi

oluşumlar sosyal girişim örnekleridir (Taş ve Şemşek, 2017, s.495; Özdevecioğlu ve Cingöz, 2015, s.82). Tüm bu oluşumlar özünde insan hayatına katkı sağlamayı hedeflemektedir. Her ne kadar farklı çalışma gruplarına odaklansalar da (göçmen, engelli, kadın, çocuk) temelde aynı amaç doğrultusunda faaliyet gerçekleştirmektedir. Farklı isimler adı altında gelişen ve değişen oluşumların başlıca amaçları sosyal değer oluşturma ve toplumun iyileşmesine katkı sağlamaktır.

Toplumun değişimi ve gelişimi adına yapılacak çalışmalarda sorun analizi önemlidir. Mevcut sorunlar ne kadar iyi tanımlanır ve belirlenir ise çözüm önerisi o doğrultuda şekillenecektir. Praszkier ve Nowak 2012 yılında yaptıkları çalışmanın literatür çıktısında, sosyal girişimcilerin çalıştıkları konuların içeriğine bakarak, çözümlenecek sosyal problemler ile ilgili bir çalışma gerçekleştirmiştir. Araştırmacılara göre; sosyal girişimcilik problem alanları şu alt başlıklarda değerlendirilebilir:

Tablo 2-1: Sosyal Girişimcilik Problem Alanları

Yaşlılık
Özel Gereksinimli Çocuklar
Madde Bağımlılığı
Engelliler
Azınlıklara uygulanan ayrımcılık
Eğitim
Bilgi ve iletişim teknolojileri yoksunlukları
Enerji, üretim ve dağıtım
Çevre
Sağlık
Evsizler
Yoksulluk
Kırsal topluluklar ve bu toplulukların sağlık hizmetlerinde iyileştirme
Sokak çocukları
Sürdürülebilir enerji
Kadınlara ve çocuklara yönelik kaçakçılık
İşsizlik
Kadın-erkek eşitliği

Kaynak: (Praszkier ve Nowak, 2012, ss.16–17)

Araştırmacıların vurgulamış olduğu sosyal girişimcilik alt problemleri dezavantajlı grupları kapsamaktadır. Bu doğrultuda sosyal girişimcilerin toplumda meydana gelen eşitsizliklerle mücadele ettiği ve toplumsal sorunların çözümlenmesinde bireylerin aktif katılımının sağlandığı ortamlarda çalıştıkları bilinmektedir.

Son yıllarda artan sosyal farkındalık oluşturma ve toplumsal odaklı çözüm üretme çabaları ile sosyal girişimcilik gelişmiş ülkelerde hızla artan bir girişimcilik türüdür

(Özdevecioğlu ve Cingöz, 2015, s.87). Sosyal girişimcilerin toplumsal odaklı sorunların çözümünde yaptığı en büyük faaliyet insanların düşünce yapısını değiştirmektir. Bu doğrultuda bireysel olarak yapılabilecekleri değiştirerek küresel etki oluşturulması hedeflenmektedir (Sarı, 2020, s.89). Kar elde etme ya da finansal çıkarları öncülemek yerine, toplumsal dönüşümü gerçekleştirmeyi hedefleyen sosyal girişimlerin başarılı bir şekilde gerçekleşmesi sonucunda dünya çapında sosyal girişimlerin farkındalığı oluşmuş ve sosyal girişimcilik merkezleri açılmaya başlamıştır.

Türkiye'de Tübitak, Kosgeb gibi kuruluşlar ve çeşitli üniversiteler bünyesinde sosyal girişimcilik yarışmaları düzenlenmektedir. Dünyada ise Youth Venture, YouthActionNet, Do Something gibi gençlere sosyal girişimlerini geliştirme fırsatı sağlayan kuruluşlar bulunmaktadır (Sarı, 2020, s.67). Bu doğrultuda sosyal girişim, toplumsal dönüşüm ve farkındalık üzerine çeşitli bilimsel makale ve dergiler yayına dönüştürülmüştür (Choi ve Majumdar, 2014). Dünyada başlıca sosyal girişim örnekleri Ashoka, Skoll Foundation, Grameen Bank, Toms olarak sıralanmakta iken Türkiye'de bilinen başarılı örnekler arasında ise; Darüşşafaka, Tema, Akut, Adım Adım, Sosyal Girişimci Genç Liderler Akademisi (SOGLA) sayılabilmektedir. Puduhepa ve Kız Kardeşleri ise bir başka başarılı sosyal girişimcilik örneğidir. Puduhepa ve Kız Kardeşleri'nin asıl hedefi yeni yetişen kız çocuklarının Anadolu'nun başarı hikayeleriyle büyümesini ve tanıması sağlamaktır. Ayrıca proje ile toplumun her kesiminden kadınların güçlendirilmesi hedeflenmektedir. Satılan oyuncaklardan elde edilen gelir ile kız çocuklarının eğitimine destek verilmektedir. Bir başka başarılı kadın girişimci örneğinde Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı, kadınların mevcut becerileriyle üretebilecekleri, pazarda talep olan yeni ürünler geliştirmekte, yerel ekonomik imkanları araştırarak iş fikri geliştirmeleri ve ortak işler kurmaları için eğitim ve izleme desteği vermektedir. Vakıf, sığınmacılar gibi ekonomik anlamda zorluk yaşayan gruplarla çalışarak ekonomik girişimler oluşturabilmeleri adına kadınların sürdürülebilir iş fikirlerine ve ilgili iş desteklerine katılımlarını sağlamaktadır. Başarılı olan sosyal girişim örneklerinde görüldüğü gibi sosyal girişimler amaçları ve hedefleri ile girişimlerden ayrışmaktadır.

Türkiye'de aktif sosyal girişimcilik çalışmaları yürüten bir başka yapılanma yerel yönetimlerdir. Yerel yönetimler toplum yararına üretim çabası ile sosyal girişimciliğe hizmet etmektedir. Bu doğrultuda özellikle dezavantajlı grupların yararına çeşitli projeler geliştirilmektedir. Belediyeler sosyal girişimcilik projelerinde tek bir alana yönelmemekte farklı grupların yararını gözetmektedirler. Örneğin Samsun Büyüşehir Belediyesi Engelliler Plajı, Çocuk Köyü, Evde Bakım Hizmeti, Kadın Eğitim ve Kültür Geliştirme Merkezleri gibi

farklı hizmet alanları oluşturmaktadır. Benzer şekilde Ordu Büyükşehir Belediyesi Gül Yetiştiriciliği Destekleme, Ordu Su Kazalarını Engelleme Merkezi, Tenis Sporları Tesisi gibi sosyal girişimcilik projelerine imza atmıştır (Esmer ve Yüksel, 2020, s.177). Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (DAKA)'da sosyal sorunlara köklü çözümler geliştirebilmek amacıyla, sosyal girişimcilik bilinci oluşması için Sosyal Girişimcilik Programı başlatmıştır. 2019 yılında Van, Bitlis, Hakkari ve Muş illerinde 14-29 yaş aralığındaki gençler sosyal girişimcilikle tanıştırılmıştır. Program ile gençlere sosyal girişimcilik eğitimleri düzenlenmiş ayrıca mentorluk destekleri ve yarışmalar ile gençler uygulamaya teşvik edilmiştir.

2.2.1. Türkiye'de Sosyal Girişimcilik Alanında Yapılan Çalışmalar

Sosyal girişimcilik olgusu özellikle son yıllarda çalışılan bir konu olmuştur. Yapılan çalışmalar incelendiğinde görülmüştür ki sosyal girişimciliğin kadın girişimciler üzerindeki etkisi nadir çalışma alanlarından biridir. Örneğin Jafarova (2020) çalışmasında sosyal girişimcilik olgusunu kadın özelinde ele almıştır. Kadın sosyal girişimcilerin ne tür zorluklar yaşadığı ve zorluklar ile mücadele etmede geliştirilen mekanizmalar üzerinde durmuştur. Ashoka'ya bağlı olarak çalışan kadın sosyal girişimciler ile yaptığı görüşmeler sonrası kadınların bazı zorluklar yaşadığını ve zorluklarla başa çıkmada içsel motivasyondan yararlandıklarını tespit etmiştir.

Sosyal girişimcilik üzerine bir başka çalışmada ise Tunar (2020) "Sosyal Girişimcilik ve Yasal Statü: Sosyal Girişimciler Üzerine Bir Araştırma" isimli yüksek lisans tezinde farklı bir duruma vurgu yapmıştır. Sosyal girişimlerin hukuki bir statüye sahip olmasının avantajları olduğunu söyleyen araştırmaların yanı sıra hukuki statünün sosyal girişimin gelişimini engellediğini vurgulayan çalışmaların da var olduğunu belirtmiştir. Bu görüşlerden yola çıkarak sosyal girişimler dernek, vakıf, kooperatif yapılanması altında çalışmalarını gerçekleştirmeli mi yoksa hukuki bir zemin oluşturulmalı mı sorusuna yanıt aramıştır. Sosyal girişimciler, sosyal girişimlerini kapsayan hukuki bir yapı oluşturulmasının sosyal girişimci olmayan kişiler tarafından suiistimal edileceği ve hukuki yapının sosyal girişimlerin gelişimini kısıtlayacağı düşüncesindedir. Sosyal girişimcilere yönelik yaşanabilecek suiistimallerin önlenebilmesi için hukuki yapıya alternatif olarak devletin farklı şekillerde destek olabileceği savunulmuştur.

Ekmekçioğlu (2018) "Sosyal Girişimcilik Projelerinde Tasarım Girdisi: Türkiye'deki Örnekler Üzerinden Bir İnceleme" çalışmasında bireysel olarak başlatılan sosyal girişimcilik projelerini incelemiştir. İncelenen projeler başlangıç aşamasındadır ve tasarım kökenli sosyal girişimciler haricinde projelerde tasarımcı bulunmamaktadır. Tasarım kökenli girişimcilerin

geliştirdiği projeler finansal bakımdan gelişime daha fazla açıktır. Proje içeriğini geliştirecek ürün ve hizmetlerin sunumunda tasarımın rolü oldukça düşük seviyededir.

Gusseinova (2015) gerçekleştirdiği "Sosyal Girişimcilik Olgusu ve Bir Örnek Olay İncelemesi" çalışmasında sosyal girişimciliğin ne olduğu ve sosyal sorunların çözümlenmesine yönelik çözüm önerilerini incelenmiştir. Bu doğrultuda Ashoka üyesi Serra Titiz'in "Gelecek Daha Net" sosyal girişimi değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonucunda sosyal sorunlar ile mücadelede devletten ya da sivil toplum kuruluşlarından büyük beklentilerin karşılanmasını beklemenin doğru olmadığı bilincine varılarak sosyal girişimcilerin yaptıklarına değer vererek toplumsal değişimin yaşanabileceği inancı oluşturulmalıdır.

Yapılan çalışmalar her ne kadar sosyal girişimcilik üzerinden etkili ve uygulamalı örnekler üzerinden gerçekleştirilse de sığınmacı kadınlar özelinde uygulaması yapılan bir örnek bulunmamaktadır. Çalışmalar da sosyal girişimcilik örnekleri ele alınmış ancak uygulamaların ne oranda başarılı olduğu değerlendirilmemiştir. Bu çalışma alandaki bu eksikliklerin tamamlanması amacıyla oluşturulmuştur. Çalışmanın konusu oluşturulurken güncel bir alana vurgu yapması ve katkı sağlaması öncelikli amaçtır. Bu nedenle sosyal girişimcilik gibi taze bir alan öncülenerek geliştirilmiş Umut İçin Örgü projesinin incelenmesi önemlidir. Umut İçin Örgü projesi kapsamında yapılan çalışmaların Şanlıurfa' da gerçekleştirilmesi ve kadınlarla çalışılması belirli bir temele dayanmaktadır. Umut İçin Örgü projesi sosyal girişimcilik yönü ile ön plana çıkmaktadır. Bu noktada sosyal girişimlerin hedefleri ve öncelikli alanlarının anlaşılabilmesi için girişim ile sosyal girişim arasındaki farklılıkların bilinmesi gerekmektedir.

2.2.2. Sosyal Girişimcilik ile Girişimcilik Arasındaki Farklar

Sosyal girişimci, refah sisteminin karşılayamadığı veya karşılanamayacağı fark edilen bazı ihtiyaç alanlarını belirleyerek gerekli kaynakları bir araya getiren, fırsatları yakalayan ve bunları fark yaratmak amacıyla kullanan kişidir (Johnson, 2000, s.8). Sosyal girişimcilerin hedefi özel sektör ve kamu tarafından doldurulmamış alanları belirleyerek boşluğu tamamlamaktır (Sharir ve Lerner, 2006). Webster'e göre girişimci ise ticari bir işletmede risk alabilen organize edebilen ve yöneten kişidir (Webster, 1993, aktaran Boschee ve McClurg, 2003, s.2). Dees ve Alies (1998) sosyal girişimciliğin yalnızca özel değer değil aynı zamanda sosyal bir değer oluşturma ve sürdürme çabasında olduğunu, sürekli olarak güncel ve yeni bir öğrenme sürecine girdiğini belirtmiştir. Bu noktada sosyal girişim bireysel refahı amaçlayan ana akım işlerden ayrışmaktadır; kar oluşturmak her iki iş modelinde mevcuttur, ancak sosyal

işletmelerde bu durumun sosyal bir aracı ve sosyal bir sonucu olmaktadır (Blaga, 2018, s.20). Bu açıdan incelendiğinde sosyal girişimci ve girişimci arasında belirli farklılıklar oluşmaktadır:

Tablo 2-2: Sosyal Girişimci ve Girişimci Arasındaki Farklılıklar

Girişimci	**Sosyal Girişimci**
Yeni ihtiyaçlara odaklanır.	İhtiyaç duyulan yeni alanlara yönelik uzun vadeli planlamalar gerçekleştirir.
Temelde bir iş ya da işletme oluşturma fikri ile harekete geçer.	Değişim oluşturmaya odaklanır.
Risk alanını para ve saygınlık oluşturmaktadır.	Toplum odaklı çalışmasında risk ve sorumluluk alan kişidir.
Kendi adına veya çalışma arkadaşları adına risk alır.	Ortakları adına risk alır.
Temel hedefi kar oluşturmaktır.	Kar amaçlı aktivitelere katılır ancak bunu araç olarak kullanır.
Yeni bir iş kurma, finansal kazanç elde etme, kendi işinin sahibi olma motivasyonları ile hazırlanır.	Başta sosyal bir ihtiyacın karşılanmasından yola çıkarak sosyal değer üretmeyi hedefler.

Kaynak: (Akdoğan ve Cingöz, 2006, s.51; Barendsen ve Gardner, 2004, s.43; Hasan, 2014, s.3).

Ticari girişimler ve sosyal girişimler hedefledikleri ideolojiler ile birbirinden ayrışmaktadır. Sosyal girişimler sosyal bir sorunun çözümü ve toplumun iyileştirilmesi adına bir çaba içerisindeyken ticari girişimler kar elde etme ve temelde ekonomik gelişim sağlamayı hedeflemektedir. Saifan (2012) sosyal girişimciyi girişimciden ayıran dört temel özelliğin misyon odaklılık ile sosyal bir değer elde etme çabası, girişimci davranma, girişimci odaklı topluluklarda yer alma ve finansal olarak bağımsız örgütlerde bulunma şeklinde tanımlamıştır (Abu-Saifan, 2012, s.25). Her ne kadar amaçları ve beklentileri birbirinden farklı olsada planlama, destek, ihtiyaçların karşılanması, hesaplama ve karşılaşılan güçlükler benzerlik göstermektedir (Sharir ve Lerner, 2006, s.7). Girişimlerin ve sosyal girişimlerin bu farklılık ve

benzerlikleri ile başarılı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi adına sürekliliği ve sürdürülebilirliği sağlanmalıdır.

2.2.3. Sürdürülebilir Girişimcilik

Girişimlerin başarılı bir şekilde gerçekleşmesinde sürdürülebilirlik önemlidir. Cohen ve Winn sürdürülebilir girişimciliği "gelecekteki ürün ve hizmetlerin hayata geçirilmesi adına olanakların ne şekilde ve kim tarafından, hangi psikolojik, sosyal, ekonomik, çevresel faktörler ile keşfedildiğinin, oluşturulduğunun ve sömürüldüğü'nün araştırılması" şeklinde tanımlamıştır (Cohen ve Winn, 2007, s.35). Girişimciliğin yalnızca kar odaklı olması, insan ihtiyaçlarının sınırsız fakat doğal kaynakların sınırlı olması nedeniyle girişimciliğin sürekliliği açısından birtakım zorunluluklar oluşmuştur. Bireylerin çevresine ve doğaya karşı sorumlulukları beraberinde sürdürülebilir girişimciliği gerekli hale getirmiştir (Ballı, 2019, s.465). Bu nedenle sürdürülebilir girişimcilik yalnızca ülke ekonomileri için değil aynı zamanda sürdürülebilir bir toplum ve çevre için de gereklilik oluşturmuştur. Sürdürülebilirlik kavramı yalnızca ekonomik anlamda düşünülerek ele alınmıştır. Ancak Dünya Çevre Kalkınma Komisyonuna göre sürdürülebilirlik "günümüz insanının ihtiyaçları karşılanırken gelecek nesillerin ihtiyaç karşılama yeteneklerinin yitirilmeden sunulması" olarak tanımlanmıştır (UN, 1987). Sürdürülebilirlik, mevcut kaynakların kullanımı gerçekleştirilirken diğer yandan bu kaynakların gelecek nesiller için de kullanılabilmesi anlamına gelmektedir.

Sürdürülebilir girişimcilik kavramı sosyal girişimcilik de dahil olmak üzere farklı girişimcilik türlerine ek olarak eko girişimcilik ve kurumsal sosyal girişimcilik alanlarını da içermektedir. Schaltegger ve Wagner sürdürülebilir girişimciliği çevresel ve sosyal açıdan yararlı yenilikçi fikirler ve uygulamalar yoluyla ekonomik ve toplumsal değer oluşturmanın inovatif, pazar odaklı ve kişilik odaklı unsuru olarak ifade etmektedir (Schaltegger ve Wagner, 2011, s.223).

Sürdürülebilir girişimlere öncülük eden girişimciler, toplum hayatına katmış oldukları inovatif ve süreklilik sağlayan fikirleri uygulamaya geçirerek paydaşların daha büyük bir kısmının talebine de cevap vermektedir (Kearins ve Collins, 2012, s.85). Bu nedenle her bir girişim fikri farklı paydaşları etkileyerek sürdürülebilir yeni fikirlerin oluşmasına zemin hazırlayacaktır. Sürdürülebilir girişimcilik, girişimcilik çeşitlerinin (eko girişimcilik, sosyal girişimcilik vb.) sentezi olarak sadece ekonomik anlamda topluma fayda sağlamayı değil aynı zamanda sosyal ve toplumsal anlamda da önemli kazanımlar sağlamayı hedeflemektedir.

Bir işletme sürdürülebilirlik kapsamında, üretim süresince ve sonucunda doğaya verilecek zararı minimize edecek şekilde çalışmalarını yürütmeli, çevre bilinci konusunu işletmenin bütün alanlarında yaygınlaştırmalıdır. Tüketicilerine sağlıklı ürünler sunarak ve çalışanlarını bu ilkelere bağlı yetiştirerek sürdürülebilirliğin tek taraflı olmadığını anlatmalı, paydaşlarını da desteklemelidir. Yıl sonu maliyet raporlarına alınan çevresel önlemlerin çıktılarını yansıtmalı ve bugünün ihtiyaçları adına geleceğin göz ardı edilemeyeceği bilincini oluşturmalıdır (Ballı, 2019, s.478).

Sürdürülebilirlik, Birleşmiş Milletlerin oldukça önem verdiği bir kavramdır. Birleşmiş Milletler düzenlediği konferanslar ve zirvelerde sürdürülebilirliğin çevreyle sınırlı olmadığına, diğer birçok alanda da yansımasının olduğuna vurgu yapmıştır. Aynı zamanda Binyıl Kalkınma Hedefleri (2000) ile de yoksulluk, toplumsal cinsiyet ve kalkınma planlarının detaylı olarak ele alınmaması 2015-2030 yılları arası geçerli olacak Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nin oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, Küresel Hedefler olarakta bilinmekte, yoksulluğun sonlandırılması, küresel güvenlik gibi tüm insanların barış içerisinde yaşamını sağlayan çağrısıdır. UNDP'nin on yedi tane kalkınma hedefi bulunmaktadır:

Tablo 2-3: UNDP'nin Kalkınma Hedefleri

Yoksullukla mücadele
Açlıkla mücadele
Sağlıklı Yaşam
Nitelikli eğitim
Toplumsal cinsiyet eşitliği
Temiz su
Erişilebilir enerji
İnsana yakışır iş ve ekonomik büyüme
Sanayi ve alt yapı
Eşitsizliklerin azaltılması
Sürdürülebilir topluluklar
Sorumlu üretim ve tüketim
İklim Eylemi
Sudaki Yaşam
Karasal Yaşam

Barış, adalet ve güçlü kurumlar,
Hedefler için ortaklıklar

Kaynak: (UNDP, 2015)

Bu on yedi amaç Binyıl Kalkınma Hedeflerinin temelini oluşturmakta, diğer yandan iklim değişikliği, ekonomik eşitsizlik, sürdürülebilir tüketim gibi alanlarla katkı sağlamaktadır. Amaçlar birbirleri ile bağlantılıdır ve başarı için bütün konular önem taşımaktadır.

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, yarının gençleri için güzel bir inşa amacı ile pragmatizm ruhlu ve inançlı bir şekilde hareket etmektedir. Tüm dünyanın yaşamakta olduğu çevre sorunlarına uygun, uygulanabilir hedefler oluşturmaktadır. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri güncel konuları içermektedir. Bu hedefler ile dünyanın mücadele ettiği iklim krizi, yoksulluk, su sorunu, çevre kirliliği problemlerine ortak çözüm önerileri geliştirilmesi planlanmaktadır. Birleşmiş Milletlerin öncü kalkınma ajansı UNDP 170'ten fazla ülke ve bölgede geliştirdiği çalışmalarıyla sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilebilmesi için güzel bir konumdadır. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri öncülenerek geliştirilmiş sosyal girişimlerin uzun vadede toplumsal değişime zemin hazırlaması beklenmektedir.

2.2.4. Dünyada ve Türkiye'de Sosyal Girişimcilik Örnekleri

Dünya genelinde başarılarıyla sesini duyurmuş ve sosyal girişimlere ve sosyal girişimcilere örnek olmuş başlıca girişimcilik örnekleri bulunmaktadır. Bu bölümde dünyaca ünlü en başarılı girişimcilik örneklerinden bahsedilecektir. Başarılı sosyal girişimcilerden birisi olan Bill Drayton Ashoka'yı dünyadaki sosyal girişimlere öncülük etmek amacıyla oluşturmuştur. 73 ülkede 2,145'ün üzerinde sponsoru bulunan Ashoka uluslararası bir kuruluştur.

Dünyaca bilinen ve tanınan Black Mycoskie TOMS ayakkabılarıyla satılan her bir çift ayakkabı için ihtiyacı olan bir çocuğa bir çift ayakkabı politikasıyla gelişimini sürdürürken gözlük programı, reçeteli gözlük veya ameliyatlar ile 600 binden fazla kişinin göz sağlığına katkıda bulunmuştur.

Gramen Bank sosyal girişimiyle Muhammed Yusuf, mikro finans ve sosyal kapitalizmi geliştirme hedefiyle 10 milyon doların üzerinde net kar elde etmiştir.

Xavier Helgesen, Chris Fuchs ve Jeff Kurtzman Better, World Books projesiyle kitapların değerini maksimize etmek ve dünya çapında okur yazarlığı teşvik etmek amacıyla geliştirilmiş bir sosyal girişimdir (Sönmez ve ark., 2016, s.111).

Rachel Brathen'ın New York Times'ın en çok satan kitabı ve 2,1 milyon takipçiye ulaşan Instagram hesabı için kullandığı isim Yoga Girl. Brathen iyileşmeye ihtiyaç duyan öğretmenlerle online bağlantı kurmayı amaçlamaktadır. "Sosyal medya, sosyal bir misyon haline gelebilirse ne olur?" sorusu ile yola çıkmaktadır (Sosyalup, 2022).

Malala Fund'un kurucu ortağı ve küresel elçisi olan Shiza Shahid, toplumsal cinsiyet eşitliği ve eğitim kampanyalarını sürdürme arzusundan esinlenerek Malala'nın kampanyasını strateji konusunda desteklemeye karar vermiştir. Kısa bir dönem önce eğitime eşit erişim fırsatlarını savunan ve kız çocuklarının güçlendirilmesine destek olan Malala Fonu'nun kurulmasına öncülük etmiştir (Dünyadan 10 Sosyal Girişimci, 2020).

Sosyal girişimleriyle toplumsal bir krizi çözümlemeye çalışan başarılı girişimciler, girişim fikirlerinin temelini oluştururken küresel etkiyi önemsemişlerdir.

New York'taki lüks hayatını geride bırakarak Batı Afrika kıyılarındaki bir yardım kuruluşunda gönüllü olarak çalışmaya başlayan Scott Harrison, Charity: Water projesiyle 2006'da dünyanın 26 ülkesine güvenli içme suyu sağlayan kar amacı gütmeyen bir kuruluştur (Dünyadan 10 Sosyal Girişimci, 2020).

Sanjit "Bunker" Roy ülkesinin kırsal kesimlerini ziyaret ettiğinde, yaşamı değiştirecek bir deneyime sahip olmuş ve ülkesindeki sosyo-ekonomik eşitsizlikleri iyileştirmenin bir yolunu bulmaya karar vererek 1972 yılında sosyo-ekonomik düzeyi düşük kişiler için hizmet veren, güneş enerjisi kullanan bir kolej olan Barefoot College'ı kurmuştur. Roy, Barefoot College'ı "öğretmenin öğrenen ve öğrencinin öğretmen olduğu tek okul" olarak tanımlamaktadır (Juliemasters, 2022).

Başarılı olmuş ve adını dünyaya duyurmuş sosyal girişimcilik örnekleri incelendiğinde sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin öncülendiği görülmüştür. Ayrıca yapılan çalışmalarda öne çıkan bir başka ortak nokta başarılı sosyal girişim hikayeleri'nin ortaya çıkmasında girişimcilerin sosyal ve gündelik hayatta yaşadığı ve gözlemlediği birtakım problemlerin çözümlenmesi etkili olmuştur. Sosyal girişimciler temel problemlere odaklanırken ihtiyaçları ve fırsatları göz önünde bulundurmuştur. İhtiyaç sahiplerine destek olmak, eğitimden ve fırsatlardan yararlanmak, güçlendirmek sosyal girişimlerin odağını oluşturmaktadır. Temelde bir kişinin hayatına dokunarak başlayan ve makro düzeyde faydalanıcının yararlanmasını sağlayan bir yapı oluşmaktadır.

Dünya genelinde başarılı olmuş ve sürdürülebilirliğini sağlamış birçok sosyal girişim hikayesi bulunmaktadır. Türkiye'de de toplumsal sorunları dert edinen ve bu sorunların çözümlenmesi adına çalışmalar yapan kişiler ve kurumlar bulunmaktadır. Bu bölümde

dünyadaki başarılı sosyal girişimcilik örneklerinin ardından Türkiye'deki sosyal girişimcilik örnekleri ele alınacaktır.

Mine Ekinci ve Köy Okulları Değişim Ağı (Koda) ekibi, köylerde eğitimin kalitesini artırmak için köy öğretmenleri, eğitmenler, akademisyenler, gönüllüler ve karar alıcılardan oluşan bir ağ oluşturarak, köylerde çocuktan başlayarak tüm topluluğa yayılacak ve kırsal kalkınmayı destekleyecek yenilikçi bir eğitim anlayışını hayata geçirmeye çalışmaktadır. Köy okullarındaki dezavantajları göz önünde bulundurarak potansiyel imkanların fark edilmesini ve geliştirilmesini amaçlamaktadır. Bu amaçla köy öğretmenlerinin amaçlarına yönelik eğitimlerin düzenlenmesi, öğretmenlere oryantasyon eğitiminin verilmesi ve çocukların duyusal, bilişsel, ruhsal gelişimini önemseyen çalışmaların yapılmasını öncüleyerek çalışmalarını gerçekleştirmektedir. Koda, bugüne kadar 130 öğretmen üzerinden köy okullarındaki 2000 çocuğa ulaşmayı başarmıştır (Ashoka Türkiye, 2022).

Burak ve Graph Commons karmaşık meseleler hakkında veri haritaları oluşturmayı, ilişki analizi yapmayı ve paylaşmayı sağlayan açık bir internet platformu sağlamaktadır. Bu sayede, o konularla ilgilenen herkesin birlikte veri haritaları yaparak bütüncül bir görüşe sahip olmasına olanak sağlamaktadır (Graphcommons, 2022). Bir başka başarılı sosyal girişimci Hasan Zafer Elcik, Otsimo ile özellikle okul öncesi dönemde özel eğitim ihtiyacı olan çocuklara kolayca ulaşılabilir, ücretsiz ve oyunlaştırılmış eğitim içerikleri sunmaktadır. Böylece giderek pahalı ve elit bir hale gelen otizm eğitimini demokratikleştirmekte ve her bölgeye ulaşılır hale getirmektedir. Ayrıca geliştirdikleri uygulama ile ebeveynlerin akıllı telefonlarının otizmli çocuklar için birer eğitim aracına dönüşmesini sağlamaktadır (Ashoka Türkiye, 2018).

Eğitimde fırsat eşitsizliği sorununu çözümlemek amacıyla yola çıkan E-bursum kurucusu Mesut Keskin dijital platformu kurarak bu sistemle 15 milyon TL bursun objektif kriterlerle dağıtılmasına aracılık etmiştir. Özgün sosyal girişimcilik fikri ile Huriye Gökçüoğlu ve Kadın Balıkçılar Derneği, balıkçılık sektöründe aktif şekilde çalışan ancak hakları ve varlıkları yok sayılan kadın balıkçıların güçlendirilmesi, örgütlenmesi ve balıkçılıkla ilgili kaynaklarla buluşturulması adına çalışmalar gerçekleştirmektedir (Kadın Balıkçılar Derneği, 2022).

Mehmet Atakan Foça ve ekibi dijital platformlarda artan bilgi kirliliğini fırsata dönüştürmektedir. Web siteleri üzerinden yayınladıkları analizler ile doğru olmayan haberleri ortaya çıkarırken, doğru haber kaynaklarına ulaşım ve yönlendirme imkanı ile medya kurumlarını güçlenmeleri adına motive etmektedir (Teyit, 2022).

Durukan Duru ve Anadolu Meraları, onarıcı tarım yöntemleriyle yetiştirilmiş hayvansal ürünleri şehirlerdeki bilinçli tüketici topluluklarıyla buluşturarak hem toprağı zenginleştirmekte hem de sürdürülebilir, sağlıklı ve adil üretim zincirleri oluşturmaktadır.

Itır Erhart ve Renay Onur toplumsal problemlerin çözümü, STK'ların güçlenmesi ve şeffaf ilişki kurulması gerektiği düşüncesiyle yola çıkmıştır. Bağışçı hakları sözleşmesini geliştirerek tüm bağışçılarına bağışlarının nereye gittiğine dair hesap verilebilirlik adına söz vermişlerdir (Ashoka Türkiye, 2018).

Türkiye'de gerçekleştirilen ve başarı ile sürdürülen sosyal girişim örnekleri incelendiğinde yapılan girişimlerin çoğunda bir ekip çalışması olduğu görülmektedir. Sosyal girişimlerin benzer amaç ve hedefleri olan kurum, kuruluşlar ya da STK'lar ile iş birliği yapılarak gerçekleştirilmekte ve destek alınmaktadır. Ayrıca dünya genelinde uygulanan sosyal girişim örnekleri gibi Türkiye'deki sosyal girişimler de yaşanan toplumsal sorunlara çözüm üretmek amacıyla gerçekleştirilmektedir.

Sosyal girişimlerin sürdürülebilirliği ve topluma etki etme kapasitesi kadar yaygınlaştırma faaliyetleri için güçlü bir kaynağının olması önemlidir. Bu noktada Dünya Bankası tarafından yürütülen ve Avrupa Birliği öncülüğü ile finanse edilen "Seçilmiş Bölgelerde Yaşayan Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler ve Türk Vatandaşları için Ekonomik Fırsatların Güçlendirilmesi" projesi bir örnektir. Proje ile kapsamlı bir sosyal girişimcilik araştırması yapılarak sosyal girişimcilik ekosisteminin haritalandırılması ve başarılı sosyal girişimcilik modelleri üzerinden Türkiye'ye özgü politika önerileri sunulması amaçlanmıştır. Sosyal girişimcilik alanında farkındalık oluşturmak amacıyla geliştirilen bir başka çalışma, İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA) kapsamında desteklenen Sosyal Girişimcilik Programı (SOGİP) farkındalık çalışmalarının yanısıra sosyal girişimcileri iş dünyası ile buluşturmayı hedeflemektedir (Yaraç, 2021). Bu nedenle sosyal girişimcilik farkındalığı çalışmalarının somut bir projeye dönüşmesi önemlidir. Bir sonraki bölümde Avrupa Birliği fonlu Erasmus+ projesinin (SIRSE) sürdürülebilir çıktılarından biri olan Umut İçin Örgü sosyal girişimcilik örneğinden bahsedilecektir.

2.2.5. Bir Sosyal Girişimcilik Örneği: Umut İçin Örgü Projesi

Umut İçin Örgü projesi sığınmacı ve yerel kadınların toplumsal katılımını artırma, sosyal uyumu sağlama ve aile bütçesine destek olmaları amacı ile geliştirilmiş bir projedir. Proje kapsamında Şanlıurfa'daki sığınmacı ve yerel kadınlar ile çalışılmaktadır. Sığınmacı ve yerel

kadınlar amigurumi oyuncak örmektedir. Proje bir sosyal girişimcilik örneğidir. Satılan her bir amigurumi oyuncak karşılığında imkanı kısıtlı bir çocuğa oyuncak hediye edilmektedir.

Proje fikri, ekip üyelerinin "Sığınmacı Gençlerin Sosyal Girişimcilik Yoluyla Dahil Edilmesi (SIRSE)" kapsamında aldığı eğitimle filizlenmiştir. Eğitim sırasında "Neden bir sosyal girişimcilik projesi fikri oluşturmayalım?" diyerek işe başlayan ekip, proje fikrini tasarlarken her bir detayını derinlemesine düşünmüştür. Sadece kadınlardan oluşan ekip, farkındalık oluşturmak ve sığınmacı kadınlar ile birlikte çalışma fikri ile projeye başlamıştır. Öncelikle projenin toplumsal fayda odaklı hizmet içeren fikri ile hem ekip içerisinde hem de sosyal yaşamda örnek teşkil edecek güzel bir başlangıç olacağına inanarak harekete geçilmiştir. Sığınmacı kadınlar evlerinde nasıl istihdam edilebilir ve birlikte nasıl bir uyum sağlayabiliriz şeklinde düşünülmüş; amigurumi oyuncak, makrome çanta, anahtarlık ve kitap aksesuarları tasarlama ve üretme fikri gelişmiştir. Sığınmacı kadınlara hem ekonomik anlamda istihdam alanı oluşturup hem de birlikte yaşama uyum sürecinde pozitif etkileşim sağlayacak sosyal girişimcilik fikri ile çalışmalarını sürdürmüştür. Bu fikir ile daha önce çeşitli projelerle bir araya geldikleri sığınmacı kadınlar ile iletişime geçerek projeden bahsetmişlerdir. Alınan olumlu geri dönüşler ekibin motivasyonunu artırmıştır. Daha sonra içerisinde bulunduğumuz salgın şartlarını da göz önünde bulundurarak 2020 yılında amigurumi eğitimlerine başlamışlardır. Eğitim sürecinde beklenenden hızlı bir kaynaşma ile hem birbirlerini daha yakından tanıma fırsatı yakalamışlar hem de üretime başlamışlardır. Satın alınan her ürün için imkanı kısıtlı bir çocuğa amigurumi oyuncak hediye etme mottosunu ilke edinmişlerdir. Ekip, yönetim ekibi ve örgü ekibi olarak ikiye ayrılmaktadır. Yönetim ekibi altı kişiden oluşmaktadır. Şanlıurfa'da amigurumi oyuncak ören sığınmacı ve yerel kadın sayısı yirmi beştir. Gelecekte projenin büyümesini ve dünya çapında tanınırlığının olmasını hedefleyen ekip üyeleri çalışmalarına tüm hızıyla devam etmektedir. Bugüne kadar İtalya'ya, Portekiz'e ve Amerika'ya satış yapan ekip Kanarya Adaları'nda yangından etkilenen çocuklara ve Suriye İdlib'teki kampa hediye oyuncak yollamıştır. Uluslararası arenada görünürlüğünü artırmak isteyen ekip, "Kadınlar Geleceklerini Umutla Örüyor" mottosuyla örmeye devam etmektedir. Proje ekibi çalışmalarını daha resmi ve güvenilir şekilde gerçekleştirmek adına 2022 yılının Ocak ayında Sosyal Uyum ve Girişimcilik derneğini kurmuştur. Dernek altında yürüteceği proje ve çalışmalarla kadınların istihdamına ve sosyal uyuma katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Umut İçin Örgü sosyal girişimcilik projesi, sığınmacı kadınların güçlendirilmesi ve topluma yeniden kazanımı adına atılmış büyük bir adımdır. Kadınların güçlendirilmesi ve topluma yeniden kazandırılması çalışması sosyal hizmet disiplininin hedefleri arasındadır.

Kadınların güçlendirilmesinde sağlanacak destekler, nasıl bir yaklaşım sergilenmesi gerektiği, sosyal hizmetin çalışma alanıdır. Sosyal hizmet disiplini, yapılması gerekenler ve sosyal girişimcilik ilişkisi bir sonraki bölümde detaylı olarak anlatılacaktır.

2.3. SOSYAL HİZMET VE UYGULAMALARI

Sosyal hizmet, insan haklarının bir gerekliliği olarak toplum içerisinde var olan özel gereksinimli grupların güçlendirilmesini sağlayarak, zorluklarla mücadele etmelerinde destekleyici rol üstlenen, gerektiğinde ihtiyaç duydukları kaynaklarla buluşturan ve tüm insanlara insan onuruna yaraşır bir hayat standardı sağlamaya çalışan disiplindir. Sosyal hizmet mesleğini diğer meslek gruplarından ayıran özellik, insanı en temelde insan olmasından dolayı, sahip olduğu haklara ulaştırmada harekete geçiren kişidir (Kaynak, 2017, s.253). Sosyal hizmet, insan sorunlarına yönelik çalışmalarda değişim oluşturmayı hedefler. Bu değişimin gerçekleştirilebilmesi adına müracaatçı için uygun ortamın oluşturulması ve gerekli kaynaklarla buluşturularak müracaatçının güçlendirilmesi önemlidir (Zengin ve Çalış, 2017, s.49). Sosyal hizmet disiplini toplumdaki sosyal refahın artırılması ve sosyal sorunlara çözüm üretilmesi adına çalışmalar gerçekleştirir. Sosyal hizmet mesleğinin mücadele ve müdahale alanları arasında sosyal dışlanma, göç, işsizlik, gelir eksikliği, sağlıklı olmayan çevre ve barınma şartları, yaşlılık, engellilik, kadın hakları, çocuk hakları, eğitim, toplumsal kalkınma ve politika geliştirme bulunmaktadır. Sosyal hizmet disiplini temel olarak toplumda bulunan dezavantajlı grupların iyilik halinin artırılarak topluma katılımının sağlanması amacıyla çalışmalar yürütmektedir (Özmete ve Gök, 2015, s.140). Bu durumda sosyal hizmet disiplini bir toplumda var olan sosyal sorunlar ve sosyal politikalar ile şekillenmektedir. Sosyal sorunların tanımlanması ve belirlenmesi, mevcut sorunlara çözüm önerileri geliştirilmesi, bu doğrultuda uygulanacak politikaların belirlenmesi ve hayata geçirilmesi aşamalarına sosyal politika ve sosyal hizmet etkileşim içerisindedir (Denney, 1998, ss.36–37).

Sosyal politikaların hayata geçirilmesinde sosyal hizmet disiplini, sosyal değer oluşturma, sosyal sorunları çözme, dezavantajlı grupları güçlendirme, toplumsal değişimi sağlama, sürdürülebilirliği yönetme noktasında harekete geçmektedir. Sosyal hizmet bireyin iyileşmesi adına yapılacak çalışmaları bazı yaklaşımlara dayandırmaktadır. Bunlardan birisi de 1970'li yıllarda ortaya çıkan güçlendirme yaklaşımıdır. Güçlendirme bireylerin, ailelerin, toplumların bireysel hayatları üzerinde kontrol sahibi olmaları ve kaynaklara erişimde çevrelerini etkilemeleri anlamına gelmektedir. Güçlendirme süresince bireyin veya toplumun olumlu özelliklerinin açığa çıkarılması ve desteklenmesi oldukça önemlidir (Zastrow ve

Ashman, 2014, s.39). Güçlendirme yaklaşımında müracaatçı aktif ve katılımcı olarak görülmektedir. Güçlendirme yaklaşımı ile danışana hakkını savunabilme, potansiyel gücünün farkına varma ve güven duygusunu açığa çıkarabilme imkanı sağlanır (Erbay, 2019, s.43). Güçlendirme yaklaşımı güçsüz grupları desteklemek, sosyal adalet ve eşitlik adına geliştirilmiştir. Pek çok sosyal çalışmacı güçlendirme yaklaşımını farklı grupları desteklemek amacıyla oluşturmuştur. Lee ve Gutierrez yaklaşımın gelişimi adına farklı araştırmalar yürütmüştür. Yaklaşımı kültürel farklılıktan dolayı ötekileştirilen ve haksızlığa uğrayan evsiz kadınlar için kullanmışlardır (Hudson, 2008, s.73). Umut İçin Örgü projesine sosyal hizmet perspektifinden bakıldığında güçlendirme yaklaşımının kullanıldığı görülmektedir. Sığınmacı ve yerel kadınlar bir arada bulundukları ortamlarda sözlü iletişim becerilerinin farkına varmış, farklı yeteneklerini keşfettikleri ortamlara dahil olmuşlardır. Aynı zamanda farklı milletten insanlarla bir arada yaşama becerisi geliştirdikleri ve psiko-sosyal iyiliklerini artırdıkları sonucuna ulaşılmıştır. Proje ile belki ilk defa aile bütçesine katkı sağlayan veya şiddet ortamından sonra ilk kez ekonomik kazancı olan kadınlar bireysel güçlerinin farkına varmış ve özgüvenleri gelişmiştir. Umut İçin Örgü sosyal girişimcilik projesi ile sosyal hizmet disiplininden yararlanılmıştır. Toplumun iyileştirilmesi adına sosyal hizmet disiplinin yapacağı tüm çalışmalar sosyal girişimcilik ile ortak değerlere sahiptir. Sosyal hizmet, sosyal girişimcilik çalışmalarında yol gösterici niteliktedir. Sosyal hizmet ve sosyal girişimcilik karşılaştırması bir sonraki bölümde incelenecektir.

2.3.1. Sosyal Girişimcilik ve Sosyal Hizmet Arasındaki Farklar

Sosyal inovasyon ve sosyal girişimcilik sosyal hizmet literatürüne dahil olan yeni kavramlardır. Sosyal inovasyon terimi sosyal alandaki inovatif fikirlere ve süreçlere aracılık eden kavramdır (Yıldırım ve Tuncay, 2019, s.171). Sosyal inovasyon sosyal sorunların önceki çözümlerine göre daha etkin ve sürdürülebilir şekilde çözümlenmesi olarak ifade edilmektedir (Makarov ve ark., 2017, s.2). Choi ve Majumdar (2015) sosyal inovasyonun üç boyuttan oluştuğunu öne sürmektedir. Birinci boyut biçimselleştirme, ikinci boyut değişim süreçleri ve üçüncü boyut ise sosyal sonuçlar elde etmektir. Biçimselleştirme yeni ürün, yeni yasa, sosyal bir hareket veya bunların bütününü oluşturan bir kombinasyonu içermektedir. Değişim süreçleri sosyal uygulamaların, sosyal yapıların değiştirilmesini kapsamaktadır. Sosyal sonuçlar ise çevresel refahı ve insan refahını içermektedir. Bu doğrultuda sosyal girişimcilik insan refahını ve çevresel refahı artırmak için sosyal değişikliklerin yapılabileceği bir iş modeli oluşturmak olarak tanımlanmaktadır (Çolakoğlu ve Daloğlu, 2020, s.163).

Sosyal hizmet disiplini; toplumsal değişime zemin hazırlama, hak savunuculuğu yapma, güçlendirme, sürdürülebilirliği sağlama, fırsatlardan yararlanma noktasında sosyal girişimcilik ile aynı amaca hizmet etmektedir. Sosyal hizmet uzmanları yoksulluk, açlık, kıtlık, ayrımcılık, ırkçılık gibi problemlerle başa çıkmada inovatif ve yenilikçi arayışa girmektedir. Sosyal sorunların çözümlenmesinde uygulanacak çözüm önerisi, fikir ya da uygulama bireyleri sürdürülebilir değişim ve sosyal uyum için girişimci çalışmalara teşvik edecektir. Danış ve Kara araştırmasında, müracaatçının yaşadığı problemin farkına varması ve kabullenmesini, probleme çözüm olacak destek mekanizması geliştirmesini, olumsuz durumlarla başa çıkabilmesini problem çözme yaklaşımına dayandırmaktadır (2016, s.9).

Sosyal hizmet sosyal inovasyonun geliştirilmesine katkı sağlayan yoldur. Her toplumda yaşlı, engelli, kadın, göçmen, bağımlı gibi birtakım politikalarla korunmaya ihtiyaç duyan dezavantajlı gruplar bulunmaktadır. Sosyal hizmet bu noktada harekete geçmektedir. Toplumda bulunan dezavantajlı bireyin ya da grubun insan onuruna yakışır hayat standartlarına erişimi adına sosyal hizmet toplum kaynaklarından yararlanan bir politika aracı olarak büyük sorumluluklar üstlenmektedir (Tomanbay ve ark., 2013, s.6). Sosyal inovasyon ve sosyal girişimcilik sosyal sorunların çözümlerine yenilikçi arayışlar getirerek sosyal hizmete katkı sağlamaktadır. Ayrıca sosyal hizmetlerde sosyal inovasyonlar bireylerin sosyal alanında gerçekleşen etkili olumlu dönüşümleri tetikler. Bu nedenle sosyal çalışmacıların hassas gruplarla çalışırken geçirdiği değişim ve uygulama aşaması sosyal inovasyon olarak tanımlanır. Sosyal hizmet alanında gerçekleşen sosyal inovasyon teknolojik, sosyolojik anlamda birçok farklı yeniliğe sahiptir. Sosyal inovasyonlar uzun sürede etkili olan ve toplulukları etkileyen değişimlerdir. Örneğin evsizlik sorunun çözümü kısa dönemde gerçekleşecek bir uygulama ile etkili olmayacaktır. Temelde insan üzerinde gerçekleşmesi hedeflenen bir etki beklentisinde olunduğu için bu etki bir süreci kapsayacaktır (Cajaiba, 2014; Makarov ve ark., 2017, s.1).

Sosyal inovasyonlar bugün gelinen noktada artık dijitalleşme ile birlikte farklı imkanlara ulaşmıştır. Bu anlamda gelişen teknoloji ve dijital imkanlar sosyal inovasyona büyük katkı sağlamaktadır. Sosyal inovasyonların gerçekleştirilmesinde dijitalleşmeden yararlanılması, yenilikçi çözüm önerilerinin gelişimine destek olmaktadır. Bir sonraki bölümde sosyal uyum kavramından bahsedilecek, göç ve kadın perspektifinden girişimcilik ve uyum kavramları ele alınacaktır.

2.4. SOSYAL UYUM

Umut İçin Örgü projesinin incelenmesi bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Daha önceki bölümlerde girişimcilik ve sosyal girişimcilik kavramları detayları ile incelenmiştir. Bu bölümde projenin öncelikli amacı olan sosyal uyum kavramı anlatılacaktır. Sosyal uyum kavramından önce farklı göç tanımlamaları açıklanacak ve göç kavramları verilecektir. Ardından göç ve kadın olgusu incelenecektir. Kadın vurgusundan sonra projenin bir sosyal girişim olduğu göz önünde bulundurularak göç ve girişimcilik bağlantısı anlatılacaktır. Son bölümde uyum konusu detaylı olarak açıklanacaktır.

2.4.1. Göç

Göç kavramı konusunda pek çok araştırma gerçekleştirilmiştir. Ancak göç; konusu, içeriği, sebepleri ve meydana gelme koşulları ile birbirlerinden ayrışmaktadır. Bu durum pek çok sosyoloğun, ekonomistin, yazarın ve farklı çalışmacıların çeşitli göç tanımlamaları yapmasına sebep olduğu için ortak bir tanım söz konusu değildir (Şimşek, 2017, s.42).

Tarih boyunca insanlık birçok sebepten dolayı göç etme eğiliminde bulunmuştur (Esen ve Duman, 2016, s.13). İnsanlığın daha iyi standartlarda yaşama sahip olma arzusu, ekonomik eşitsizliklerden kaçış, politik yetersizlikler ve güvenlik problemleri bölgesel savaşların oluşumuna zemin oluşturmuştur (Günay ve ark., 2017, s.39). Bu bağlamda göç olgusuna yalnızca fenomenolojik bir bakış açısı ile yaklaşılmamalıdır (Yılmaz, 2019, s.38). Savaş ortamını bırakarak, yakınlarının veya bazı aile bireylerinin kaybı ile yeni bir topluma adapte olmak oldukça zordur. Geldikleri ülkeye alışmaya çalışan sığınmacıları büyük bir bilinmezlik beklemektedir (Gülerce, 2020, s.218). Bu nedenle göç süreci zorlukları, belirsizlikleri, riskleri ile bir bütün olarak incelenmelidir.

Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) 2020 tanımına göre göç kavramı, sınırları geçerek, ekonomik ve ailesel sebeplerle göç edenlerde dahil edilmek üzere sebebi fark etmeksizin gerçekleştirilen hareketliliktir. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununa göre göç, Türkiye'ye yasal yollarla giriş ve kalışlar ile gerçekleşen düzenli göç ve yasadışı yollarla gerçekleşen düzensiz göç olarak tanımlanmaktadır.

Kavramsal açıdan göç yoğun bir çeşitliliği ve kategorileşmeyi beraberinde getirir. Her ne kadar göç tipolojileri çeşitli değişimlere uğrasa da genel anlamda ulusal ve uluslararası göç, geçici ve kalıcı göç, düzenli- düzensiz göç, gönüllü zorunlu göç gibi çeşitli kategorilerle ayrıştırılabilir (Yıldız, 2018, s.63).

AB Göç ve İçişleri'nin sözlüğünde ise sebebi ne olursa olsun (mülteci göçü, ailevi göç) ulus içinde veya uluslararası gerçekleşen nüfus hareketlerini kapsamaktadır. Türkiye'de göç politikalarının yerel düzeyde uygulanmasında etkili olan T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın (AFAD) Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğün'de ise göç kavramı, bir grubun uluslararası sınırı geçerek yer değiştirmesi olarak tanımlanmış bu kapsama mültecileri, ekonomik göçmenleri ve yerinden edilmiş kişileri de dahil etmiştir. Uluslararası kurum ve kuruluşların göç tanımlarına bakıldığında yer değiştirme ve hareket etme kavramları tüm tanımlamaların içerisine dahil olmaktadır. Bu nedenle çalışmamızın ilerleyen aşamalarında dahil etme sürecini kapsayan sosyal uyum konusuna değinilmiştir. Göç süreçleri ve beraberinde yaşanan hareketlilik birçok sebepten kaynaklanmaktadır. Türkiye'de sahip olduğu stratejik konumu, doğal zenginlikleri ve transit ülke pozisyonunda bulunmasından kaynaklı geçmişten günümüze göç hareketliliği yaşamaktadır. Asya ve Avrupa'yı birbirine bağlaması, önemli boğazlara ve limanlara sahip olması göç hareketlerini hızlandıran en önemli faktörler arasındadır. Son yıllarda özellikle Orta Doğuda yaşanan çatışmalardan kaçarak Türkiye'ye sığınan birçok kişi olmuştur. Son dönemde Suriye'de meydana gelen iç savaştan kaçan milyonlarca Suriyeli Türkiye'ye sığınmıştır. Bazı sığınmacılar Türkiye'yi Avrupa'ya geçiş amacıyla kullanırken bazıları ise hedef ülke olarak kullanmıştır (Çökmez, 2021, s.2). 2011 yılından itibaren Türkiye'ye gelen sığınmacı sayısı 3.5 milyondan fazladır. Kitlesel olarak yaşanan göç hareketliliği sonucu göç kavramlarında çeşitli belirsizlikler oluşmaya başlamıştır. Bu belirsizliğin giderilmesi adına bazı göç kavramlarına değinilecektir (Önday, 2021, s.3).

Sığınmacı,

Mülteci olarak uluslararası koruma arayan ancak statüleri henüz resmi olarak tanınmamış kişilere denir. Bu terim genellikle, mülteci statüsü almaya yönelik başvurularının hükümet ya da Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından karara bağlanmasını bekleyen kişiler için kullanılır.

Mülteci,

1951'de Cenevre'de imzalanan ve iltica terminolojisinin temelini oluşturan Birleşmiş Milletler (BM) Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme'ye göre mülteci; 'ırkı, dini, milliyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm göreceği konusunda haklı bir korku taşıyan, bu yüzden ülkesinden ayrılan ve korkusu nedeniyle geri dönemeyen veya dönmek istemeyen kişidir.' Hukuki statü olarak da bu şartları sağlayan ve

"mülteci" olarak tanınmış kişileri ifade eder. Mülteciler, gönüllü olmadığı takdirde ülkelerine geri gönderilemezler.

Şartlı Mülteci,

Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye'de kalmasına izin verilir (YUKK, 2013).

Geçici Koruma

Geçici koruma, büyük ölçekte meydana gelen sığınma olaylarında acil çözümler bulmak üzere geliştirilen bir koruma biçimidir. Geçici korumanın amacı, ülkelerinden kaçıp gelen yabancıların acilen güvenli bir ortama erişimlerini sağlamak ve başta geri gönderilmeme ilkesi olmak üzere temel insan haklarını koruma altına almaktır (Çiçekli, 2014). İlgili tanımlamalara bakıldığında Türkiye'de bulunan Suriyeliler geçici koruma statüsünde bulunmaktadır. Geçici koruma statüsü altında bulunan Suriyeliler ile ilgili düzenlemeler 2014 yılında yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na göre yapılmaktadır. Kanun çerçevesinde yabancıların Türkiye'ye giriş ve çıkışları, ikamet ve oturum izinleri İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün görev ve sorumlulukları kapsamında düzenlenmektedir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ulusal ve uluslararası mevzuat çerçevesinde yabancıların göç alanına ilişkin tüm iş ve işlemlerini insan hakları temelinde çözümlemeyi öngörmüştür. İlgili göç terminolojisi incelendiğinde kavramların birbiri ile ilişkili olduğu ancak ilişkili olduğu kadar farklı anlamlar içerdiği görülmektedir.

Göç kavramlarına yönelik karışıklığın giderilmesi ve terminolojiye hâkim olunması adına tanımlamalara yer verilmiştir. Tanımlamalar belirli noktalara vurgu yapılarak net bir şekilde belirlenmiştir. Göç terminolojisinin ardından, Umut İçin Örgü projesinin odak çalışma grubu olan kadınlar göç bağlamında açıklanacaktır.

2.4.1. Göç ve Kadın

Son yıllarda göç hareketliliğindeki çeşitlilik artmakta ve göçler kadınlaşmaktadır (Castles ve Miller, 2008, s.5). Göçün kadınlaşması olarak ifade edilen, ulusötesi göçlerde kadınların bağımsız hale gelerek göç hareketliliğini artırmasıdır. Özellikle yirminci yüzyılda kadın göçünde meydana gelen artış dönüm noktası olmuştur. Yirminci yüzyılda meydana gelen kadın göçü artışlarına ailevi sebeplerin yanı sıra savaş ve sömürü gibi olumsuz olaylar neden olmuştur (Sharpe, 2001, s.23). Birleşmiş Milletlerin "Umuda Yolculuk, Kadın ve Uluslararası Göç" başlıklı raporu incelediğinde tüm dünyadaki göçmenlerin büyük çoğunluğunun kadın olduğu belirtilmiştir. Raporda ayrıca her ne kadar göçün kadınlar açısından güzel bir gelecek vaat ediyormuşçasına görünmesine karşın insan ticaretine ve ev işçilerinin sömürülmesine yol açtığına değinilmiştir.

Türkiye 2011 yılında Suriye'de meydana gelen iç karışıklıklar ile başlayarak kitlesel bir göç süreci yaşamıştır. Ülkemizde kalabalık bir nüfusa sahip göçmenlerin geldikleri ülkenin sosyal destek mekanizmalarından yoksun olmalarının yanı sıra ülkenin ekonomik, hukuksal ve toplumsal normlarını bilmemelerinin de hayatlarına olumsuz yansımaları olmuştur (Saraydın, 2007, s.65). Kadınlar erkeklere nazaran daha ciddi problemlerle baş etmek zorunda kalmakta ve taciz, istismar ve şiddetle mücadele etmektedir (Tuzcu ve Ilgaz, 2015, s.59). Özellikle kadınlar daha incinebilir ve hak ihlaline açık olan, bazı durumlarda beden sömürüsüne dahi maruz kalma riski ile karşılaşan grup oldukları için sosyal hizmetlerin öncülediği müracaatçı gruplarıdır (Topçuoğlu, 2014, s.104). Düşük ücretli işlerde uzun saatlerde çalışma, sigorta hizmetlerinden yararlanamama, fiziksel ve psikolojik şiddet görme, eğitim fırsatlarına erişememe, bilgiye erişim zorluğu gibi birçok problem sığınmacı kadınları olumsuz etkilemektedir (Floya ve Nira Yuval, 1992).

Göçmen kadınların yeni yaşama biçimleri farklı roller üstlenmelerini gerektirmektedir. Aile içi rollerin değişmesi ile birçok kadın aile içi şiddete maruz hale gelmektedir (Gkouti, 2015, s.33). Türk Tabipler Birliği'nin (TTB) raporuna göre kadınların kamp dışı yaşamlarının kötü olduğu ayrıca birçok kadının çocuğunu beslemek için yemek yemediği sonucuna ulaşılmıştır. Kadınların altı yedi kilo kaybettiği raporda belirtilmiştir. Yine araştırma raporunda su problemi yaşanmasından dolayı kadınların sağlıksız ortamlara maruz kaldığı belirtilmiştir. Sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan sorunlar anne-bebek ölümlerine zemin hazırlamıştır (Zencir ve Davas, 2014, s.61).

2015 yılında gerçekleşen saha araştırmasında göçmenlerin yerleşmiş oldukları lokasyonlarda çok eşlilik vakalarının artması, bu durumun boşanmalara zemin hazırlaması,

kadın ve çocuklara yönelik istismarların ortaya çıkması, etnik ve mezhep tabanlı kutuplaşmaların oluşması, çarpık kentleşme gibi sorunların oluştuğu görülmektedir (Orhan ve Gündoğar, 2015, s.16). Bu durum Türkiye İstatistik Kurumu'nun verileri ile desteklenmektedir. TÜİK 2020 verilerine göre evlenme hızının en yüksek olduğu iller binde 7,14 ile Adıyaman, binde 7,13 Şanlıurfa ve binde 7,00 ile Kilis'tir. Benzer şekilde yabancı gelinlerin sayısı 18 bin 909 olurken, yüzde 14,8 ile en fazla sayının Suriye'den olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Bu bilgilerin yanı sıra resmi yollarla gerçekleşmeyen (dini nikah) evliliklerin de olduğu dikkate alınırsa bu rakamların artacağı sonucuna ulaşılmaktadır.

Yılmaz, Suriyeliler raporunda gençbazen çocuk yaştaki sığınmacı kadınların bazen aile zoru ile bazen de ailelerine maddi yük olmama düşüncesi ile para karşılığı evlilikler yaptıklarını, çoğunluğu yasal olmayan bu evliliklerin kısa sürdüğünü ve sığınmacı kadınların bu evlilikler nedeni ile cinsel istismara maruz kaldığını ifade etmektedir. Ayrıca yasal olmayan evlilikler ile sığınmacı kadınların imam nikahı adı altında kandırılarak fuhuş sektörüne yönlendirildiği ve insan ticaretinde kullanıldığı iddia edilmektedir (Yılmaz, 2014). Türkiye'de Suriyeli sığınmacılardan kamplarda kalanlar belirli yaşam standartlarına ulaşabilse de kamp dışındakiler bu durumdan mahrum kalmaktadır. Kendilerine çalışma hakkı verilmeyen Suriyeliler sömürücü ve düşük ücretli işlerde çalışarak komşularının yardımıyla hayatta kalmaya çalışmışlardır. Bu durum sakatlık, eşinin ölümü gibi nedenlerle ekonomik kriz yaşayan ve akraba ya da komşuya bağımlı olma halini niteleyen kadın yoksulluğunu ortaya çıkarmaktadır (Kottak, 2002, s.461). Toplumsal cinsiyet rolleri açısından kadınların belirli hizmetlere erişememesi ve kendilerini yetiştirip geliştirememesi çeşitli mağduriyetlere yol açmaktadır. Eğitim olanaklarından yeterince yararlanamamaları, kişisel gelişimlerini tamamlayıp mesleki yeterlilik kazanamamaları, düşük ücretli işlerde sigortasız çalıştırılmaları gibi durumlar bu nedenler arasındadır (Kaya ve Demirağ, 2016, s.159).

AFAD 2014 Suriyeli raporunda kadınların gelir getirici işlerde çalışmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kamptaki kadınların yüzde 38'inin ve kamp dışındaki kadınların yüzde 18'inin mesleğinin olmadığını ifade etmişlerdir (AFAD, 2014). Kamplarda yaşayan kadınların yüzde 49'u ve kamp dışında yaşayan kadınların yüzde 69 gibi büyük bir bölümüne meslekleri sorulduğunda gelir getirici bir meslek olmayan "ev hanımı" yanıtını vermişlerdir. Bu veriler doğrultusunda gelir getirici mesleği olmayan kadın oranının yüzde 87 olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Aynı soruya erkeklerin yanıtı ise yüzde 18 oranındadır. Bu bağlamda meslek edindirme hususunda kadınların erkeklerden ne oranda geri kaldığı tartışma konusudur. Meslek sahibi olan kadınlar ise daha çok terzilik, kuaförlük, öğretmenlik ve çiftçilik alanlarında ön

plandadır. Rapor doğrultusunda kamp dışındaki nüfusta göz önünde bulundurularak bir meslek sahibi olmayan veya herhangi bir geliri olmayan kadınların suiistimal edilmeye açık hale geldikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca raporda Suriye'de iken aylık hane geliri daha yüksek olan sığınmacı kadınların kamp dışında yaşamayı tercih ettiği görülmektedir. Kamp dışında yaşayıp geçmişte daha az gelire sahip olanlar ise kamplarda yaşamaya devam etmektedir (AFAD, 2014).

Duruel (2017) sığınmacıların emek piyasasındaki yeri araştırmasında göçmen kadınların sınırlı sayıda ve çoğunlukla beyaz yakalı işlerde görev aldığını tespit etmiştir. Eğitim ve sağlık Suriyeli kadınların istihdam için öncelikle tercih ettiği sektörler arasındadır. Sektörlere göre istihdam rakamlarının sağlıklı şekilde tutulamamasına karşın eğitim seviyesi düşük kadınların genellikle tarımda ve mevsimlik işlerde çalıştığı sonucuna ulaşılmıştır (Duruel, 2017, s.219). Resmi olarak çalışma güvenceleri bulunmalarına karşın Suriyeli kadınlar dil ve güvenlik sebepleri ile emek piyasasına aktif katılım sağlayamamaktadır. İş piyasasına katılanlar ise genellikle tekstil sektöründe devamlılık sağlamaktadır. Tekstil sektörünün ardından tarım sektöründe mevsimsel işçi olarak çalışanlar gelmektedir. En fazla çalıştıkları üçüncü sektör ise temizlikçilik ve gündelikçilik gibi beden gücüne dayanan hizmet sektörleridir (Barın, 2015, s.45).

Çalışmalar incelendiğinde sığınmacı kadınların farklı sebepler nedeni ile istismara açık hale geldiği ve dezavantajlı durumda oldukları görülmektedir. Kadınların sömürü ve istismarının önüne geçilmesinde güçlendirilmesi çok önemlidir. Umut İçin Örgü sosyal girişimcilik projesi bu amaca hizmet etmektedir. Bu noktada göçmenlerin girişimcilik eğilimleri büyük önem taşımaktadır. Bir sonraki bölümde göçmenlerin girişimcilik deneyimleri incelenecektir.

2.4.2. Göçmen Girişimciliği

Göçmenlerin girişimcilik becerilerinin incelenmesi, mevcut potansiyellerinin açığa çıkarılması ve kişisel gelişimleri açısından önemlidir. Bir girişimcinin risk alabilme, planlama, fırsatlara odaklanma, gelişime ve değişime açık, yaratıcı özelliklere sahip olması gerekmektedir. Sığınmacıların da ekonomik problemlerle mücadele ederek istihdama dahil olma yollarından birisi de bir girişimde bulunmaları ile mümkündür. Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de iş yeri açması hukuki açıdan yasal görünmektedir. Yalnızca Suriyelilerin değil diğer yabancı kişilerinde istihdam oluşturması yasal koşullar çerçevesinde gerçekleşmektedir. Yabancı bir kimsenin iş yeri açmak için pasaportu ile başvuruda bulunması yeterlidir. Geçici

koruma statüsü altında Türkiye'de bulunan Suriyeliler Türkiye'de 6 ay bulunmuş olma şartı ile iş yeri açabilmektedir. Yapılan saha çalışmalarında bu sürecin gerçekten maliyetli olduğu ancak süreç içerisinde işleri zorlaştırıcı bir etken olmadığı görülmüştür. Yapılan saha araştırmasında kadın sığınmacıların girişimciliği konusunda beklentinin altında kaldığını ancak eşleri vefat etmiş ya da kayıp olan bu kadınların hayat mücadelesi vermeye devam ettikleri vurgulanmıştır (Çatalkaya, 2018, s.36).

Valarini "sığınmacı girişimciliği" çalışmasında Suriyeli sığınmacıların İstanbul örneğinde iş kurma deneyimlerini araştırmaktadır. Valarini sığınmacıların başarısında müşteri ve çalışan bulma açısından kültürel bağların önemine vurgu yapmaktadır. Suriyeli girişimcileri sosyal sermaye, beşeri sermaye ve finans sermayeleri açısından analiz eden Valarini sığınmacı girişimcilerin büyük çoğunluğunun Suriye'deyken işletme sahibi olduğunu söylemektedir. Başka bir açıdan Suriyeli girişimcilerin yerel ekonomi içerisinde aktif yer alan küçük ve orta ölçekli işletmelerinin çoğunluğu kayıt altında bulunmamaktadır. İşletme kurmak isteyen ve kuran sığınmacıların en büyük problemi ise Türkiye'deki sektör hakkındaki bilgi eksikliğidir (Valarini, 2015, s.41). Var olan bilgi eksikliği sığınmacıların girişimlerine engel olmakta ya da başarısızlıkla sonuçlanmasına sebebiyet vermektedir. Bu doğrultuda sığınmacıların bilinçlendirilmesi ve doğru yönlendirmelerin yapılması önemlidir. İş kurma ve iş geliştirme konusunda eğitim ve danışmanlık hizmeti yararlı olacaktır. Sığınmacılar her ne kadar iş kurma konusunda bilgi eksikliği yaşasa da kadınlar daha farklı problemlerle de karşılaşmaktadır. Kadınlar kadın girişimcilerin ülkeye katacakları olumlu etkileri yaygınlaştırmaya çalışmakta diğer taraftan kadın girişimcilerin ekonomik girişimlerini engelleyici olumsuz yorumlar ile mücadele etmek durumunda kalmaktadırlar. Kadın işgücü ve kadın girişimciliği, sosyal ve ekonomik anlamda hayatımızın birçok alanının gelişmesinde ve sürdürülebilirliğinde önemli bir rol oynamaktadır (Tamer, 2013, s.652). Bu noktada ekonominin güçlendirilmesi ve sosyal uyumun gerçekleştirilebilmesi adına yerel halk ile sığınmacı kadınların ortak paydada buluşarak fikir alışverişleri ile temelde birbirlerine değer katacakları ve büyüyecekleri düşüncesi ile hareket etmeleri oldukça önemlidir. BBC 2022 raporlarına göre Türkiye'nin bir milyon dolarlık mülk alana vatandaşlık verme politikasının sınırını 400 bin dolara çıkardığı belirtilmiştir (BBC,2022). Yapılan araştırmalar doğrultusunda ekonomik, psikolojik ve sosyal anlamda çeşitli zorluklar yaşayan sığınmacı kadınların hayatta kalma mücadelesinde girişimcilik önemli bir noktadadır.

2.4.3. Uyum ve Girişimcilik

Göç edenler ve göç alan toplumlar açısından göç süreçlerinin hukuki, ekonomik, sosyal birçok farklı boyutu bulunmaktadır. Göç süreçleri sonucunda farklı toplumsal grupların karşılaşması ile ortaya çıkan etkileşim, hem göç eden hem de göç alan toplum için farklı şekillerde karşılanmaktadır. Göç süreçlerinin böylesine yoğun yaşandığı bir ortamda göçmen gruplar ile göç alan toplum arasındaki uyumu sağlamak ve barışı korumak günümüz dünyasında önemli bir yer edinmiştir.

Göç süreçleri de basit ve tek yönlü bir süreç olmadığından sosyal uyumun gerçekleşmesi belirli bir süreci gerektirecektir. Sığınmacılar sahip oldukları maddi ve manevi yükleri ile geldikleri toplumun yaşantısını tecrübe edecektir ve bu süreçte sosyal zorluklar kaçınılmaz bir şekilde açığa çıkacaktır (Adıgüzel, 2016). Sosyal hayatta karşılaşılan birtakım güçlükler, değer yargıları ile mücadele edecektir. Yaşanılan bu zorluklar yalnızca sığınmacılar için değil göç alan toplum açısından da farklı boyutları olan bir aşamadır (Safi, 2006, s.3). Göç süreci yalnızca fiziki olarak bir mekân değişikliği değil aynı zamanda kendi kültürü dışında yeni bir kültürle tanışma olarakta bilinmektedir. Entegrasyon kelimesi kendi kültürel değerlerini koruyarak var olan kültürü tanıma ve benimseme olarak ifade edilmektedir. Entegrasyon sürecinin başarılı olması devamında başarılı sosyal bütünleşmeyi getirmektedir. Göç eden kişi dini ve kültürel pratiklerinden dolayı ötekileştirilmiştir ve kimliği koruma ile göç ettiği topluma uyum sağlama açısından ikilemde kalmaktadır (Yardım, 2017, s.130). Bu nedenle göç eden kişinin uyumunu kolaylaştırıcı politikalar izlenmesi oldukça önemlidir.

Türkiye'de sığınmacı sayısında beklenmedik şekilde gerçekleşen artış çatışma ortamlarının oluşmaması için birtakım toplumsal kabulleri beraberinde getirmektedir. Toplumsal kabullerin oluşması, uyum ve birlikte yaşama belirli bir süreci kapsamaktadır. Uyum ve birlikte yaşama süreci gerçekleşirken dil ve kültür farklılığı gibi uyum sürecini zorlaştıran etkenler ortaya çıkacaktır. Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılarla birlikte yaşama becerisinin gerçekleştirilmeye çalışıldığı mevcut durum da yerel halk ile sığınmacılar arasındaki ayrımı belirginleştiren temel unsurların farklı dil, kültür ve yaşam tarzlarından oluşan sorunlar olduğu ortaya çıkmaktadır (Yaman, 2017, s.107). Suriye'den Türkiye'ye gerçekleşen kitlesel zorunlu göç toplumsal, sosyal, ekonomik, siyasi ve güvenlik alanında değişmeler meydana getirmiştir. Yaşanan bu sorunların başında toplumsal uyum gelmektedir. Suriyeliler ile yerel halk arasında var olan farklı yaşam koşulları, dil ve kültür farklılıkları, yerel halk ile sığınmacılar arasında çatışmalara sebep olmaktadır (Gök, 2019, s.106). Her iki grubu da yakından ilgilendiren

toplumsal kabul ve uyum süreci, karşılıklı olarak gerçekleşmesi gereken, çift yönlü bir süreci tanımlamaktadır. Kapsamlı bir uyum sürecinin yaşanması ise sosyal ve ekonomik düzenlemeleri, eğitim ve sağlık hizmetlerini, istihdam ve sağlıklı yaşam alanlarının oluşturulmasını gerekli kılmıştır (Kaya ve Yılmaz, 2019, s.8).

Toplumsal kabul, belirli görüşlerin, öneri ve kararların, toplumsal gruplar tarafından onay alınarak gerçekleşmesidir (Mütevellioğlu, 2006, s.18). Bu nedenle sığınmacı ve yerel halkın kaynaşması ve birbirine alışması uzun bir süreç gerektirmektedir. Toplumsal kabul ve uyum sağlama süreci içerisine dahil olan Suriyeli sığınmacılar, Türkiye için hassasiyet gerektiren bir toplumsallaşma süreci yaşamaktadırlar. Bu bağlamda Suriyelilerin, göç ettikleri ve kalıcı olma potansiyeli taşıdıkları yeni çevreye uyum sağlamaları ve ev sahibi toplum tarafından hoşgörü, anlayış ve sosyal içermeye dayalı bir kabul yaşayabilmeleri adına her iki grubun istek ve ihtiyaçları doğrultusunda harekete geçilmesi önemlidir (Yıldırımalp ve ark., 2017, s.111). Sosyal uyum çalışmalarının gerçekleştirilmesinde iki toplumun bir araya getirildiği ve karşılıklı etkileşimin sağlandığı ortamların oluşturulması önemlidir. İki farklı kültürün bir araya geldiği ortamlarda sosyal uyum kaçınılmazdır. Sığınmacıların Türklerle aynı ortamda çalışması sosyal uyum açısından yararlı olacaktır. Ancak çalışma durumunun istismar edilmesi, düşük ücretli işlerde sigortasız işçi çalıştırılması gibi durumların önüne geçilmesi amacıyla işveren kurumların düzenli aralıklarla denetlenmesi ve gelişim raporu takibi yapılması gerekmektedir. Kayıt dışı istihdamın önüne geçilmesi ve sosyal güvenliğin sağlanması kamuoyu açısından da olumlu bir etkileşim yaratacaktır. Sığınmacılar mevcut işlerde çalışabilecekleri gibi kendileri ya da ortak çalışma arkadaşları ile yeni bir girişim oluşturabilirler. Sığınmacıları ve yerel halkı bir araya getiren Umut İçin Örgü projesi sosyal uyumu gerçekleştirmek adına oluşturulmuş bir sosyal girişimcilik örneğidir. Projenin çıktıları sosyal girişimciliğin sosyal uyuma katkısını açıklamaktadır.

3. YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Bu çalışmada Umut İçin Örgü projesinin toplumsal, sosyal çıktıları ele alınmış ve detayları ile incelenmiştir. Araştırma evreni olarak proje kapsamında çalışan yerel ve sığınmacı kadınların ikamet yeri olan Şanlıurfa belirlenmiştir. Umut İçin Örgü projesinin toplumsal ve sosyal çıktılarını ele alan saha araştırması çalışmasında nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma olayları ve olguları bulunduğu ortamda, bütüncül bir perspektifle, katılımcının düşüncelerini anlamaya ve algılamaya çalışır. Araştırmacının katılımcı rolü, bulunduğu ortama uyum sağlaması, tümevarımcı bir düşünceye sahip olması, düşünceleri anlamaya yönelik algısı nitel araştırma yöntemlerinin özellikleri arasındadır (Çokluk, 2011, s.96). Daha çok anlama ve anlamlandırma amaçlı olan nitel araştırmada yarı yapılandırmış görüşme tekniğine başvurulmuştur. Araştırma kapsamında görüşülen kadınlara açık uçlu sorular sorulmuştur. Araştırmada hazırlanan sorular literatür taraması sonrasında şekillenmiştir. Creswell (2013) nitel araştırma süreçlerinde katılımcıların soruları anlayış ve algılayış tarzının önemli olduğuna vurgu yapmıştır. Bu nedenle nitel görüşmelerde katılımcıların cevapları araştırmanın temelini oluşturmaktadır.

Araştırmanın amacı ve hedefi araştırma desenini belirlemede oldukça önemlidir. Bu nedenle çalışmanın amacına ve hedefine yönelik araştırma deseninden olgubilim (fenomenoloji) tekniği kullanılmıştır. Olgubilim (fenomenoloji) deseni derinlemesine ve ayrıntılı bir bilgiye sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgular yaşadığımız çevredeki algı, deneyim, kavram, durum şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu yaklaşım ile farkında olduğumuz ancak tam anlamıyla hâkim olmadığımız konuların araştırılması için olgubilim (fenomenoloji) deseni kullanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Umut İçin Örgü projesinin incelenmesi araştırmasında da sosyal girişimcilik uygulaması olan projenin sığınmacı ve yerel kadınlar bağlamında değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu araştırmanın fenomeni yani olgusu birçok insanın duyduğu ancak örneklerine ve uygulamalarına şahit olunmayan sosyal girişimcilik olgusunun canlı bir örnekle açıklanmasıdır. Bu amaç ile katılımcılara açık uçlu sorular yöneltilmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik yaklaşımda katılımcının görüşme sorusuna verdiği yanıtın yaşanmışlık tecrübeleri üzerindeki etkisini anlamak önemlidir. Bu araştırma yolu ile katılımcılara düşüncelerini ifade etme, sesini duyurma ve paylaşılan fenomene anlam verme fırsatı oluşmaktadır (Kıral, 2021, s.97). Bu

bağlamda sığınmacı ve yerel kadınlarla veri doyumuna ulaşılana kadar görüşme yapılmıştır. Elde edilen veriler nitel araştırma bağlamında kısıtlı bir şekilde analiz edilmiştir. Sığınmacı katılımcıların Türkçe bilmemesi ve görüşmelerin tercüman desteğiyle gerçekleştirilmesi çalışmanın sınırlılıkları arasındadır. Görüşmeler tercüman aracılığıyla yapıldığı için bu durum zaman zaman iletişim kurmayı güçleştirmiştir. Katılımcının anlatmak istediğini aktarmada zorlandığı düşünülmektedir. Bazı kadınlar geçmiş deneyimlerini anlatırken duygularına hâkim olamamış bu esnada katılımcının rahatlaması ve iyi hissetmesi beklenmiştir. Çalışmanın saha araştırmasında kadınlar ile görüşme zamanı ayarlamak açısından da zorluk yaşanmıştır. Bu durumu kolaylaştırmak amacıyla kadınlarla buluşma noktası olarak ortak bir alan belirlenmiş ve görüşmeler Suriyeliler tarafından kurulan bir STK olan Horizon derneğinde yapılmıştır. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada sığınmacı ve yerel kadınların sosyal girişimciliğinin sosyal uyuma etkisi amacıyla görüşmeler birebir ortamlarda ve yoğun bir özveriyle gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma Şanlıurfa ilinde gerçekleştirildiğinden farklı şehirlerde farklı örneklem grupları seçilerek yeni akademik çalışmalar yapılabilir.

Nitel araştırmalar yoğun bir bilgi toplama süreci ile oluşturulduğu için elde edilen verilerin düzenli bir şekilde sınıflandırılması çalışmanın sonuçlarını net bir biçimde ortaya koymayı kolaylaştıracaktır. Bu nedenle sosyal girişimciliğin sosyal uyuma etkisi çalışmasında elde edilen bulgular 5 başlığa ayrılmıştır. Bu beş başlık; Umut İçin Örgü projesinin sığınmacı kadınlar açısından oluşturduğu kazanımlar, sığınmacı kadınların yaşadıkları sorunların hayata yansımaları: dil, nefret söylemi, ayrımcılık, Umut İçin Örgü projesinin katılımcı değerlendirmeleri, Umut İçin Örgü projesinin yerel-sığınmacı ilişkilerine etkileri, sığınmacı kadınların geleceğe dair beklenti ve hayallerinden oluşmaktadır. Bu alt başlıklar katılımcılarla yapılan görüşmeler sonrasında verilen cevaplar ile şekillenmiş ve yorumlanmıştır. Bulgular arasında neden-sonuç ilişkisinin oluşturulması araştırmacının yorumlarını desteklemektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.256).

3.2. ARAŞTIRMA SORULARI

Çalışmanın ana sorusu: Sosyal girişimcilik yolu ile sosyal uyum mümkün müdür? Bu doğrultuda yapılan projenin etkisi nasıldır?

Çalışmanın alt soruları:

- Sığınmacı ve yerel toplumun bir arada bulunduğu bir istihdam ortamı mümkün müdür? Nasıl?

- Sosyal uyumun sağlanmasında sosyal girişimciliğin etkisi nedir?
- Dil farklılığı ve sığınmacılık istihdamı nasıl etkilemektedir?
- Sosyal uyum neden önemlidir ve istihdama katkısı nedir?

3.3. SAHADA İZLENEN YOLLAR

Bu çalışmada sığınmacı ve yerel kadınların Umut İçin Örgü projesi kapsamındaki kazanımları ve sosyal girişimciliğin sosyal uyuma etkisi üzerine yoğunlaşılmıştır. Örneklem seçim tekniği olarak amaçlı örneklem metodu kullanılmıştır. Amaçlı örneklem metodu, araştırmacının konu ile bağlantılı ve ilgili kişileri örnekleme dahil ettiği yöntemdir. Bu yöntemde yapılan çalışma belirli ve amaçlı bir örneklem grubunu temsil ettiğinden evrene genellenemez, yalnızca kendi örneklemi içerisinde değerlendirilmektedir (Taştepe ve Baştürk, 2013, s.144). Bu bağlamda 2022 Haziran ayında on sığınmacı, on yerel kadın ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşme yapılacak kişilerin büyük çoğunluğunun Türkçe bilmemesi nedeniyle tercüman desteği alınmıştır. Katılımcılardan dokuz kişinin görüşmesi tercüman aracılığıyla yapılmıştır. Görüşmelerde projenin gönüllü çalışanlarından iki Suriyeli kadın tercümeler konusunda destek olmuştur. Görüşmeden önce tercümanlar çalışmanın içeriği ve hedefi doğrultusunda bilgilendirilmiş ve katılımcı görüşlerinin sağlıklı bir şekilde aktarılması adına cümle-tercüme şeklinde görüşmeler ilerletilmiştir. Görüşmeler tercümanın gerektiği durumlarda tercüman, araştırmacı ve katılımcı şeklinde gerçekleşirken tercümanın gerekmediği durumlarda araştırmacı ve katılımcı olarak ilerletilmiş ve güvenli bir görüşme ortamı sağlanmıştır. Görüşmelerin dokuzu tercüman ile on biri ise tercümansız ilerletilmiştir. Görüşmelerin yapımında araştırmacının proje ekibinden olması ve bu çalışmanın bir yüksek lisans tez çalışması olduğunun belirtilmesi güven ortamının oluşmasına katkı sağlamıştır. Ayrıca yapılan görüşmelerdeki bilgilerin gizli tutulacağına dair tercüman onayı alınmıştır. Yapılan görüşmeler toplamda 7 saat 16 dakika sürmüş, 49 sayfalık yazılı metin elde edilmiştir. Görüşmeler araştırma sorularına aranan cevaplar doğrultusunda kodlanmıştır.

Araştırmanın örneklemini Şanlıurfa ilinde ikamet eden sığınmacı ve yerel kadınlar oluşturmaktadır. Örneklemin seçilme sebebi projenin Şanlıurfa'da gerçekleşmesidir. Görüşme yapılan sığınmacı kadınlara Horizon derneği vasıtasıyla ulaşılmıştır. Kadınların bazıları yaşadıkları problemler ya da vatandaşlık işlemleri için dernek ile temas halindedir. Bu nedenle kadınların iletişim bilgileri dernekte yer almaktadır. Dernekten bilgisine ulaşılan kadınlar öncelikle proje içeriği hakkında bilgilendirilmiş ve soru işaretleri giderilmiştir. Projede yer alan

yerel kadınların bir kısmı proje faaliyet yürütücüsü görevindedir diğer yarısı ise evde üretim yapan kadınlardan oluşmaktadır.

Görüşme yapılan kişilerin kadın olması ve araştırmacının ve ayrıca tercümanın kadın olması katılımcıları rahatlatmıştır. Görüşmelerin birçoğunda katılımcılar duygularını rahatlıkla ifade edebilmiş birkaç katılımcı görüşme esnasında gözyaşlarına hâkim olamamıştır. Bu görüşmelerde katılımcının kendini iyi hissetmesi beklenmiş ve görüşmeler devam ettirilmiştir. Araştırma kapsamında gerçekleştirilen görüşmelerde kadınların tamamına görüşmenin içeriği ve bilgilerin gizli tutulacağına dair sözlü beyan verilmiş ve tamamının izin ve onayı alınmıştır. Tercümanlardan da gizliliğe dair onam alınmıştır. Alıntılarda ifade edilmek üzere katılımcılar K ve görüşme sırasına göre (örn: K4) numaralandırılmıştır. Katılımcının Türk ya da Suriyeli olduğu bilgisi katılımcı Türk ise T-K11 ve katılımcı Suriyeli ise S-K3 şeklinde ifade edilmiştir.

3.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırma Şanlıurfa ilinde yaşayan yirmi sığınmacı ve yerel kadın ile sınırlandırılmıştır. Bu nedenle farklı illerde daha fazla kişi ile uygulanan sosyal girişimcilik örnekleri başka çalışmacılara bırakılmıştır. Alanda yapılacak diğer çalışmalarda farklı iller tercih edilmesinin sığınmacı nüfus yoğunluğuna göre farklılık gösterebileceği düşünülmektedir. Araştırma sığınmacı kadınların birçoğunun Türkçeyi iyi bilmemesi nedeniyle tercümanın Arapçadan Türkçeye çevirisi ölçüsünde yapılmıştır. Bu noktada görüşmenin akışını etkileyecek bazı nüans farklılıkları oluşmuştur. Diğer yandan farklı görüşme tekniği ile yapılacak görüşmeler akışı değiştirilebilir. Gelecekte yapılacak çalışmaların sığınmacı ve yerel kadınların sosyal uyumu için yeni çözüm önerileri getirmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

4. BULGULAR

Bu çalışmada Umut İçin Örgü sosyal girişimcilik projesinin sığınmacı ve yerel kadınların sosyal uyumuna etkileri araştırılmış ve projenin kadınların hayatına etkisi incelenmiştir. Sığınmacı kadınların yaşadıkları sorunlar ve beklentilerine yönelik düşünceler değerlendirilmiştir. Araştırmanın bulguları beş başlık altında sunulmaktadır. Birinci başlık Umut İçin Örgü projesinin sığınmacı kadınlar açısından oluşturduğu kazanımlardan oluşmaktadır. İkinci başlık sığınmacı kadınların yaşadıkları sorunların hayata yansımaları: dil, nefret söylemi, ayrımcılık konularını içermektedir. Üçüncü başlık Umut İçin Örgü projesinin katılımcı değerlendirmeleri, dördüncü başlık Umut İçin Örgü projesinin yerel-sığınmacı ilişkilerine etkileri üzerinedir. Beşinci ve son başlık ise sığınmacı kadınların geleceğe dair beklenti ve hayallerinden oluşmaktadır.

Tablo 4-1: Demografik Veriler Tablosu

Kod	**Cinsiyet**	**Yaş**	**Suriye'de Yaşadığı Yer**	**Kaç yıldır Tr'de**	**Evli Bekar Dul**	**Çocuk Sayısı**	**Meslek**	**Eğitim Durumu**	**Gelir Durumu**
K1	K	57	Deyrizor	6	D	5	Terzi	İlkokul	Kötü
K2	K	48	İdlib	2	E	4	Ev Hanımı	İlkokul	Orta
K3	K	17	Şam Gutası	9	E	-	E-Ticaret	İlkokul	Orta
K4	K	49	Rakka	8	D	5	Öğretmen	Lise	Kötü
K5	K	22	Rakka	9	B	-	Öğrenci	Üniversite	İyi
K6	K	54	Şam	3	E	4	Terzi	İlkokul	Orta
K7	K	33	Deyrizor	6	E	-	Öğretmen	Üniversite	Orta
K8	K	38	Rakka	6	E	5	Öğretmen	Üniversite	Kötü
K9	K	40	İdlib	9	E	6	Ev Hanımı	İlkokul	Kötü
K10	K	46	İdlib	3	E	8	Ev Hanımı	Ortaokul	Kötü
K11	K	50	Türk	-	E	3	Öğrenci ve ev hanımı	Üniversite	Orta
K12	K	23	Türk	-	B	-	YLÖğrencisi	Üniversite	Orta

K13	K	25	Türk	-	B	-	YLÖğrencisi	Üniversite	Orta
K14	K	33	Türk	-	E	3	Ev Hanımı	İlkokul	Kötü
K15	K	33	Türk	-	E	3	Ev Hanımı	İlkokul	Orta
K16	K	25	Türk	-	E	3	Ev Hanımı	Ortaokul	Orta
K17	K	45	Türk	-	E	4	Ev Hanımı	İlkokul	Orta
K18	K	32	Türk	-	E	3	Ev Hanımı	İlkokul terk	Orta
K19	K	24	Türk	-	E	2	Ev Hanımı	Ortaokul terk	Orta
K20	K	38	Türk	-	E	4	Ev Hanımı	İlkokul	Orta

4.1. UMUT İÇİN ÖRGÜ PROJESİNİN SIĞINMACI KADINLAR AÇISINDAN OLUŞTURDUĞU KAZANIMLAR

Sığınmacı ve yerel kadınların sosyal girişimcilik yolu ile istihdam edilmesini ve topluma kazanımını hedefleyen Umut İçin Örgü projesi kapsamında çalışan kadınlar ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşme yapılan kadınların yarısı meslek sahibi olduğunu belirtirken bir diğer yarısı ise ev hanımı olduğunu söylemiştir. Sığınmacı kadınların varış ülkesinde karşılaştıkları toplumsal cinsiyet rolleri bulundukları yere göre farklılık göstermektedir, kadınlar varış ülkesinde alışık olduklarından daha fazla özgürlüklerini yaşarken bazı kadınlar yeni imkanlara sahip olmaktadır (Kulig, 1994, aktaran, Deacon ve Sullivan, 2009, s.273). Suriye'deyken ev hanımı olan kadınlar ise burada çalışmaya mecbur kaldıklarını ve ekonomik zorluk yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Görüşme yapılan bir katılımcı şu ifadelere yer vermiştir:

> *9 yıldır Türkiye'deyim. Gelir durumumuz sonradan yerle bir oldu çünkü 6 çocuğum var, 6'sı da okula gidiyor. Gelirimiz şu anda kötü. Eşim demirci, Suriye'deyken de demirciydi. Şu an sadece eşim çalışıyor. Ben de ona destek olmaya çalışıyorum (S-K9).*

Suriye'deyken ev hanımı olan bir başka katılımcı Türkiye'ye geldikten sonra kendisinin de çalışmak durumunda kaldığını, eşinin Suriyeli olduğu için işten atıldığını, ayrıca çocuğunun da çalıştığını ve eve destek olduğunu şu cümlelerle ifade etmiştir:

Eşim 1,5 yıldır işini bırakmak zorunda kaldı, onlar attılar. Öğretmenlik yapıyordu. Suriyeli öğretmenlerin yarısından fazlası atıldı ve işsiz kaldı. Şu anda çalışmıyor eşim. Bir oğlum terzide çalışıyor. Eşimin işi olduğunda iyiydi ama işten atıldıktan sonra kötüye gidiyor. Üniversitede okuyan bir çocuğum var, diğer çocuklarım okul okuyor, diğer erkek çocuğum üniversite kazanmıştı ama aldık onu okuldan para veriyoruz çünkü (S-K10).

Görüldüğü gibi, Suriye'deyken ev hanımı olan kadınların Türkiye'ye geldiklerinde büyük bir maddi zorluk yaşadığı ve çalışma yükümlülüğü altına girdiği görülmüştür. Bazı ailelerde ise baba olmadığı için aile geçimi çocuk tarafından sağlanmakta ve maddi zorluk yaşanmaktadır. Bir katılımcı bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

Eşim vefat etti. Gelir durumum kötü. Oğlum terzi olarak çalışıyor ama pek kazanmıyor. Maaş 1400 TL sadece. Bize yetmiyor yani. Başka bir gelirimiz de yok. Bir de burası için çalışıyorum (S-K4).

Sığınmacı kadınların yaşadığı ekonomik zorlukların aşılmasında uyum süreçleri büyük önem taşımaktadır. Bu noktada kadınların istihdam edilmesinin uyum sürecinin kolaylaştırılmasında etkili olduğu görülmüştür. Umut İçin Örgü projesi kapsamında çalıştığı için yeni kazanımlar elde ettiğini söyleyen bir katılımcı şu şekilde belirtmiştir:

Evden hiç çıkmıyoruz ve çıkmayı sevmiyoruz. Kayınpederim yapıyor her işimizi. Suriye'de de öyleydik. Buradaki arkadaşlarım okullarda okuyorlar o yüzden görüşemiyoruz ben evde örgü yapıyorum. Şimdi daha iyi yani yeni insanlarla tanıştım. Yeni dil öğrenmeye çalışıyorum çok iyi oluyor benim için. Örgü yaparken ben de bir gün örgü öğretebilirim diye düşünüyorum (S-K3).

Yerel halk ile bir ilişki geliştirdiğini belirten bir başka katılımcı şu şekilde ifade etmiştir:

İlk olarak Türk arkadaşlarla beraber bir bağlantı kurdum. Daha önce hiç Türk tanımıyordum, burada tanıştım Türklerle. Bir iş yapabiliyorum. Bağlantı kurdum. İkinci olarak bu proje ben 20 yaşındayken benim hayalimdi o yüzden çok mutluyum yani. Ama Suriye'de fırsat yoktu, burada fırsatım olduğu için çok mutluyum. Üçüncüsü sadece benim tarafımdan değil onların tarafından da çok memnunum çünkü onlarda bana hep destek veriyorlar ve mesela bir şey yaptığım zaman hemen karşılığını veriyorlar ve ben onu oğluma gönderiyorum. Hiç geç kalmadılar (S-K6).

Yeni insanlarla tanışma, dil öğrenim sürecine girme, çift taraflı bir etkileşim yaşanması uyum süreçleri ile bağlantılıdır. Bu doğrultuda projenin kadınları güçlendirdiği ve ekonomik katkı sağlarken yerel halk ile kaynaşmayı desteklediği vurgulanmıştır. Bir katılımcı görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

> *Ben 1,5 yıl önce oğlumu kaybettim. Ben çok mutsuzdum. Bu projeye katıldığım zaman tekrardan insanlarla tanıştım, yani başka bir ortam olduğu için bir yara tedavi gibi oldu benim için (S-K6).*

Proje içerisinde yer almanın psikolojik olarak rahatlattığını ifade eden bir başka katılımcı şu ifadelere yer verdi:

> *Çok önemli bu çalışma benim için. Psikolojik olarak rahatlatıyor çünkü evde oturup düşünürsem daha kötü oluyorum. Para kazanıp Suriye'deki yeğenlerime para göndereceğim zaten hep göndermeye çalışıyorum. Bu ay hiç para gönderemedim. Çok küçükler ve kimseleri yok yeğenlerimin başlarında da biri yok ve buraya gelemiyorlar. Bu altın satanlar falan para gönderebiliyorlar. 400-500 TL gönderebiliyorum aylık olarak (S-K4).*

Girişimcilik niteliklerine sahip kadınların iş hayatında aktif rol alması, kadının ekonomik bağımsızlığını, özgüvenini ve toplum içindeki statüsünü artırmaktadır (Bakay ve ark., 2020, s.302). Maddi olarak büyük bir kazanç elde etmese de emeğinin karşılığını alması ve aile bütçesine katkı sağlaması kadınları olumlu anlamda etkilemiştir. Maddi desteğin kadınların özgüvenini artırdığını ve kadınları güçlendirdiğini vurgulayan bir başka katılımcı şöyle ifade etmiştir:

> *Benim için çok iyi bir duygu veriyor çünkü yani bu kadınları görüyorum onlar çok zor koşullarda yaşıyorlar. Yani çok iyi bir şey. Onlara öyle para al ve otur demiyoruz. Bir şey öğren ve sen paranı kazan, çok iyi bir şey yani onlar daha güçlü hissediyor. Ben güçlüyüm ben paramı kazanabilirim ben bir şey yapıyorum diyorlar (S-K5).*

Farklı katılımcılar bu konudaki görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir:

> *Bu proje bir kadın için çok güzel bir şey. Yani hem evinde oturuyorsun. Bir kadın evinde boş oturacağına böyle şeyler yapması çok güzel bir şey. Az veya çok bir ihtiyacını gideriyorsun yani. Ben daha önce çalışmamıştım. Para kazanmak güzel bir duygu özgüvenin oluyor gerçekten. Tamam eşin seni kısıtlamıyor bütçende yardımcı oluyor*

ama sen istediğini alabiliyorsun, hiç danışmadan alıyorum yani. Ama eşin tek çalıştı mı soracaksın onu ikna etmeye çalışacaksın. Aynı zamanda sosyal olarak insanlar birbirleri ile kaynaşıyor. Bu maddi yönünden de güzeldi. Arkadaşlarım arttı bu proje ile (T-K14).

Kadınların gücünü… Kadınlar isterse neler yapabilir neler kazanabilir ev hanımı olmalarına rağmen dışarı çıkmıyorsun mesela, iş yerine gidipte 9'da 10'da eve gelmeyeceksin. Hem evin işini yürüteceksin hem çocuklarınla ilgileneceksin. Evin eksiğini kendin tamamlamak güzel bir şey. Eşine demeyeceksin bugün bunu bunu almam lazım halbuki şartlandırıyorsun, bu yüzden sanki bir güvenceymiş gibi bir birikimmiş gibi (T-K20).

Görüldüğü gibi sığınmacı ve yerel kadınlar çeşitli maddi zorluklarla mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Bu doğrultuda kadınların istihdama dahil edilmesinin önemli olduğu görülmektedir. Kadınların istihdama dahil edilmesi sadece ekonomik olarak değil aynı zamanda psikolojik olarak da iyilik halinin artırılmasına destek olmaktadır. Bu durum kadınları çalışmaya teşvik etmekte ve kendilerine olan güvenlerini artırmaktadır. Aynı zamanda özellikle ev hanımı olan kadınların maddi anlamda yalnızca eşine bağlı olma durumundan uzaklaşıp kendilerine ait bir alan oluşturması, kadınların bireysel farkındalıklarının ve kapasitelerinin bilincine varmasına katkı sağlamıştır.

Projenin aile bütçesine ve kişisel harcamalarına olan katkısına dikkat çeken katılımcılar şu şekilde ifade etmiştir:

Bana çok faydası oldu bu projenin. Mesela ben ihtiyacımı alamıyordum karşılayamıyordum. Evimden örnek vereyim elektrikli süpürgem yoktu, bir komşudan gidip isteyemiyorsun eşin zaten yetişemiyor, hani kendi paranı kendin kazanmak ihtiyacını almak çok güzel bir şey, kimseye muhtaç olmadan. Hem evinde oturduğun yerden çocuklarına bakıyorsun evin işini yapıyorsun hem de evinde para kazanıyorsun bir yere gitmeden. Diğer işler böyle değil yani ben çevreye de önceden işledim. Evin içindesin yani işin aksamıyor, yemeğin aksamıyor, çocukların aksamıyor (T-K15).

Bu projenin kadınlara çok güzel bir katkısı olduğunu düşünüyorum. Buradaki kadınlar ev hanımı, öğrencisi olan var, askeri ücretle eşi çalışan var, kirada olan var. Bir öğrencisini çarşıya götürebiliyor bu çok güzel bir şey. Mesela şeyi konuşuyoruz ne aldın diye. Birisi diyor oturma grubumu yaptırdım. Diğeri diyor ki çarşıya gittim çocuklarımı

sinemaya götürdüm, bunu askeri ücretle yapamıyorlar. Ama kendi kazandıkları için bunu daha bir zevkle harcıyorlar (T-K17).

İşini severek yapıyorsun derler ya bunu severek yapıyorum yani. Evle ilgili küçük de olsa bir katkım oluyor, çocuklar olsun, kendime olsun. Evin ufak bir şeyi olsa da kendim alabiliyorum. O konuda severek yapıyorum. Çoğunlukla evin ufak tefek şeylerini ve çocukların ihtiyaçlarını alıyorum mesela normalde eşimden alıyordum. Çocukların kıyafetlerini alabiliyorum, kendimin ufak bir şeyi oldu mu alabiliyorum, eşime gerek duymadan bakıyorum param var alabiliyorum. Evle ilgili bir şey alacaksam eşimden 2 istiyorsam 1 istiyorum yani. Ona gerek kalmıyor, kendin paranı kendin kazanmak bir kadın olarak evde bir de çocuklu olarak bu projenin en büyük desteği o kadınlar için, ayaklarının üstünde durabilmek için. Eve bir şeyler katmak mutlu ediyor kadın olarak (T-K19).

Katılımcıların görüşleri proje kapsamında kazandıkları desteğin az da olsa ihtiyaçlarını ve isteklerini karşılamada yeterli olduğu yönündedir. Özellikle eşlerinden para istemeye gerek duymadan kendisine ve çocuklarına katkı sağlama durumu katılımcıları memnun etmiştir. Aynı zamanda örme işini ev işlerinden, eşinden ve çocuklarından kalan boş zamanlarını doldurma aktivitesi olarak düşünmektedirler. Örme işini günlük işlerinden geri kalan zamanlarda büyük bir ilgi ve hevesle yapmaya çalışan katılımcılar görüşlerini şöyle ifade etti:

Ev hanımları için hem zaman geçiriyoruz boş zamanlarımızı değerlendirmiş oluyoruz hem de bunun karşılığını alıyoruz. Bir de bu ürünün satılıp yardım sahibi çocuklara verilmesi daha hevesli şekilde örmemize sebep oluyor. Bakış açım değişiyor ürünlere farklı şeyler ekliyorum. Hem faydalı oyuncaklar. Tehlikesi olmuyor (T-K16).

Normalde evin içinde ne yapacağımı da pek bilmezdim, temizlik, çocuk vs. bir bakıyorsun zaman geçmiş, madem diyorsun bir aktivitem bir şeyim yok, bu iş olunca evimde oturmak bunu yapmak daha bana rahat geliyor (T-K19).

4.2. SIĞINMACI KADINLARIN YAŞADIKLARI SORUNLARIN HAYATA YANSIMALARI: DİL, NEFRET SÖYLEMİ, AYRIMCILIK

İnsanların yerlerinden ve yurtlarından edilmesi anlamına gelen zorunlu göç beraberinde birçok sıkıntıyı getirmektedir. Göç eden toplumlar onları karşılayan ve misafir eden toplumlarla sadece fiziksel değil aynı zamanda kültürel bir karşılaşma da yaşarlar. Tam da bu süreçte doğal

olarak çeşitli çatışma alanları ve sorunlar ortaya çıkar. Bu çalışma kapsamında yapılan saha araştırmasında sığınmacı kadınların ağırlıklı olarak dil, nefret söylemi ve ayrımcılıkla karşılaştıkları ortaya çıkmıştır.

Dil

Sığınmacı bireyler varış ülkesinde birçok farklı sorunla karşılaşmaktadır. Günlük yaşamda birçok güçlükle karşılaşan sığınmacılar; psikososyal sorunlar, ekonomik güçlükler, dil sorunu gibi birçok farklı problem yaşamaktadır (Cenkçi ve Nazik, 2018, s. 294). Sığınmacıların yaşadıkları sorunları çözümleyebilmesinde ve uyum sürecine dahil edilmesinde dil sorunu büyük bir problem oluşturmaktadır. Dil bilmediği için kendini ifade edemeyen, fırsatlara erişemeyen, sorunlarını çözümleyemeyen katılımcılar bulunmaktadır. Dil konusunda güçlük çektiğini ifade eden bir katılımcı şöyle ifade etmiştir:

Dil duvar gibi. Sadece dil konusunda bir şeyler yapılsın isterim (S-K4).

Kendisini iyi bir şekilde ifade edemediğini vurgulayan bir başka katılımcı düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

Kendimi o kadar ifade edemiyorum Türkiye'de. Türkçemi geliştirmek için dizilere bakıyordum onlardan çok iyi öğrendim öyle. Nasıl diyeyim yani güzel diziler değiller olmasınlar ama pratik için izliyorum. Dizi benim için önemli olmasın sadece dinlemek için izliyorum. Öyle biraz geliştirdim kendimi (S-K5).

Başında bir öğretici olmadığı sürece dil öğreniminin güç olduğunu belirten bir katılımcı şu şekilde ifade etmiştir:

Kendim başladım evde tek başıma. Youtube üzerinden Türkçe videolar açmaya başladım. Ama zor olduğunu görünce Kurana çevirdim. Kuran ezberlemeye başladım hala da devam ediyorum. Türkçeyi bıraktım çünkü hiç yapamadım. Başımda bir öğretmen olmadığı sürece (S-K10).

Dil öğrenme konusunda çocuklarından destek aldığını ve yaşı büyük olduğu için zorlandığını düşünen bir katılımcı şu şekilde ifade etmiştir:

Ben çabalıyorum ama yaşım büyük olduğu için öğrenemem. Biz de bir söz var Suriye'de. Çocukken öğrenmek bir taşı yontmak gibi. Eskiden hiç konuşmadığım için hiç bilmiyordum ama buraya geldiğim zaman Türklerle konuştuğum zaman biraz anlamaya

başladım. Marketlere gittiğim zaman daha kolay anlayabiliyorum ve çocuğum okuldan geldiği zaman gel bana Türkçe öğret diyorum. Umarım öğrenirim (S-K6).

Çocuklarından ve günlük işlerinin yoğunluğundan dil öğreniminin aksadığını düşünen bir katılımcı şu şekilde dile getirmiştir:

Öğrenmek için çaba sarf etmedim ya da çabalamadım, ancak öğrenmeyi çok istiyorum, fırsat olmadığından dolayı öğrenemedim. İlk olarak zamandan dolayı hiç zamanım olmuyor, kamptayken zaten gerek yoktu Türkçe öğrenmemize. Zaten okulda bile öğretilmiyordu. Düşünsenize bir anne baba neden öğrensin? 6 yıldır oradaydık zaten gerek olmadı. Buraya geldiğimizde zaten 3 yıldır buradayız zaman olmadı. Bir çocuğum okuldan gidip gelip camiye gidecek, iki çocuğum okulda kuran okuyorlar o nedenle.. Biri gelecek ona bir yemek hazırlanması lazım veya çantası hazırlanacak, çocuklar küçükler zaten kendi başlarına bakamazlar. Eşim işten gelince yemekte hazır olması lazım, o nedenle. Türkçe dediğimiz bir dil yani iki günde öğrenilmez. Çok çaba sarf edilmesi lazım. Zaten benim kardeşlerim bile hala tam öğrenemediler ki onlar okul okuyor, ben nasıl öğreneceğim, çok zor oluyor. Hani ortamdan da dolayı biz Arapça konuşuyoruz öğrenmesi çok zor oluyor (S-K9).

Sığınmacıların yaşadığı güçlüklerle mücadele etmede dil öğreniminin büyük bir önemi vardır. Dil öğrenimi ile sosyalleşmenin bağlantılı olduğu görülmektedir. Ayrıca dil gelişimi ile sığınmacı ve yerel halk arasında sosyal uyum gerçekleşmesine zemin hazırlanacaktır. Bu konuyu destekleyen düşüncesi ile bir katılımcı şu şekilde ifade etmiştir:

Türklerle ilişkim gayet iyi, mesela market olsun sokaklarda, parklarda ilişkim iyi. Sadece daha çok dil öğrenmek istiyorum ki daha iyi konuşabilsem, daha iyi kendimi anlatabilsem arkadaşlarım olur o zaman. Ben belki bu dil işini bıraktım ailemden ve çocuklarımdan dolayı ama kızlarım çok iyi konuşuyor ve onları gördüğüm zaman yani çok mutlu oluyorum (S-K8).

Dil konusunda problem yaşadığını ve üzüldüğünü dile getiren bir başka katılımcı şu ifadelerde bulundu:

Ruhsal olarak biraz sorun yaşıyorum. Hani bazen kızım yanımda olmuyor, bazen biri konuşursa anlamadığımda canım çok sıkılıyor. Dediğim gibi hep kızım veya diğer çocuklarım yanımda olduğu için bir sorun yaşamıyorum. Nereye gitsem kızım yanımda oluyor (S-K9).

Kendisini ifade etmekte zorlandığını belirten aynı zamanda duygusal bir bağ oluşturarak sığınmacı kadınlarla ilişki kurduğunu düşünen Türk katılımcı şu şekilde ifade etmiştir:

> *Ben şeye inanıyorum aynı dili konuşamasak da bazı insanlarla aynı duyguları paylaştığımızda anlaşabileceğimizi gördüm. Mesela bir kadınla anlaşamıyoruz ama ben şunu gördüm, mesela bir abla bir şey söylüyor sen onu anlıyormuş gibi cevap veriyorsun, ben onu aslında anlamıyorum sadece o his doğrultusunda cevap veriyorum ve doğru çıkıyor mesela. Demek ki anlaşmak isteyen insanlar bir şekilde anlaşabiliyor. Kalpten kalbe bir yol vardır görünmez diye Neşet Ertaş'ın çok ünlü biz sözü vardır. Aynı dili konuşmak çok önemli ama bazı noktalarda aynı dili konuşamadığımızda aynı duyguları paylaştığınızda iletişim kurmanıza sebep oluyor ve iletişim kuruyorsunuz da. Bütün yükü de onlara yüklememek gerekiyor, zaten çok farklı sorunlarla uğraşıyorlar. Onların yükünü hafifletmemiz lazım ama bunu yaparken de onlara acıyormuş gibi değil de bunu çok farklı bir şekilde yapmamız gerektiğine inanıyorum. O acıma duygusu insanı ezikleyen küçümseyen bir şey. Hayatta kalacak kadar Türkçe öğrenmeleri gerekiyor. Ama ben de onu önemsediğimi gösterebilmek için Arapça öğrenmeliyim ki öğrenmeye çalışıyorum. Onların yaptığı bir ürüne güzel demek yerine mümtaz dediğinde bakıyorsun yüzünde gülücükler açıyor. Bunu yapmaya çalışıyoruz yani. Sosyal uyum çift yönlü bir oktur ya. O oku çift yönlü olarak geliştirmek gerekiyor (T-K13).*

Kadınlar ile yapılan görüşmelerde dil öğrenmeye hevesli oldukları ve bu konuda kendilerini geliştirmek istedikleri görülmüştür. Öğrenmeye ve konuşmaya açık olduklarını ancak çocuk sayısının fazla olması ya da yaştan kaynaklı dil öğreniminde zorluk yaşadıklarını söylemişlerdir. Kadınların bazıları kendileri konuşamasa da çocuklarının Türkçe konuşmasından mutluluk duyduklarını ve günlük hayatta çocuklarının desteği ile işlerini hallettiklerini söylemişlerdir. Türk katılımcılardan birisi sözel olarak anlaşamasa da duygusal bir bağ ile birbirlerini anladıklarını, dil konusunda yalnızca sığınmacıların değil aynı zamanda Türklerinde çaba göstermesi gerektiğini, bu durumun sığınmacıların memnuniyet duygusunu pekiştirdiğini vurgulamıştır.

Nefret Söylemi

Nefret söylemi toplumdaki hoşgörüsüzlükten, 'öteki' olana tahammülsüzlükten kaynaklanmaktadır. Öteki olan ise farklı dil, din, ırk, düşünce yapısındaki birey ya da grubu ifade etmektedir. Uluslararası göçün hedefinde olan sığınmacılar bu söylemlere maruz

kalmaktadır (Erdoğan, 2018, ss. 9–140). Nefret hitabına vurgu yapan bir katılımcı düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

> *Bu nefret hitabını değiştirmek istiyorum. Neden buraya geldiniz, bizim işlerimizi aldınız falan diyorlar bunu değiştirmek isterim. Tek kendim için değil tüm Suriyeliler için tüm mülteciler için. Bir nefret var (S-K1).*

Açık bir nefret söylemi yaşamadığını ancak yaşlılar ile kötü bir deneyimi olduğunu dile getiren bir katılımcı bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

> *Genel olarak Şanlıurfalılar çok iyiler. Başkalarını görmedim ama buradaki insanlar çok iyiler. Yani hiç kötü bir şey görmedim onlardan öyle. Hep yaşlı insanlarla kötü anılarım var. Suriyeli olduğum için olabilir ama yaşlı insanlar zaten böyle yani, zor insanlar, sinir oluyorlar sürekli. Yani üzülmüyorum. Sınıf arkadaşlarımdan da öyle olanları küçük akıllı sayıyorum ve üzülmüyorum. Yani genel olarak çok iyiler benim için. Bilmiyorum bu insanlar daha ne yapsınlar. Çok iyiler. Bu insanlar başka insanlara iyi davranmıyor olabilirler ama ben o kadar büyük bir şey yaşamadım şükür. Öyle nefret söylemi falan hiç yaşamadım (S-K5).*

K1 ve K5'in görüşleri doğrultusunda sığınmacılara yönelik nefret söylemi katılımcıların gelecek yaşamlarını da etkileyecek olumsuz bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ayrımcılık

Suriyeli sığınmacı sayısının fazla olması ile toplumsal ve kültürel yapıda çeşitli değişimler oluşturması Türk toplumu tarafından olumsuz bir algı oluşturmuştur. Olumsuz algının beraberinde getirdiği nefret söylemi ve ötekileştirme tavrı ayrımcılığa sebep olmaktadır. Ayrımcılık toplumsal hayatta kendini göstermektedir. Devlet kurumunda ayrımcılığa uğradığını ifade eden bir katılımcı şu şekilde yanıt vermiştir:

> *Mesela nüfus işlerine, devlet kurumlarına girdiğim zaman hep tercüman lazım bana ve kendimi anlatamıyorum. Yani istediğimi anlatamıyorum. Mesela en son nüfusa gittiğimde orada Suriyeli biri vardı tercümanlık yapıyordu, lütfen bana tercümanlık yapar mısın dedim, bana dedi ki hayır ben yapmam falan deyip espri yapıp yapmadı (S-K6).*

> *Eşim Kızılay kartı alacaktı. Eşim 60 yaş üstü. Nüfus işlerine gitti sadece memura soru soracaktı. Ama tercüman kabul etmedi ve tercüme etmedi. Ama nüfus memuru bir*

şekilde anlamış hareketler falan bir işaret yapmış memur ve anlaşmışlar, işini halletmiş (S-K6).

Tercüman ile problem yaşadığını belirten bir başka katılımcı şu şekilde ifade etmiştir:

Bir yere falan gitmiyorum ama hastaneye falan gittiğimde benim çocuklarım çok bilmiyorlar Türkçe, yalnız gidiyorum. Orada tercüman çağırıyorum. Doktor bir sürü şey söylüyor tercüman iki üç kelime söylüyor. Orada kahroluyorum, sinir oluyorum. Doktor bir sürü şey söyledi halbuki. Tercüman ne diyorsa onu yapıyorum. Zaten tercümana bir şey diyemiyorum doktor bir sürü şey söyledi sen neden bu kadar söyledin, bana söylemiyorsun diyemem. O yüzden sadece sinir oluyorum, elimden bir şey gelmiyor. Ben tek başıma hastaneden başka bir yere gitmiyorum. Bakkala falan gideceksem zaten orada Arapça yani Suriyeli birine gidiyorum. Ama en sinir olduğum konu çocuklar. Zaten liseye giden 2 çocuğum var, onlar Türkçe bilmediğinden dolayı çok kahroluyorum. Yani şimdi öğrenmeseler ne zaman öğrenecekler. Kızım 10.sınıf o da Türkçe bilmiyor. Dersleri verimli olmuyor. Çocuklar Türkçe bilmediklerinden dolayı. Hoca geliyor, gidiyor Türkçe konuşuyor o yüzden (S-K10).

Kadınlarla yapılan görüşmelerde sığınmacı kadın ve eşinin iki farklı zamanda nüfus işlerinde yaşadığı problem görülmektedir. Nüfus işlerinde, sığınmacı bireylerin işlerini halletmesi ve tercüme yapması gerekirken tercümanın sergilediği davranış ve tutum mesleğin gerektirdiği ilkelere uymamaktadır. Aynı şekilde hastanede kendisini ifade edemeyen sığınmacı kadının tercüman tarafından duygu ve düşüncelerinin aktarılmaması büyük bir iletişim sorununu ortaya çıkarmaktadır. Çocuklarının Türkçe bilmemesi ders ve okul veriminin düşmesine sebep olmaktadır.

Özellikle çocuklarının ayrımcılığa maruz kaldığını dile getiren bir katılımcı şu ifadelere yer vermiştir:

Bana çok bir şey olmuyor, o sorunu ben çok yaşamıyorum ama çocuklarım yaşıyor. Okula giden veya bir yere çıkan.. Ben çok kişiyle muhatap falan olmuyorum. Ama bazen çocuklarımı döven oluyor sokakta Suriyelisiniz diye, veya söven oluyor, buna çok sinir oluyorum. Bütün Türkler aynı değil. Çok samimi sıcakkanlı olanlar var. Irkçılıkta gösteren var. O nedenle şu ırkçılık, ayrımcılık yapanlara çok sinir oluyorum. Keşke şu ırkçılık ve ayrımcılık ortadan kalksa, elimizden gelen bir şey yapsak da kendimizi sevdirebilsek o insanlara. Çocuklarımın yaşadığı sorunlara sinir oluyorum (S-K9).

Yapılan görüşmelerde katılımcılar daha çok çocuklarının maruz kaldığı ayrımcılığa dikkat çekmektedir. Çocuklar özellikle dil bilmemelerinden kaynaklı bir dışlanma ve ötekileştirmeye maruz kalmaktadır. Ebeveynler bu durumundan şikayetçi olmakta ve çocuklarının geleceği adına bir şeyler yapılmasını talep etmektedir.

4.3. UMUT İÇİN ÖRGÜ PROJESİNİN KATILIMCI DEĞERLENDİRMELERİ

Sosyal uyum; insanların bulundukları toplum içinde nasıl hissettiği, birbirlerine ne derece saygı duyduğu ile ilişkilidir. Sığınmacı ve yerel toplum arasında karşılıklı güven ortamının oluşması ve birlikte yaşama alışma süreci sosyal uyumu oluşturmaktadır. Birlikte yaşama örneği olan Umut İçin Örgü projesi bu bağlamda sorgulanmıştır. Projedeki eğitimler ile birliktelik duygusuna vurgu yaparak uyumu vurgulayan bir katılımcı şu şekilde ifade etmiştir:

> *Şöyle hissediyorum mesela siz bu eğitimi yapıyorsunuz ya, bu eğitimi uyum için yapıyorsunuz öyle hissediyorum yani çok güzel oluyor benim için. Yani bir olalım. Bir millet mesela olmak için. Fark olmasın diyorum (S-K1).*

Proje ile uyum sağladığını belirten bir başka katılımcı şu şekilde ifade etmiştir:

> *Türklerle uyum sağladık bu proje sayesinde, yeni şeyler öğrendik. Bu projede olduğum için çok mutluyum. Sizin yaptıklarınız çok iyi geldi. Yardım eli uzatıyorsunuz bize. Komşular ya da etraftaki Türkler iyi davranmıyorlar, sürekli siz neden geldiniz, siz her şeyi bozuyorsunuz diyorlar. Bu projedeki Türkler onlardan farklı. İlk defa iyi Türklerle ilişki kuruyoruz. Burada bize çok güzel destek oluyorsunuz. Hem maddi hem de manevi olarak (S-K3).*

Projenin uyuma katkı sağladığını ve Türklerle ilişkilerini geliştirdiğini ifade eden bir başka katılımcı düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

> *Benim gördüğüm uyum var Suriyeli ve Türkler arasında bu projede. Uyumun olduğunu gördüm. Suriyeli kadınlarda çok mutlu Türk kadınlar var olduğuna. Çünkü biz bu projenin dil konusunda yardımcı olabileceğini düşünüyoruz, biz Türk arkadaşlarımızdan Türkçe öğrenebiliriz, iki iş yapabiliriz yani hem Türkçe öğreniriz hem de örgü yapabiliriz (S-K8).*

Sığınmacı bireylerin yaşamış olduğu zorunlu göç, travma sonrası büyüme kavramını gündeme getirmektedir (Chan ve ark., 2016, s.291). Travma mağdurları yaşadıkları ile mücadelede iyi oluş halinin artırılması ve güçlendirme çalışmalarının öneminden bahsetmiştir. Yaşadığı travmalarla başa çıkmada projenin etkililiğine vurgu yapan bir katılımcı şu şekilde ifade etmiştir:

> *Ben örmeyi biliyordum ama bana yol gösteren yoktu. Projeden sonra ürettiklerim kıymet kazandı, artık gelir elde ediyorum. Güçlü hissediyorum şu an. Çünkü benim elinden bir iş geliyor ve ben para kazanıyorum, oğlum değil. Kendime güveniyorum çünkü kimseye ihtiyacım olmuyor. Ekonomik açıdan kendimi daha bağımsız hissediyorum, kazandığım para ile yetim torunlarımın ihtiyaçlarını karşılıyorum. Ayrıca bu proje, yaşadığımız korku ve psikolojik sorunlarımıza karşı dayanıklılığımızı artırdı (S-K4).*

Projenin iyileştirici etkisini vurgulayan bir başka katılımcı şu şekilde yanıt vermiştir:

> *Ben 1,5 yıl önce oğlumu kaybettim. Ben çok mutsuzdum. Bu projeye katıldığım zaman tekrardan insanlarla tanıştım, yani başka bir ortam olduğu için bir yara tedavi gibi oldu benim için (S-K6).*

Uzun bir aradan sonra çalışma hayatına yeniden dönmenin iyi geldiğini vurgulayan bir katılımcı şu şekilde ifade etmiştir:

> *Valla gerçekten ben bu projeye çok sevindim. Biliyor musun ben sürekli çalışıyordum ama bir an da yani evde kaldım. Yani çok sıkıldım. Hatta bu dernekten bir arkadaşım gelecek misin diye sorduğunda evet evet geleceğim dedim. Çok merakla bekledim ne zaman başlayacak diye. Her gün arkadaşıma mesaj attım ne zaman başlayacak proje diye. Çok sevindim yani çok mutlu oldum. Kendim için öğrenmek istiyorum (S-K7).*

Katılımcılardan iki kişi projenin toplumsal ve bireysel katkıları sorusuna net bir yanıt verememiş; günlük işlerinden, evinden ve eşinden zaman ayırıp proje eğitimlerine katılamadığı için yakınmış ve düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

> *Bu soruya tam cevap veremiyorum, çünkü oyuncakları evde yaptım. Toplantı falan olduğunda gidemedim. Evde onlardan ayrı kaldım. Oraya gidip onlarla sohbet falan etmediğim için. O nedenle.. Özellikle oğlumun çocuğu olduktan sonra hiç katılamadım, çok yaramaz. Ben kendim sosyal biriyim. Gitmekte çok istedim. Oraya katılmak,*

kadınlarla tanışmak, onlarla sohbet etmek ama gidemedim, vaktim olmadığından dolayı (S-K9).

*Yapmayı çok seviyorum oyuncakları bir şeyler örmeyi seviyorum, o yüzden yapması da zevkli oluyor. Oyuncağı bitirdiğimi görünce çok seviniyorum. Zaten ben oyuncakları evde yapıyorum. Yaptıktan sonra çocuklarla yolluyorum. Kadınlar eğitimlere katıldıkça ben de heveslendim, keşke bende gitseydim dedim. Ama gidemiyoruz, zamandan dolayı ev işlerinden dolayı. (S-K10)*Katılımcıların görüşleri doğrultusunda proje eğitim ve aktivitelerine aktif bir şekilde katılım sağlayamadıkları görülmüştür. Günlük işlerin ve ailevi hayatın çalışma konusunda çeşitli aksamalara sebep olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Katılımcılar geleneksel rollerinin ve işlerinin çalışma hayatına tam katılım sağlamalarını engellediğini vurgulamıştır.

Daha önce sığınmacılara birebir temasta bulunmuş ve projede aktif katılım gösteren bir Türk katılımcı düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

Ben zaten biraz da siyasetle uğraştım bu Suriyeliler geldiğinde kamplara gitmiştik biz. Ben orada da zaten dedim balık yemeyi öğretmemeliyiz biz balık tutmayı öğretmeliyiz. Ben oradaki yetkililere, geldiğimde bütün ortamlarda dedim ki bu onlara kolaylık değil para vermek. Nelere ihtiyaçları var öğrenmek için gittik. Meslek edindirmeliyiz bu insanlara, ha tamam getirdik güzel hoş ama bunlara bir şey kazanım elde etmeleri gerekiyor. Bizlerin de küçük çapta bir şey yapmamız gerekiyor nasıl yani el becerileri bizim yaptığımız gibi kazandırmak, zaten içlerinde bilenlerde var çok güzel. Kampta da halı kursları var dediler ama fazla işlevleri olduğunu düşünmüyorum (T-K11).

Proje ne ifade ediyor sorununa yanıt veren K5 ile benzer düşünceleri paylaşan K11, kadınların bir şeyler ürettiklerinde veya yaptıklarında bir kazanım sağlayabileceği duygusunu aşılamanın önemine vurgu yapmışlardır. Kadınlara veya imkanı kısıtlı başka grupları yalnızca nakdi bir destek sağlayıp ihtiyacını karşılamak yerine onları üretim yapmaya teşvik ederek çalışmanın önemini vurgulamak gereklidir. Bu proje ile bu amaç doğrultusunda çalışmaların gerçekleştirildiği görülmektedir.

Projenin kadınlara ekonomik kazanım sağlamasının yanı sıra sosyalleşme imkanı tanıdığını vurgulayan bir katılımcı düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

Kadınları sadece ekonomik olarak destekliyoruz onların bir geliri oluyor ama bunun dışında onların artık Türkiye'de yaşamaya başladıkları için Türkiye'ye uyum sağlamasına destek oluyoruz, onların kendilerini iyi hissetmelerine katkı sağlıyoruz.

Psikolojik olarak bence onlara destek olduğumuzu düşünüyorum. Zaten kadınlar genelde hep şey yapıyorlar mesela eğitim birkaç gün daha sürse falan diyorlar. Ya da mesela oraya gelen biri ilk eğitimde ben şöyle bir konuşmaya şahit olmuştum, oturuyorduk kadınlarla sohbet ediyorduk orada bir kız çocuğu vardı ortaokul öğrencisi annesi ile birlikte gelmişti, kulağıma eğildi ve şey dedi ben bu eğitime örgü öğrenmek için gelmedim sadece arkadaş edinmek için geldim. Ve konuşma esnasında sürekli bir şeyler anlatmak istiyordu yani insanların biraz sohbet etmeye, yeni insanlar tanımaya ihtiyacı var çünkü bizim zaten çalıştığımız kadınlar genellikle evlerinde sürekli kalan sosyal hayatı olmayan kişiler. Annesi devam etmiyor ama hala görüşüyoruz, telefonlaşıyoruz. Diğer kadınlardan da zaten birçoğundan bunu işitiyoruz hatta bizim birçoğunun ilk Türk arkadaşı olduğumuzu öğreniyoruz. Bu da hem bizi gururlandırıyor iyi bir şey yaptığımızı görüyoruz hem de geleceğe dair umut veriyor biz bunu başlattık devam ettirebiliriz ve bu skalayı genişletebiliriz (T-K12).

Sığınmacıların zor şartlar altındaki mücadelesine ve kişisel değer kazanımlarının artırılmasına dikkat çeken Türk katılımcı şu şekilde ifade etmiştir:

Göçmenlerin temel problemi kendilerini ifade edebilme ya da işe yarar hissedebilmeleri. Yani birçok insan takdir görmekten bir şeyler yaptığında ve o beğenildiğinde umutlu oluyor ama göçmenler söz konusu olduğunda kendilerini ekstradan beğendirme ya da kabul ettirme, toplumda kabul görebilmeleri çok daha zorlaşıyor ve aslında bizler bu projeyle onların toplumda biraz daha kabul edilmelerini bakın Suriyeli kadınlar böyle böyle şeyler yapıyor deyip görünürlüklerini artırmayı hedefliyoruz ki yapıyoruz da bunu başardığımızı da düşünüyorum. Bu noktada bir faydası oluyor, daha sonra toplumsal ve sosyal uyum konusunda da yani birçok göçmen kadın asla dışarı çıkmıyor ya da işte mesela Suriyeli kadınlarla dahi görüşmüyor biz yaptığımız etkinliklerle eğitimlerle Suriyeli kadınları bir araya getiriyoruz. Sadece Suriyeli değil yani aslında bizler bir araya geliyoruz. Hem yerel hem Suriyeli kaynaşmasını sağlıyoruz. Karşılıklı bir faydalanma var yani sadece kadınlar faydalanıyor değil, Arapça birkaç kelime öğreniyoruz, örgü öğrenmeye başlıyoruz (T-K13).

Kadınların istihdamını sağlıyoruz aslında bu da topluma bir katkı. Kadınların birçoğu evlerinden çıkamıyor hani çocukları olduğu için, dil bilemedikleri için ya da korktukları için. Biz hani bu proje aracılığıyla onların evlerinden başka bir yere gelmelerini

sağlıyoruz yani otobüse binmelerine vesile oluyoruz bu çok önemli yani. Ya da işte kendisini ifade edebilme olanağı da sunuyoruz bu onların kendi içlerinde de değerli hissetmelerine vesile oluyor. Bunların hepsi toplumu olumlu yönde etkileyecek. İnsanlar evlerinde oturduklarında sadece işe yaramadıklarını, depresif bir halde olacaklarını düşünürken aslında biz onlara öyle değil de istediğiniz zaman bir şeyler başarabileceklerini gösteriyoruz. Ürünlerimizi satıyoruz para kazanmaya başlıyorlar. Ya da işte yurt dışında gönderiyoruz dolar geliyor, kur bazında da ülkeye bir katkı sunuyoruz aslında. Ülkedeki ekonominin canlanmasına küçücükte olsa vesile oluyoruz (T-K13).

Alıntılarda da vurgulandığı gibi kadınların bir şeyler üretebildiklerini gördüklerinde mutlu oldukları gözlenmiştir. Özellikle evlerinden pek fazla çıkmayan ve Türklerle ilişkisi olmayan sığınmacıların bu ortamlardan sosyalleşme amacı ile yararlandıkları görülmüştür. Psikolojik olarak olumsuz duygu durumu yaşayan kişilerin proje ile bir araya gelmesinin iyileştirici etkisi vurgulanmıştır. Travma etkisi ile psikolojik açıdan zorlu bir dönemden geçen sığınmacı kadınların ortak bir amaç doğrultusunda ev sahibi toplum ile bir araya gelmesi, yerel ve sığınmacı kadınların birbirini daha yakından tanımasına olanak sağlamıştır.

4.4. UMUT İÇİN ÖRGÜ PROJESİNİN YEREL-SIĞINMACI İLİŞKİLERİNE ETKİLERİ

Kadın sığınmacıların sosyal uyumuna yönelik yapılan araştırmada; kadınların sosyalleşme, bireysel ve fiziksel iyilik hali, kişisel becerilerinin geliştirilmesi bireyin mutlu olmasını sağlamaktadır (Esentaş ve ark., 2020, s.40). Kadınların sosyal aktiviteler ile bir araya gelmesinin iyileştirici etkisi olduğu görülmektedir. Türkler ile etkileşim içerisine dahil olduğunu ve ilişkisinin geliştiğini belirten katılımcılar şu şekilde ifade etmiştir:

Daha önce Türkleri hiç tanımıyordum. Kimseyle konuşmuyordum ve belim sürekli ağrıdığı için evden çıkmıyordum. Şimdi sizlerle tanıştım, sadece bu projedekileri tanıyorum, çok güzel oluyor. Türkler çok iyiler (dua ediyor) İnsanlarla konuşuyorum. Dertlerimizi paylaşıyoruz, hikayelerimizi anlatıyoruz. Bence bu bir uyum (S-K2).

Gerçekten çok iyi. Türklere güveniyorum, aram çok iyi onlarla. Türklerden ev ihtiyaçlarımı alıyorum Suriyelilerden değil. Komşularımla ilişkilerim çok iyi (S-K4).

Evet kesinlikle çok güzel katkısı olduğunu düşünüyorum. Mesela bugünkü eğitimde yanıma bir Türk abla oturdu. Bana bir şeyler gösterdi nasıl yapacağımı. Ondan öğrendim yani. Yemekte sohbet ettik mesela (S-K7).

Sığınmacı kadınların kişisel gelişimleri ve sosyalleşmesi açısından bir arada bulunması önemlidir. Bu proje ile kadınların etkileşim sürecine dahil oldukları, alışkanlıklarının dışına çıkarak Türkler ile iletişim kurdukları görülmektedir. Aynı zamanda bu iletişim birbirleri ile duygusal bir bağ kurmalarına olanak sağlamış; sıkıntılarını, üzüntülerini paylaşmaya başlamışlardır. Bu iletişim yerel ve sığınmacılar arasında güven ortamının oluşmasına da zemin hazırlamıştır.

Toplumsal hayatta Suriyeli kimliğinden dolayı önyargılı ve ayrımcı tutumlara maruz kalmak sığınmacı kadınlarda olumsuz bir etki oluşturmaktadır. Ev sahibi toplumun önyargılı yaklaştığına ancak projenin iyileştirici etkisi olduğuna vurgu yapan bir katılımcı şöyle ifade etmiştir:

Türkler ön yargılama yapmamalılar. Bana böyle bakmasınlar yani. Biz onlardan vatanını almak için gelmedik, ya da paylaşmak için gelmedik. Biz sadece misafir olarak geldik. Onlar bizi zorla Şamdan çıkarmasalardı ben hiç gelmezdim. Ama onlar zorla çıkardılar. Ama çok şükür Allaha şükür bir yerden çıktık başka bir yerde yeni insanlarla tanışabildik sizin gibi mesela. Burada Kuran da öğrenebildim. Suriye'de sadece evde okuyabiliyordum. Burada dershanelerde var dershanelere gidip okuyabiliyorum. Daha çok öğrenebilirim. Suriye'de benim şehrimde Kuran dershaneleri yasaktı. O yüzden buraya geldiğim zaman dershanelere gidebiliyorum. Bu projede ruh birliği hissediyorum çünkü bir arkadaşım yanlış bir şey yapsa örerken hemen ben düzenlemeye çalışıyorum. Hepimiz güzel yapmalıyız. Sadece birinin güzel yapması mantıklı değil. Ben hepimizin güzel yapmasını istiyorum. Birisi yanlış yaparsa mesela tekrardan hemen düzenle güzel olsun falan diyorum ki karşılığı hak edebilelim (S-K6).

Sığınmacı kadınlar ile her bir araya gelişinde farklı olumlu gelişme yaşadığını düşünen Türk bir katılımcı duygularını şu şekilde dile getirmiştir:

Ama şöyle bir şey oluyor her bir araya gelişinizde farklı önyargılarınızı kırıyorsunuz mesela onlar çok daha eğlenceye düşkün mesela bunu yadırgayabiliyorsunuz ya çok eğleniyorlar falan diyorsunuz ama aslında bir bakıyorsunuz ki bu onların kültürü. Ya da biz melankolik bir hal takınıyoruz bazı durumlarda bir bakıyorsunuz onlar öyle değil

aslında daha güzel diyebiliyorsun yani. Zaten hayat zor niye ben de zorlaştırayım mantığına da bürünebiliyorsunuz. Bu da çok güzel (T-K13).

Sığınmacı kadınlar ile birlikte olduğunda ön yargılarını kırdığını ve pozitif bakış açısı kazandığını vurgulayan katılımcı proje ile olumlu gelişim yaşadığını belirtmiştir. Projenin ön yargılarının kırılmasına katkı sağladığını vurgulayan bir başka katılımcı düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

Onlarda gayet gerçekten hepsi eğitimliler zaten. Ben onların bile hala mesleklerini yapmadıklarına üzüldüm. Eve geldikten sonra onları çok düşündüm. Yani kendi mesleklerini yapsalar o da çok güzel bir şey olurdu, niye rahatsız olalım ki onlardan. Ve çok sevecen davrandılar çok ılımlı davrandılar, aşırı derecede cana yakın davrandılar. Çok memnun kaldım yani en son ki çalışma da. Biz Suriyeliler ile bir aradayız ama onların çok el becerisi yok bizler gibi, bizim Türk kadınları gibi böyle değil, yanımda da bir Suriyeli arkadaşım vardı hayır dedi bizde de yapanlar var dedi ben kabul etmiyorum dedi. Hiç görmemiştim yani Suriyelilerin böyle bir iş yapabileceğini. İnanmıyordum da açıkçası. Toplumsal uyuma çok fazla katkı sağlıyor bu eğitimler. Hem bir diyalog sebebi hem birbirimizle kaynaşmış oluyoruz o da kendi çevresini anlatıyor bende kendi çevremi anlatıyorum. Mesela benim gibi düşünenler vardır herhalde Suriyeliler öyle bir şey yapmazlar, el işleri yapmazlar, üretime katkı sağlamazlar, rahat bir hayatları vardır diye düşünürler herhalde. Kocaları getirsin onlarda yesin gibi ya da devletten yardım alsın gibi düşünebilirler. Hepimiz öyle düşünüyoruz Türk halkı olarak.. Hiçbir şey ellerinde işlerken hiçbir yerde görmemişiz. Ama bizim kadınımız her yerde işler. Otobüste de işler, vapurda da işler, parkta da işler her yerde bizim elimiz doludur yani. Bu algının şimdilik değiştiğini düşünmüyorum, değişebilir. Ben bile daha yeni ikna olmuşken (T-K11).

Suriyeli sığınmacı kadınların sosyal dışlanması araştırmasında; sığınmacı kadınların toplum tarafından ekonomik yoksunluk veya maddi geçim sıkıntısı ile değil daha çok "ikinci eş olma, yuva yıkma" gibi gerekçelerle ayrımcılığa maruz kaldığı görülmektedir (Küçükşen, 2017, s.2410). Ancak bir katılımcı, sığınmacı kadınların toplumsal alanda iş yapamayacağını belirtmiş ve bu düşünceyi yeni yeni aştığını vurgulamıştır. Göç süreci ile sığınmacı kadınların hayatında birtakım değişimler oluşmaktadır. Ekonomik zorluklar nedeniyle kadınların çalışma hayatına dahil olması ile sosyal yaşamları değişime uğramıştır. Katılımcının sığınmacılar ile

ilgili düşüncelerinin değiştiği, onlarla daha yakın temas kurdukça empati hissettiği, çok samimi ve içten oldukları vurgulanmıştır.

Bazı sığınmacı kadınlar sosyal yaşamlarını sağlıklı ve mutlu sürdürebilmek için çevresindekiler ile iletişim kurarken zorluk yaşamadığını ancak bazı kadınlar iletişim kaynaklı sorun yaşadığını belirtmiştir. Proje esnasında dil nedeni ile zorluk yaşadığını dile getiren bir katılımcı şu şekilde ifade etmiştir:

> *Lisans 2'den beri göç konusuna ilgili olduğum için Suriyeli insanlarla da böyle konuşmak, muhabbet etmek merakım hep vardı. Lisans 1'de sınıfımda vardı Suriyeliler ama merhaba derdik, nasılsın napıyorsun hikayesini hiç merak etmezdim. Zaman geçtikçe çevremde Suriyeli arkadaşlarımın olduğunu fark ettim. Lisan 4' te bu biraz zirve yaptı benim açımdan. Çünkü etrafıma baktığımda Türk arkadaşlarımdan daha çok samimi olduğum Suriyeli arkadaşlar edinmeye başladım. Sonra onların kültürlerini daha yakından tanımak, onların işte yemek kültürü mesela beni çok cezbediyor. Onların yemeklerinden yemeye başladık, müziklerinden dinlemeye başladık, biz mesela arkadaşlar arasında bir eğlence yapacaksak hemen açıyoruz Arap müziklerinden çok eğlenceli çok sevdiğimiz müzikler var. Sonra fark ettik birbirimize yakınlaştıkça aslında birbirimize uzak olmadığımızı görüyoruz. Ben bu aralar şey diyorum keşke Arapça bilsem. Mesela Whatsapp durumlarında işte Instagram durumlarında sıklıkla Arapça bir şeyler paylaşılıyor diyorum ki keşke Arapça bilsem ne paylaşmış acaba merak ediyorum. Dil konusunda özellikle hani gençlerle değil ama çalıştığımız kadınlarla zorluk yaşıyorum açıkçası. Çünkü bazen bir şey anlatmak istiyorum onu bir tercüman aracılığıyla yaparken de tam istediğim bazen aktarılamıyor, ya da mesela ben direkt birebir iletişim kurmak istiyorum ama dil sorunu olduğu için kuramıyoruz. Fakat şunu da fark ettim bir yıllık bir süreç hani ben Arapça birçok kelime öğrenmeye başladım. Aynı şekilde onlarda bizi gördüklerinde merhaba, nasılsın falan diyorlar. Dil sorununun çözülmesi gerekiyor gerçekten (T-K12).*

Çevresinde Suriyeli insanlar arttıkça onları daha yakından tanıma fırsatı olduğunu dile getiren Türk katılımcı, onların kültürünü tanıdıkça, yemeklerini, müziklerini öğrendikçe daha çok yakınlaştığını vurgulamıştır. Bu doğrultuda sığınmacılar hakkında önyargısı olan bireylerin birebir temas etmedikçe veya yakın iletişim kurmadıkça bağ oluşturmasının zor olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca proje ile birlikte yalnızca sığınmacıların değil aynı zamanda Türklerin de dil konusunda gelişim göstermelerinin önemi dikkat çekmektedir.

4.5. SIĞINMACI KADINLARIN GELECEĞE DAİR BEKLENTİ VE HAYALLERİ

Yapılan görüşmeler sırasında katılımcıların geleceğe dair beklenti ve hayalleri sorulmuştur. Bu soru ile katılımcıların gelecek planları arasında projenin olup olmadığı, neler yapmak istedikleri ve hedeflerinin açığa çıkarılması amaçlanmıştır.

Bazı katılımcılar nefret söylemi ve ayrımcı tutumların ortadan kalkmasını beklerken bazı katılımcılar ise vatandaşlık almak ve ev sahibi olmak istediğinden bahsetmiştir. Vatandaşlık almak istediğini belirten bir katılımcı şu şekilde ifade etmiştir:

> *Bize vatandaşlık verilse hani bir yere gittiğimizde kimliğimizi istiyorlar ya bazen işte o Türk kimliğini gösterince bir ayrım olmuyor, ayrım görmüyoruz. En çok ev sorunu yaşıyoruz. Çünkü hiç ummadığımız zamanda ev sahibi gelip evi boşaltın deyince elimizden bir şey gelmiyor. O evi boşaltmak zorunda kalıyoruz. Kendime ait bir evim olsun (S-K10).*

Gelecek adına çocuklarını düşünen ve ayrımcılık yapılmamasını dile getiren bir katılımcı şu şekilde ifade etmiştir:

> *Hani bu yaştan sonra kendimi hiç düşünmüyorum zaten. Hep çocuklarımı düşünüyorum. Çocuklarım Türkçe öğrensin, çocuklarım ırkçılık, ayrımcılık görmesin, şu ayrımcılık ortadan kalksın, Türkçe öğrendikten sonra güzel bir yerde güzel üniversite okusunlar. Ama kendime ait bir evim olsa çok güzel olur. Hep onu düşünüyorum ve onu hayal ediyorum. Evin kirası ile meşgul olmayayım (S-K9).*

Irkçılık ve ayrımcılığın ortadan kalkması ve çocuklarının güzel bir gelecek yaşaması katılımcıların birinci önceliğidir. Ayrıca gelecek hayallerinin olması ve güzel bir ev sahibi olma isteği sığınmacıların umutlu oldukları göstermektedir. Proje kapsamında görüşülen kadınların geleceğe dair umutla baktıkları ve çokça şükrettikleri görülmektedir. Ayrımcılık, nefret söylemi, dil problemi gibi sorunlar yaşamalarına karşın ümitvar oldukları ortaya çıkmıştır.

Türklerden destek almak ve ayrımcılık tutumunu ortadan kaldırmak isteyen katılımcıların düşünceleri şu şekildedir:

> *Türklerin ülkesi burası. Biz bilmiyoruz birçok şeyi. Almıyoruz ya da. Bazı yerlere gitmeyi bilmiyoruz. Onlar yardım etsinler. Buraya gidebilirsiniz sağlık için ya da gıda için bir fayda var oraya gidin gibi yönlendirme yapabilirler (S-K4).*

> *Türk toplumundan bizi anlamalarını istiyorum. Biz zorla geldik burada. Biz işinizi ya da paranızı falan almak için ya da paylaşmak için gelmedik. Biz buraya katkı sağlamak*

için geldik. Bu proje Umut İçin Örgü ya da başka projeler de Türklerle çalışmak çok faydalı oluyor. Hepimiz bir oluruz. Ya da sen Türk sen Suriyeli olmasın yani. İki grup falan olmasın. Birlikte çalışmalıyız. Birlik ruhu da oluştururuz (S-K6).

Türkler ile beraber hareket edildiğinde problemlerin aşılacağı düşüncesi hâkimdir. Sığınmacı kadınların Türklerden beklentisi yukarıda da görüldüğü gibi kendilerine destek olmaları ve yanında olmalarıdır. K9, Türklerden bir anlayış beklediğini ve birlik ruhunun güçlendirilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir.

Projenin geleceği adına hayalleri olan bir katılımcı şu şekilde ifade etmiştir:

Bazı kadınlar bana diyorlar ki ben özel bir şey yapıyorum, o kadınlara bir fırsat verilmeli sadece bu oyuncak istiyorum gibi değil başka şeyler öğretilsin ve kadınlar, örsün. Çünkü her kadın için özel bir örgü ya da özel bir iş yapabilir. En çok istediğim bu projenin devam etmesi ve bu kadınlar için özel bir yer de olsun mesela bir dernek gibi, sadece bu kadınlar için açılsın istiyorum (S-K8).

Projenin içeriği doğrultusunda farklı ürünlerin yapılabileceği ve kadınların ilgi alanları doğrultusunda el işi yapabileceği gözlenmiştir. Katılımcıların birçoğu ilerisi adına projenin daha iyi yerlere geleceğini ve büyüyeceğini dile getirmiştir.

Projenin büyümesi doğrultusunda hayalleri olan Türk katılımcılar düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

Bu projenin fikri, insanlara katacağı değer benim için çok kıymetliydi. Şu an düşündüğüm zaman bitireceğim tarih şu olur diye düşünmüyorum açıkçası. Bu projenin daha da ilerleyebileceğini görüyorum. Devam etmek istiyorum. Bence birçok anlamda olumlu şeyler kazandırdığını düşünüyorum. Mesela kadınları cüzi bir miktarda olsa istihdam ediyoruz, ev ekonomisine destek olmasına katkı sağlıyoruz. Diğer yandan sosyal uyum için Türk kadınlar ve Suriyeli kadınlar bir araya geliyorlar ve sosyal uyumu gerçekleştirmek için bir şeyler yapıyoruz. Diğer yandan bir oyuncak alındığında başka bir çocuğa oyuncak hediye ediyoruz. Kanarya Adalarına, Suriye'deki kamplara sürekli oyuncaklar falan gönderiyoruz, orada da bir çocuğun hayatına dokunuyorsun (T-K12).

Dünyanın birçok havaalanında birçok mağazamız olabilir diye hayal ediyorum. İstanbul da olur, Fransa'da olur. Bir e-ticaret noktasında mesela hikayemizle birlikte ben çok yayılacağını düşünüyorum, insanlar artık ben bir oyuncak aldığımda başka bir çocuğa da oyuncak hediye ediliyormuş, ya da işte ekolojik yaka kartı örüyoruz bir

ağacın kesilmesindense ben bir ekolojik yaka kartı alayım. Ben bu hikâyenin de satabileceğini düşünüyorum. Hikayemizi ne kadar doğru ifade edebilirsek ne kadar yaygınlaştırabilirsek çok daha iyi olacağını düşünüyorum (T-K13).

Umut İçin Örgü projesindeki sığınmacı ve yerel kadınların projeyi içselleştirdikleri ve geleceğe yönelik hedefleri olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda proje çalışma, eğitim ve aktivitelerinin verimli bir şekilde gerçekleştiği görülmüştür.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Türkiye'nin 2011 yılından bu yana yaşadığı zorunlu göç dalgası ülkeyi sosyal, ekonomik, toplumsal ve birçok farklı açıdan etkilemiştir. Bu etkilenme göçün beraberinde getirdiği insani karşılaşmayı ve birlikte yaşama kültürünün inşa edilme sürecini de içermektedir. Ancak bu süreçte göçmen ve yerel toplumlar arasında çeşitli uyum ve çatışma alanları ortaya çıkabilmektedir. Bu alanların neler olduğu, uyum konusunda hangi zorlukların yaşandığı ve çözüm önerilerinin üretilmesi iki toplumun geleceği açısından hayati önem taşımaktadır. Dolayısıyla birlikte yaşama kültürünü etkileyen faktörlerin tespiti ve bu faktörlere yönelik yapılacak girişimler sosyal uyum sürecinin sağlıklı işleyebilmesi açısından oldukça önemlidir.

Birlikte yaşama becerilerinin geliştirilmesi amacıyla sosyal ve kültürel aktivitelerin yapılması, dahil etme ve içerme çalışmaları önemlidir. Sosyal uyum ve dahil etme amacıyla yapılacak projeler ve girişimler uyum sürecini kolaylaştırmaktadır. Birlikte yaşama kültürünün önemli göstergelerinden birisi de sosyal girişimlerdir. Bunun nedeni sosyal girişimlerin toplumsal sorunlara uzun soluklu ve yenilikçi çözüm önerileri geliştirebilmeleridir. Bu yönü ile sosyal girişimler sosyal uyum çalışmalarının gerçekleştirilmesine önemli katkı sağlama potansiyeli taşımaktadırlar. Sosyal girişimciliğin yeni yeni gelişim gösterdiği Türkiye'de, mevcut toplumsal sorunların çözümlenmesinde sosyal girişimciliğin etkisi, sosyal girişimciliğin öneminin kavranması ve örneklerinin yaygınlaştırılması açısından incelenmesi gereken bir konudur. Bu çalışma, Türkiye'de uygulaması yapılmış bir sosyal girişimcilik örneği üzerinden projenin sığınmacı ve yerel halkın sosyal uyumuna etkisi üzerine yoğunlaşmıştır. Bu doğrultuda Umut İçin Örgü sosyal girişimcilik projesi sosyal uyum bağlamında incelenmiştir.

Sığınmacı olarak Türkiye'ye göç eden insanlar bugün halihazırda Türkiye'nin çeşitli şehirlerinde yaşamaktadırlar. Sığınmacıların Türkiye'ye gelişiyle bir arada yaşama kültürü ve sosyal uyum geliştirilmesi gerekli hale gelmiştir. Uyum sürecinin gerçekleşebilmesi adına yapılacak çalışmaların niteliği büyük önem taşımaktadır. Uyum çalışmalarının hedef grubu göç eden nüfus popülasyonunun yoğunluğuna göre belirlenmelidir. Mevcut durumda göç eden grubun büyük çoğunluğunu kadın ve çocuklar oluşturmaktadır. Umut İçin Örgü projesi de sığınmacı kadınların hak savunuculuğunu yapmakta ve insan onuru ile yaşam mücadelesine destek vermektedir. Göçmen kadınların hukuki ve yasal süreçlerle ilgili bilgilendirilmesi ve destek mekanizmalarının harekete geçirilmesinde proje etkili olmuştur. Bu bağlamda Bolgün

(2020), kadınların yasal haklar konusunda bilgilendirilmesinin kadınların güçlenmesine katkı sağladığını belirtmiştir.

Toplumsal uyum gibi bir sorundan yola çıkarak geliştirilen Umut İçin Örgü projesinde yerel ve sığınmacı kadınlar sosyal ortamlara dahil edilmiş ve sosyal uyumun gerçekleşmesi için çaba sarf edilmiştir. Sosyal uyum süreci yerel ve göç eden toplumlar arasında karşılıklı kültürel ve kimliksel etkileşimi içermektedir. Bu bağlamda bu sürecin sağlıklı ilerlemesi için her iki topluma da sorumluluklar düşmektedir. Dolayısıyla sosyal uyum sürecinde yerel ve göç eden toplum ayrı düşünülemeyeceğinden çalışmanın sahasını teşkil eden Umut İçin Örgü projesinde sığınmacı ve yerel kadınlar örneklem grubuna dahil edilmiş; sorunlar ve çözüm önerileri geliştirilmiştir. Bütün bu saha çalışması yürütülürken sosyal hizmet disiplininin bakış açısı merkeze alınmıştır.

Sosyal hizmet disiplini sosyal bütünleşmeyi ve toplumu güçlendirmeyi hedefleyerek bireyin iyilik halinin geliştirilmesi adına çalışmalar gerçekleştirir. Sosyal değişim ve sosyal sorunların çözümlenmesi noktasında çalışmalar yürütülür. Belirlenen hedefler doğrultusunda sosyal girişimciliğin ve sosyal hizmet disiplini'nin ortak amaca hizmet ettiği görülmektedir. Sosyal hizmet uzmanları, sosyal girişimciler gibi toplumsal sorunların çözümünde rol oynayan, hak savunuculuğu yapan ve eşitlikçi bir toplumsal yapının gelişmesi adına yeni yaklaşım arayan toplum öncüleridir. Müracaatçının yaşadığı sorunlar ve toplumdaki ulusal ve küresel sorunlar düşünüldüğünde sosyal hizmet uzmanları, sosyal değişim adına sosyal girişim faaliyetlerine katılmaktadır (Nandan ve ark., 2015, s.10). Umut İçin Örgü projesi de bu amaç ile müracaatçı grup olan sığınmacı ve yerel kadınlar için baskı karşıtı sosyal hizmet uygulamasını gerçekleştirmektedir. Certel ve Topçuoğlu makalesinde mağdur kadınların insan hakları temelinde değerlerini korumak, deneyimlerine saygı duymak gerektiğini vurgulamıştır (2022, s.559). Ayrıca baskı karşıtı sosyal hizmet uygulamasının; baskıya sebep olan nedenlerin bulunması ve zihin yapısının değişimi ile gerçekleşebileceğini savunmaktadır. Umut İçin Örgü projesinde de sığınmacı kadınların uğradığı ayrımcılık ve ötekileştirme, nefret söylemleri ile mücadele de sosyal uyum etkili olmuştur.

Umut İçin Örgü sosyal girişimcilik projesinin sığınmacı kadınların yaşadıkları problemler ve belirsizlikle başa çıkma becerilerini geliştirdiği ortaya çıkmıştır. Proje sayesinde farklı insanlarla bir arada bulunmanın olumsuz düşüncelerden uzak kalmada ve travmatik yaşam deneyimleriyle başa çıkmada etkili olduğu ve iyi hissettirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan görüşmeler doğrultusunda Umut İçin Örgü projesinin kadınların hayatına farklı bir bakış açısı getirdiği görülmüştür. Özellikle sığınmacı kadınlar geldikleri yerdeki

şiddet ortamının ardından kurmaya çalıştıkları yeni düzende hayata tutunabilmek adına motivasyona ihtiyaç duymaktadır. Umut İçin Örgü projesi ile kadınlar hem maddi olarak aile bütçelerine katkı sağlarken hem de karşılıklı iletişim geliştirerek dayanışma mekanizmalarını harekete geçirmek kaydı ile manevi katkı sağlamaktadır. Nitekim göçmen kadınların sosyal ağlarını destekleyici ve güçlendirici bir çevrede bulunmalarının aynı zamanda ruh sağlığı üzerinde olumlu bir etkisi bulunduğu literatürde yapılan diğer çalışmalarca da desteklenmektedir (Akdeniz, 2007; Beşer, 2012). Proje ile bir araya gelme imkânı bulan kadınlar birlikte oldukları zamanlarda sohbet ettiklerini, karşılıklı etkileşimde bulunduklarını ve bunun kendilerine iyi geldiğini vurgulamışlardır. Örgü örmenin ve birlikte olmanın bir yarayı tedavi etme işlevi gördüğü ve evde kalıp olumsuz duygularla başa çıkmaktansa bir arada olmanın iyi geldiğini belirtmişlerdir. Dolayısıyla bu projedeki buluşmaların ve oluşan dayanışma ortamının, kadınlar arasında bir çeşit sosyal terapi etkisi oluşturduğu ortaya çıkmıştır.

Diğer yandan elde edilen veriler göstermektedir ki sığınmacı ve yerel kadınlara göre maddi kazanç sağlamak özgüven kazanmada olumlu bir etkiye sahiptir. Kadınların ekonomik anlamda güçlendirilmesi ile özgüven kazanması çalışmamızın sonuçlarını desteklemiştir. Keçeci, makro sosyal hizmet uygulamaların da feminist vurgunun, kadınların ihtiyaçlarını anlamak konusunda yararlı olacağını düşünmektedir. Kadınları anlamanın yalnızca haklarını elde etmeleri ile mümkün olmadığı, içinde bulundukları durum ile çok yönlü düşünülmesi gerektiği vurgulanmıştır (2017, s.189). Umut İçin Örgü projesi ile kadınlara içinde bulundukları mevcut durumdan maksimum yarar sağlayacak şekilde yönlendirme yapılmıştır. Özellikle ev hanımı olan ve daha önce çalışma deneyimi bulunmayan kadınlar, günlük (ev, çocuk vs.) rutinlerinden vakit buldukça örgü ördüklerini ve kendilerini daha iyi hissettiklerini ayrıca maddi olarak aile bütçesine katkı sağlamanın hayatlarında olumlu bir etkisi olduğunu vurgulamışlardır. Kimseye muhtaç olmama ve az da olsa bazı özel ihtiyaçlarını karşılama durumu kadınların özgüvenini artırmaktadır. Bununla birlikte aile içi sorumluluklarını yerine getirirken maddi kazanım sağlamanın kadınları pozitif etkilediği görülmüştür. Bu doğrultuda kadınların kendi gelişimsel kapasitelerinin farkına varması ve öz bilinç çalışmaları ile kadınların güçlenmesine ve iyileşmesine katkı sağlanabilir.

Sığınmacı kadınların sosyal uyum sürecinde, Türkçe dili yeterliliklerinin zayıf olması diğer bir sorun olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle 4-5 yıldan fazla Türkiye'de bulunup kendi dilinden başka bir dili konuşmayan ve evlerinden dışarı pek çıkmayan kadınlar dil konusunda büyük problem yaşamaktadır. Bazı katılımcılar özellikle çocuklarının dil bilmemesinden

yakınmış ve bu durumun çocukların toplumsal, sosyal ve eğitim hayatlarına olumsuz yönde etki ettiğini vurgulamıştır. Benzer şekilde OECD (2016) raporunda, çocukların akademik ve sosyal hayatlarını önemli ölçüde etkileyen dil sorununa vurgu yapılmış, ergenlik döneminde yaşanan uyum ve kimlik kargaşasının ergenin yeni bir dil öğrenmeye direnç göstermesine ve akademik başarısızlığına sebep olabileceği belirtilmiştir. Uyum sürecinde dil gelişiminin önemine vurgu yapan Sözer (2019), dil konusunda yalnızca öğrencinin ve eğitim kurumlarının yeterli olmadığını, ebeveynlerin de dil gelişiminin teşvik edilmesini desteklemektedir. Bu noktada kadınların proje için bir araya geldikleri ortamlarda konuşma ve tanışma anlamında aktiviteler yapılmasının önemli olduğu görülmüştür. Aynı zamanda proje içerisinde yerel ve sığınmacı kadınların karşılıklı olarak öğrenme sürecine dahil oldukları muhakkak vurgulanmalıdır. Dil bariyeri engelleri ve kadınların kurumsal destek almada büyük zorluklar yaşaması çözüm önerileri geliştirilmesini gerekli hale getirmiştir bu noktada kadınların zorlandıkları alanlarda sosyal hizmet uzmanından destek alabilmesi, bireysel farkındalık oluşturulması uyum sürecini de kolaylaştıracaktır (Topak ve Çamur, 2022, s.84). Umut İçin Örgü projesinde de kadınların bir araya gelmesi kadınların güçlenmesine katkı sağlamıştır.

Sığınmacı kadınlar günlük yaşamlarında nefret söylemine ve ayrımcılığa maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Özellikle devlet kurumlarında yaşanan tercüman sorununa dikkat çeken kadınlar tercüme süreçlerinde sorun yaşadıklarını vurgulamışlardır. Cankurtaran ve Beydili makalesinde, ayrımcılık karşıtı sosyal hizmet uygulamasını sosyal, kültürel, biyolojik vb. farklılıklardan kaynaklanan her türlü olumsuz durumla başa çıkma yolu olarak tanımlamıştır (Cankurtaran ve Beydili, 2016, s.2). Bu noktada proje ile bir araya gelen kadınlar olumsuz düşünceleri geride bırakarak karşılıklı olarak pozitif etkileşim sürecine dahil olmaktadır. Sığınmacı kadınların yaşadıkları olumsuz deneyimlerin önüne geçilmesi ve toplumda farkındalık bilinci oluşması adına çalışmalar yapılmalıdır. Nefret söylemi ve ayrımcılıkla mücadelede kimliğin ve kültürün değişmeyen ve yenilenmeyen bir yapıda olmadığının tersine farklılıkların kültürel zenginliklerle geliştiğinin vurgulanması önemlidir (Taylor ve diğ. 2007, s.208). Bu noktada kadınların proje sayesinde yeni insanlarla tanışmaları, yeni bir dil öğrenmeleri farklılıkları fırsata dönüştürmelerinin göstergesidir.

Kadınlarla yapılan görüşmelerde yerel ve sığınmacı toplum arasında birlikte çalışma ve üretme becerisi kazanıldığı gözlenmiştir. Kadınlar özellikle proje vasıtasıyla bir arada bulundukları ortamlarda sosyalleşme becerisi kazanmışlardır. Bir araya geldikleri ortamlarda sorunlarını paylaştıklarını ve hikayelerini anlattıklarını ifade eden kadınlar her bir araya gelişlerinde farklı bir ön yargılarını kırdıklarını belirtmişlerdir. Bu doğrultuda projenin yerel

toplum ile sığınmacılar arasındaki sosyal uyuma katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Sığınmacı kadınların birçoğu her ne kadar Türkçe diline hâkim olmasa da tercüman aracılığıyla ve hareketlerle birbirlerini anlamaktadır. Ancak farklı coğrafi bölgelere farklı kültürler hâkim olduğundan iletişim dilinde ve beden dilinde birtakım farklılıklar ortaya çıkmaktadır, bu nedenle mevcut ülkenin sözlü iletişim diline ve beden diline hâkim olunması önemlidir (Okmeydan ve Saran, 2019, s.234).

Sığınmacı kadınların birçoğu travmatik olaylar yaşamıştır. Travmanın atlatılması ve kadınların ruh sağlığı için psikososyal destek alınması önemlidir. Travmatik yaşantının ardından bireysel ve toplumsal psikolojik yardım kişiye göre değişkenlik göstersede öncelik, bireyin kendi baş etme stratejisini geliştirmesi olmalıdır (Şar, 2017, s.114). Bu durumda kişi başlangıçta kendi destek mekanizmasını hazırladığından sonradan alacağı destek sistemine direnç göstermeyecektir. Bu sayede destek almaya hazır hale gelen kadınlar zihinsel ve fiziksel olarak ne kadar iyi olurlarsa yapacakları iş o oranda başarılı olacaktır.

Sığınmacı kadınlar toplumsal cinsiyet rollerinin gerektirdiği sorumluluklar ve çocuk bakma yükümlülüğünden dolayı aktif bir sosyal yaşama sahip değildir. Bazı kadınlar Suriye'deyken de evden hiç çıkmadıklarını, tüm ihtiyaçlarının eşleri tarafından karşılandığını ifade etmiştir. Ancak ev ortamından çıkmayan ve sosyal bir yaşamı olmayan kadınların ev sahibi toplumla bir etkileşime girmesi ya da uyum sürecine dahil edilmesi oldukça zor bir durumdur. Özden ve Ramadan (2019) Suriyelilerin Türklerle etkileşime girmesinin entegrasyon süreçlerine olumlu katkı sağladığını vurgularken diğer yönden sosyal uyum çalışmaları ile devlet kaynaklarına daha fazla erişiminde sağlanan imkanların ırkçılığı ve nefret söylemini artırdığını belirtmiştir. Bu nedenle sosyal uyum çalışmalarının niteliği, çalışma odak grubunun ve ev sahibi toplumun birlikte yaşama süreci çok boyutlu bir çalışma yapılmasını gerektirmektedir.

Sığınmacı kadınlar her ne kadar yerel toplum tarafından ayrımcılığa ve ötekileştirmeye maruz kalsalar da proje sonrası olumlu düşüncelere sahip oldukları görülmüştür. Proje ile birlik ruhunun oluşması ve birlikte yaşama alışkanlığının kazanılması oldukça önemlidir. Proje ile oluşturulan bağların kuvvetli ve dinamik tutulması adına kadınların farklı kültürel etkinliklere katılımı sağlanmalıdır. Bu doğrultuda çok kültürcü sosyal hizmet uygulaması kullanılabilir. Özgür çalışmasında, çok kültürcü sosyal hizmet yaklaşımının kültürlerarası farklılıkların getirdiği önyargılar ve ayrımcılık ile değil aksine bu yaklaşımı farklılıkların ve kültürel ortaklıkların zaman içerisindeki değişimini anlamlandırma çabası olarak tanımlamıştır (Özgür,

2010, s.94). Kültür fuarı etkinliklerinin düzenlenmesi hem farklı kültürlerin birbirlerini tanımasına olanak sağlayacak hem de aidiyet duygusunu pekiştirecektir.

Sosyal girişimcilik örneği olan Umut İçin Örgü projesinin incelendiği çalışmada, kadınların ve çocukların kırılgan grup olduğu vurgusu yapılmıştır. Ancak bu çalışma yalnızca sığınmacı ve yerel kadınlarla sınırlandırılmıştır. Yapılacak yeni çalışmalarda sığınmacı çocukların da dahil edildiği ve daha fazla kişi ile karma metotlar perspektifinde bir inceleme gerçekleştirilmesi yararlı olacaktır.

Bu çalışmadan elde edilen veriler ışığında sosyal girişimcilik alanında yapılacak uygulamaların toplumdaki dezavantajlı insanlara olumlu katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Dezavantajlı grupların topluma kazandırılmasında sosyal, ekonomik, toplumsal faktörlerin yanı sıra sosyal girişimciliğin dahil edilmesi zaman içerisinde farklı çalışma alanlarının da bulunduğunu göstermektedir. Bu çalışmadan elde edilen veriler ışığında sığınmacıların sosyal girişimcilik yolu ile topluma kazandırılabileceği ve sosyal girişimcilik yolu ile sosyal uyumunun gerçekleştirilebileceği ortaya çıkarmaktadır.

6. ÖNERİLER

Araştırma sonuçlarında, bir sosyal girişimcilik örneği olan Umut İçin Örgü projesinin sığınmacı ve yerel kadınların sosyal uyumunu güçlendirdiği ortaya konulmuştur. Genel anlamda sosyal girişimciliğin sığınmacı ve yerel kadınların hayatlarına olumlu bir katkı sağladığı ve sosyal uyum çalışmalarında sürdürülebilir etki oluşturduğu ortaya çıkmıştır. Sosyal girişimcilik çalışmaları sığınmacı ve yerel toplum açısından birlikte yaşama kültürünü geliştirmede, önyargıları kırmada etkili olmaktadır. Ancak sosyal uyumun gerçekleşmesi ve birlikte yaşama becerilerinin geliştirilmesinde bazı engeller ortaya çıkmaktadır. Bu engellerin aşılması ve sağlıklı iletişimin oluşturulması adına şu öneriler sıralanabilir:

- Kadınların bir araya geldikleri her ortamda sosyalleşmelerine ve konuşma becerilerini geliştirmelerine olanak sağlanmalıdır. Bu doğrultuda sığınmacı kadınlara sertifikalı olacak şekilde Türkçe eğitimi verilmesi ve dil becerilerinin gelişimi için öğrendiklerini pratiğe geçirmeleri noktasında grup çalışmaları yapılması faydalı olacaktır. Kadınlar tarafından çocuklar ile meşguliyetin dil öğrenmede bir engel olduğu ifade edildiğinden kadınların dil öğrenme süreçlerinde çocuk bakım hizmetlerinin sağlanması yararlı olacaktır.
- Devlet tarafından kadınlara dil öğreniminin bilincine yönelik kamu spotları ve bilgilendirme çalışmaları yapılmalıdır. Belirli seviyede dil öğreniminin vatandaşlık için kolaylaştırıcı etken olması sağlanmalıdır.
- Kadınların istihdamda olmaları ya da az da olsa ev ekonomisine katkı sağlayarak kişisel ihtiyaçlarını karşılamaları özgüvenlerini artırmaktadır. Bu noktada kadınların özgüvenlerini geliştirici istihdam olanaklarının artırılması yararlı olacaktır.
- Kadınların ilgi alanları belirlenmeli ve ilgi alanları doğrultusunda sosyal atölyeler düzenlenmelidir. Bu durum kadınlara birbirlerini yakından tanıma fırsatı sağlayacak ve ilgi duydukları alanda gelişim göstermelerine katkı sunacaktır.
- Sığınmacı kadınların sosyal hayatta yaşadığı iletişim sorunlarını azaltmak amacıyla devlet kurumlarında çalışan tercüman seçimine özen gösterilmeli, kurumlarda çalışan tercümanlar mesleki yeterlilik ve meslek etiğine uygun davranışları noktasında denetlenmelidir.

- Nefret söyleminin önüne geçilmesi için yerel halkın bilinçlenmesi ve toplumdaki doğru bilinen yanlışların önüne geçilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda farkındalık çalışmaları yapılmalı ve karşılıklı bir süreç olan uyumun sağlanmasında sığınmacı yerel birlikteliğinin kazanım ve zenginliklerine odaklanılmalıdır.
- Ev sahibi toplumun önyargısını azaltıcı çalışmalar yapılmalıdır. Bu doğrultuda yerel ve sığınmacı toplumun temas ortamları oluşturulmalı ve bu bağlamda kültür ve sanatın birleştirici gücünden yararlanılmalıdır.
- Kadınlar travmatik yaşam deneyimine sahip olduklarından birebir destek alabilecekleri bir sosyal hizmet uzmanı ve psikologtan destek alınması yararlı olacaktır. Bu doğrultuda kadınların ücretsiz danışmanlık hizmeti alabilecekleri kadın destek merkezlerine yönlendirilmesi ve takibinin yapılması önemlidir.
- Sosyal girişimcilik kavramının bilinirliği ve farkındalık çalışmaları için eğitim müfredatına sosyal girişimcilik eklenmelidir. Bu doğrultuda okullarda bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları yapılması büyük önem taşımaktadır. Başta eğitimcilere yönelik sosyal uyum farkındalığı konusunda eğitici çalışmalar düzenlenmeli ardından öğrenciler için başarılı sosyal girişim örnekleri üzerinden sosyal uyum kavramının anlatılmasının etkili olacağı düşünülmektedir. Özellikle gençlerde sosyal girişimcilik bilincinin oluşturulması gençlerin kariyer planlamaları için ufuk açıcı olacaktır.

KAYNAKLAR

Abu-Saifan, S., (2012), Social Entrepreneurship: Definition and Boundaries, Technology Innovation Management Review, 2, 22-27, http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=truevedb=edsdojvean=edsdoj.1356d9474d44cadaaac9a6065234c77velang=trvesite=eds-liveveauthtype=ipuid

Adıgüzel, Y., (2016), Göçmenlerin Kültürel Entegrasyonu, Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler (Ss.171-194), İstanbul: Demokrasi Kitaplıgı (Wald)

AFAD, (2014). Türkiye'deki Suriyeli Kadınlar, https://Www.Afad.Gov.Tr/Kurumlar/Afad.Gov.Tr/17934/Xfiles/Turkiye_Deki-Suriyeli-Kadınlar_-2014_2_.Pdf, Erişim Tarihi: 18.11.2022.

Akdeniz, E., (2007), *Göçmen Türk Kadınlarının Sorunlarının Odak Grup Görüşmesi Yöntemi İle Belirlenmesi Ve Psikoeğitimsel Modele Göre Danışmanlık Hizmeti Verilmesi*, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Akdoğan, A., ve Cingöz, A., (2006), *İç Girişimciliğe Verilen Önem Düzeyi ve İç Girişimciliği Etkileyen Örgütsel Faktörlerin Belirlenmesine Yönelik Kayseri Ilinde Bir Araştırma*, Uluslararası Girişimcilik Kongresi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Bişkek, 49–64.

Aksoy, T., (2013), *Sosyal Girisimcilik Nedir?* https://www.temelaksoy.com/sosyal-girisimcilik-nedir/,Erişim tarihi: 10.08.2022.

Apaydın, E., ve Altun, F., (2021a), Sosyal Girişimcilik ile Sosyal Hizmet Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi, *OPUS International Journal of Society Researches*, *18*(39), Article 39, https://doi.org/10.26466/opus.841939.

Ashoka Türkiye, (2022), *Köy Okulları Değişim Ağı*, https://ashokaturkiye.org/project/mineekinci/, Erişim tarihi: 17.09.2022.

Aydın Yılmaz, Sare E., (2019), "Suriyeli Mülteci Kadınlar: Göç Travması ve Entegrasyon." Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler içinde, Editörler: Adem Esen ve Mehmet Duman, 37-51, İstanbul: Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı (Wald).

Bakay, M. E. , Müftüoğlu, M., Naltbantoğlu, A. & Çoçan, E., (2020). Kırsal Kesimlerdeki Kadın Girişimciliği ve Girişimci Kadınların Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Nitel Bir Araştırma: Manisa-Demirci Örneği. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, Special Issue on Business and Operations Research - March, 295-306. Retrieved from https://dergipark.org.tr/tr/pub/jyasar/issue/53734/631264

Ballı, A., (2019), Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilir Girişimcilik Ve Türkiye'de Sürdürülebilir Girişimcilik, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 11 (29) , 464-483, Doi: 10.20875/Makusobed.586555.

Barendsen, L., ve Gardner, H., (2004), Is The Social Entrepreneur A New Type Of Leader? Leader To Leader, 34(Fall), 43-50, *Leader To Leader*, *2004*, 43–50, Https://Doi.Org/10.1002/Ltl.100.

Barın, H., (2015), Türkiye'deki Suriyeli Kadınların Toplumsal Bağlamda Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri, *Göç Araştırmaları Dergisi*, *2*, Article 2.

Baştürk, S. ve Taştepe, M., (2013), Evren ve Örneklem, Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Vize Yayıncılık: Ankara, 129-159.

Beşer, A., (2012), Göç, Kültür ve Sağlık İlişkisi, Kültürlerarası Hemşirelik, İstanbul, İstanbul Tıp Kitapevi, 57-74.

Bolgün, C., (2020), Sosyal Uyum ve Gruplararası İlişkiler: Türkiye'de Yerel Toplum ve Suriyeliler, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Boschee, J., ve Mcclurg, J., (2003), *Towards A Better Understanding of Social Entrepreneurship*, Some important distinctions, Retrieved October, 9.

Brueggemann, W. G., (2014), *The Practice of Macro Social Work* (Vol. 4), England: Cengage Learning, ISBN-10: 0495602280.

Cajaiba-Santana, G., (2014), Social İnnovation: Moving The Field Forward, A Conceptual Framework**,** Technological Forecasting And Social Change, 82, Elsevier Inc, Ss. 42-51, 10.1016/J.Techfore.2013.05.008.

Cankurtaran, Ö. ve Beydili, E., (2016), Ayrımcılık Karşıtı Sosyal Hizmet Uygulamasının Gerekliliği Üzerine, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 27 (1) , 145-160, Retrieved From Https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/Tsh/İssue/38633/448511.

Cenkci Z., Nazik E., (2018), Sığınmacı ve Mülteci Kadınların Yaşadığı Sorunlar ve Sunulan Sağlık Hizmetleri, *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 21(4): 293-299.

Certel, N., ve Topçuo, R. A., (2022), *Suriyeli Kadınlarla Yapılan Evliliklerin Medyadaki Görünümü: Sosyal Hizmette Savunuculuk için Bir Çağrı*, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, vol.33, no.2, 537-562.

Cohen, B., ve Winn, M. I., (2007), Market Imperfections, Opportunity And Sustainable Entrepreneurship, *Journal of Business Venturing*, *22*(1), 29–49, Https://Doi.Org/10.1016/J.Jbusvent.2004.12.001.

Cools, E., (2008), What's in a Name? An Inquiry on the Cognitive and Entrepreneurial Profile of the Social Entrepreneur, Vlerick Leuven Gent Management School, Working Paper Series. 2008/02.

Çatalkaya, M. A., (2018), *Türkiye`deki Suriyeli Sığınmacı Girişimcilerin Ülke Ekonomisine Katkıları: İstanbul Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Çiçekli, B., (2014), *Yabancılar ve Mülteci Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, İstanbul, ISBN: 9789750229534.

Çoban, R., (2017), Sosyal Adalet, Eşitlik ve Sosyal Hizmet, Gümüşhane Üniversitesi, *Sağlıkn Bilimleri Dergisi*, 6 (4), 252-260, Retrieved from https://dergipark.org.tr/tr/pub/gumussagbil/issue/32215/369787.

Çokluk Bökeoğlu, Ö., Yılmaz, K., ve Oğuz, E., (2011), Nitel Bir Görüşme Yöntemi Odak Grup Görüşmesi, *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, Vol.4, No.1.

Çolakoğlu, N., ve Daloğlu, P., (2020), *Sosyal Bilimler Perspektifi Ile Girişimcilik*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, ISBN: 978-625-406-348-0.

Çökmez, M., (2021), *Türkiye'nin Göçmen Politikası ve Suriyeli Sığınmacılar*, (Yayımlanmış özgürYüksek Lisans Tezi), Muş Alparslan Üniversitesi, Muş.

Danış, M.Z. ve Kara, H.Z., (2016), Sosyal Hizmette Problem Çözme Yaklaşımı, Journal Of Academic Social Sciences, 45, 1-10.

Deacon, Z., ve Sullivan, C., (2009), Responding to the Complex and Gendered Of Refugee Women, *Affilia-Journal of Women and Social Work - Affilia J Women Soc Work*, *24*, 272–284, Https://Doi.Org/10.1177/0886109909337401.

Denney, D., (1998), *Social Policy and Social Work*, Oxford University Press, İngiltere.

Döm, S., (2008), *Girişimcilik ve Küçük İşletme Yöneticiliği*, Detay Yayıncılık, İzmit, ISBN: 9789758969593.

Duruel, M., (2017), Suriyeli Sığınmacıların Türk Emek Piyasasına Etkileri Fırsatlar ve Tehditler, *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, *3*(2), Article 2.

Dünyadan 10 Sosyal Girişimci. (2020), *İyilik Sağlık Olsun,* https://www.iyiliksaglikolsun.com/haber/64-dunyadan-10-sosyal-girisimci.html, Erişim tarihi: 18.11.2022.

Efeoğlu, A., (2019), Dünyada ve Türkiye'de Sosyal Girişimcilik, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Erbay, E., (2019), Güç ve Güçlendirme Kavramları Bağlamında Sosyal Hizmet Uygulaması, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 41–64. Https://Doi.Org/10.21560/Spcd.Vi.546674.

Ercan, S., (2016), Türkiye'de Sosyal Girişimcilik ve Yarattığı Etkilerin Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Erdoğan, D., (2018), Yerel Medyada Nefret Söylemi: Suriyeli Sığınmacıların Kilis Yerel Basınında Temsili, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Esen, A., ve Duman, M., (2016), *Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler*, Dünya Yerel Yönetim Ve Demokrasi Akademisi Vakfı.

Esentaş, M., Güven, R., ve Güzel, P., (2020), Kadın Mülteciler Sosyal Uyumu Rekreasyonla Aşıyor, *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 35–41. https://doi.org/10.25307/jssr.679285.

Esmer, Y. & Yüksel, M. (2020). Belediyelerde Sosyal Girişimcilik Uygulamaları: Karadeniz Bölgesi Örneği. Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 12 (2), 170-188. Retrieved from https://dergipark.org.tr/tr/pub/oybd/issue/56743/704448

Floya, A., ve Nira Yuval, D., (1992), *Racialized Boundaries Race, Nation, Gender, Colour and Class and the Anti-Racist Struggle*, Routledge.

Gkouti, A., (2015), Krizde Kadın Olmak: *Türkiye'deki Suriyeli Kadın Mültecilere Yönelik Sağlık Hizmetleri*, 29-49.

Gök, N., (2019), Suriye Krizi'nin Türkiye'ye Yansımaları (2011-2017), *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *8*, Article 8.

Gülerce, H., (2020), Migration and Uncertainties: The Ordeal of Syrian Women Refugees With Missing Spouses, *Journal of Humanity and Society (Insan ve Toplum)*, *10*(3), 1 5. Https://Doi.Org/10.12658/V0001.

Gülerce, H., ve Ökten, Ş., (2021), *Social Entrepreneurship: Sustainable Social Development and Social Inclusion of Asylum Seekers* (Ss. 9–21), Https://Doi.Org/10.26321/5976.020.3.9.

Günay, E., Atilgan, D., ve Serin, E., (2017). Dünya'da Ve Türkiye'de Göç Yönetimi, *Kahramanmaraş Sütçü Imam Üniversitesi Iktisadi Ve Idari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *7*(2), Article 2.

Graphcommons, (2022).Erişim adresi: https://graphcommons.com/about, Erişim tarihi: 8.09.2022.

Harzig, C., (2003), *Women, Gender and Labour Migration*. In *Women Migrants as Global and Local Agents*, ed., Pamela Sharpe, Routledge, London.

Hasan, S., (2014), Social Capital and Social Entrepreneurship in Asia: Analysing the Links, *Asia Pacific Journal of Public Administration*, *27*, 1–17. https://doi.org/10.1080/23276665.2005.10779296.

Hudson, B., (2008), *Principles of Empowerment*, CreateSpace Independent Publishing Platform, 82, ISBN-10: 1976379296.

Jacky Chan, K., Young, M. Y., ve Noor, S., (2016), *Well-Being After Trauma: A Review of Posttraumatic Growth Among Refugees - Proquest*, 291–299.

Jafarova, R., (2020), *Social Entrepreneurship ın Turkey: A Qualitative Research Into Motivational Factors And Major Constraints Faced By Women Entrepreneurs On Their Career Path*, Istanbul Commerce University, Department Of Business Administration, İstanbul.

Johnson, S., (2000), *Social Entrepreneurship Literature Riview", Research Associate Canadian Centre for Social Entrepreneurship*, November, 1–17.

Johnsson, C.B., (2005), *Entrepreneurship and Self-Finance*, Sweden, 1-18.

Juliemasters. (2022), *How to Create a Barefoot Movement: The Wisdom Of Bunker Joy*, Erişim Adresi: Https://Juliemasters.Com/How-To-Create-A-Barefoot-Movement-The Wisdom-Of-Bunker-Roy/ Erişim Tarihi: 12.11.2022.

Kadın Balıkçılar Derneği, (2022), Erişim adresi: Https://Kadinbalikcilardernegi.Org/Kurulus Hikayemiz/. Erişim tarihi: 11.08.2022.

Kaya, A., ve Yılmaz, F., (2019), *Göçmenlerin Kırsal-Dağlık Yerleşimlerin Işgücü Piyasasına ve Yerel Ekonomisine Etkisi: Karacabey, Bursa*, Migration Impact Assessment Enhance Integration and Local Development in European Rural and Mountain Regions. 28.

Kaya, M., ve Demirağ, E., (2016), *Türkiye'deki Suriyeli Kadin Sığınmacıların İş Piyasasındaki Çalışma Koşullarına Sosyolojik Bir Bakış: Şanlıurfa Örneği A*

Sociological Perspective On Working Conditions of Syrian Female Refugees İn Turkey: Şanlıurfa Case, 155–172.

Kayhan, T., (2005), *Girişimcilik İklimi ve Yenilik Performansına Etkileri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gebze.

Kearins, K. ve Collins, E., (2012), "Making Sense of Ecopreneurs' Decision to Sell Up", Business Strategy and the Environment, 21, s.85.

Keçeci, G., (2017), Makro Sosyal Hizmet Uygulamasında Kullanılan Modeller, Teknikler ve Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rolleri, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 28 (1) , 187-202, Retrieved From Https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/Tsh/İssue/38637/448615.

Kılıç Kırılmaz, S., (2014), Sosyal Girişimcilik Boyutlarına Kuramsal Bir Bakış, *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi,* 3 (2) , 55-74. Retrieved From Https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/Eyad/İssue/57420/813873.

Kıral, B., (2021), *Nitel Araştırmada Fenomenoloji Deseni: Türleri ve Araştırma Süreci, Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, *4*, 92–103. Retrieved from http://www.jret.org/FileUpload/ks281142/File/jret2021_10.cilt_sayi4-pages-93 104.pdf.

Kottak, C. P., (2002), *Antropoloji İnsan Çeşitliliğine Bir Bakış*, Ütopya Yayınevi, Ankara, ISBN: 9789758382606.

Küçükşen, K., (2017), Suriyeli Sığınmacı Kadınlarda Sosyal Dışlanma Algısı Üzerine Nitel Bir Çalışma, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, *6*(5), 15.

Makarov, V., Rostovskaya, T., Shimanovskaya, Y., Tyapkina, T., Kozlovskaya, S., Firsov, M., ve Sizikova, V., (2017), *Innovative Models of Social Activity and Their Adaptation to Social Work*, 11.

Mütevellioğlu, N., (2006), Sosyal Devletin Meşruiyeti, *ISGUC the Journal of Industrial Relations and Human Resources*, *8*(2), Article 2.

Nandan, M., London, M., ve Bent-Goodley, T., (2015), Social Workers as Social Change Agents: Social Innovation, Social Intrapreneurship, and Social Entrepreneurship, *Human Service Organizations Management, Leadership ve Governance*, *39*(1), 38–56. Https://Doi.Org/10.1080/23303131.2014.955236.

Nga, J., ve Shamuganathan, G., (2010), The Influence of Personality Traits And Demographic Factors On Social Entrepreneurship Start Up Intentions, *Journal Of Business Ethics*, *95*, 259–282, Https://Doi.Org/10.1007/S10551-009-0358-8.

OECD, (2016), PISA 2015 Results (Volume I): Excellence and Equity in Education. PISA, OECD Publishing, Paris.

Okmeydan, S. B., (2019), Kültürlerarası İletişim ve Uluslararası Halkla İlişkiler, (Ed. S. B. Okmeydan ve M. Saran), Kültürlerarası İletişim; İletişim Odaklı Güncel Yaklaşımlar içinde (ss. 93-240), Konya, Eğitim Yayınevi.

Orhan, O., ve Gündoğar, S. S., (Eds.), (2015), *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri*, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi : Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı, Ankara, ISBN: 978-605-4615-95-7.

Önday, Ö., (2021), *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'deki Yerine İlişkin Bir Analiz*, Https://Doi.Org/10.13140/Rg.2.2.12673.38240, 1-17.

Özden, S. ve Ramadan, O., (2019), *Suriyeli Kadınların Türkiye'de Hayata Bakış Açısı: Haklar, İlişkiler ve Sivil Toplum*, İstanbul: Badael Vakfı (Https://Docs.Euromedwomen.Foundation/Files/Ermwfdocuments/8644_5.20.Syrian omen%E2%80%99sperspectivesonlifeinturkey.Pdf).

Özdevecioğlu, M., ve Cingöz, A., (2015), Sosyal Girişimcilik Ve Sosyal Girişimciler: Teorik Çerçeve, *Erciyes Üniversitesi Iktisadi Ve Idari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *32*, Article 32.

Özgür, Ö., (2010), Çokkültürcü Sosyal Hizmet: Eleştirel Bir Bakış, *Toplum Ve Sosyal Hizmet*, 21 (2) , 89-104. Retrieved From Https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/Tsh/İssue/48424/613526.

Özmete, E., ve Gök, F. A., (2015), *Sürdürülebilir Kalkinma Için Sosyal Inovasyon Ve Sosyal Hizmet Ilişkisinin Değerlendirilmesi*, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 26(2), 127 - 143.

UNDP. (2015), https://www.undp.org/tr/turkiye/projects/surdurulebilir-kalkinma-amaclari yatirim-inisiyatifi, Erişim tarihi: 20.10.2022.

Parker, S., (2009), *The Economics of Entrepreneurship.* Cambridge: Cambridge University Press, doi: 10,1017/CBO9780511817441.

Pereira Valarini, P. F., (2015), *Time to Restart: The Experience Of Syrian Refugees In Establishing A Business ın Istanbul*, (Unpublished Master's Thesis), University of Utrecht, Sustainable Development- International Development Thesis Research, Utrecht, Nederlands.

Praszkier, R., ve Nowak, A., (2012), *Social Entrepreneurship: Theory and Practice*, Cambridge: Cambridge University Press, doi:10.17/CBO9781139049467.

Robbins, S., ve Coulter, M., (2003), Management. *New Jersey: Prentice Hall*.

Robinson, J. A., (2006), *Navigating social and institutional barriers to markets: How social entrepreneurs identify and evaluate opportunities*, https://doi.org/10.1057/9780230625655_7.

Safi, M., (2006), *Le Processus D`Integration Des Immigres En France:Inegalites Et Segmentation*, Revue Francaise de Sociologie, 47, 3-48.

Saraydın, G., (2007), *Kadın Mülteciler, Uluslararası Göç ve Kadın Sempozyumu Bildiriler,* (Ss. 64–66).

Sarı, M., (2020), *Umut Işığı Sosyal Girişimcilik*, Alfa Yayınları, İstanbul, ISBN: 9786050381641.

Schaltegger, S., & Wagner, M., (2011), Sustainable Entrepreneurship And Sustainability Innovation: Categories And Interactions, *Business Strategy And The Environment*, *20*(4), 222-237.

Schumpeter, J.A., 1934 (2008), The Theory of Economic Development: An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest and the Business Cycle, translated from the German by Redvers Opie, New Brunswick (U.S.A) and London (U.K.): Transaction Publishers.

Sharir, M., ve Lerner, M., (2006), "Gauging The Success Of Social Ventures Initiated By Individual Social Entrepreneurs." *Journal of World Business*, 41(1):6-20, Https://Doi.Org/10.1016/J.Jwb.2005.09.004.

Sözer, A., (2019), Göç, Toplumsal Uyum ve Aidiyet, *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi* , 14, (28), 418-431. doı: 10.35675/befdergi.643948.

Şar, V., (2017), Savaş Ve Terör Yaşantılarında Travma Sonrası Stres [Post-Trau- Matic Stress In Terror and War], *Okmeydanı Tıp Dergisi*; 33(Ek Sayı):114-20, Doi:10.5222/Otd.2017.114.

Şimşek, H., ve Yıldırım, A., (2013), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, ISBN: 9750200071.

Şimşek, R., (2017), *Türkiye'de İç Göçlerin Göç Veren Bölgelere Etkisi Ve Tersine Göç İmkânlari: Kastamonu Örneği*, Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sönmez, A., Arıker, Ç., ve Toksoy, A., (2016), *Dünya'da Ve Türkiye'de Sosyal Girişimciliğin Gelişimi*.,*17*, 102–121.

Tamer, G., (2013), *Women's Entrepreneurship In Turkey Compared To The World*, 649–656. Https://Doi.Org/10.36880/C04.00648.

Taş, H. Y. & Şemşek, İ., (2017), Türkiye Ve Dünya'dan Sosyal Girişimcilik Örnekleri ve İstihdama Katkıları, *Hak İş Uluslararası Emek Ve Toplum Dergisi,* 6 (16) , 480-497. Retrieved From Https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/Hakisderg/Issue/33300/365449.

Taylor, S. E. ve Diğ., (2007), *Sosyal Psikoloji*, A. Dönmez, (çev.) İmge, Ankara, ISBN: 9789755335254.

Tekayaklı, Y., (2004), Kırgızistan'ın Potansiyel Girişimci Profilindeki Kültürel Farklılığın Girişimcilik Eğilimlerine Etkisi ve Bir Ampirik Çalışma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Teyit, (2022). Erişim Adresi: Https://Teyit.Org/Nedir. Erişim tarihi: 5.07.2022

Tomanbay, İ., Akbaş, E., Topçuoğlu, A., Paslı, F., Çamur Duyan, G., Dölek, Ö., Erbay, E., ve Erükçü, G., (2013), *Sosyal Hizmet Kuruluşları: Genel ve Kavramsal Giriş* (Anadolu Üniversitesi), 1.Baskı, ISBN: 978-975-06-1536-8.

Topak, E., ve Çamur, G., (2022), Göçün Kadına Etkileri Ve Sosyal Hizmet, *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7 (1), 75-88, Https://Doi.Org/10.47115/Jshs.1066117.

Topçuoğlu, R. A., (2014), *Hayati Değiştirmek İçin Yola Çıkanlar – Yola Çıkınca Değişen Hayatlar: Bir Müracaatçı Grubu Olarak Göçmen Çocuklar, Toplum ve Sosyal Hizmet*, 25(1), 89-107.

Tuzcu, A., ve Ilgaz, A., (2015), Göçün Kadın Ruh Sağlığı Üzerine Etkileri, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, *7*(1), Article 1. Https://Doi.Org/10.5455/Cap.20140503020915

Yaman, F., (2017), Uyum Ve Ötekileşme Ayrımında Suriyeli Sığınmacılar, *Kadem Kadın Araştırmaları Dergisi*, *3*(1), Article 1. Https://Doi.Org/10.21798/Kadem.20171301430.

Yaraç, N., (2021), Sosyal Girişimler ile Sürdürülebilir Kalkınmaya Katkı, Erişim adresi: https://www.ekoiq.com/sosyal-girisimler-ile-surdurulebilir-kalkinmaya-katki/.Erişim tarihi: 20.01.2023

Yardım, M., (2017), Göç Ve Entegrasyon Politikaları Işığında Fransa'da Toplumsal Kabul, *Göç Araştırmaları Dergisi*, *3*(2), Article 2.

Yıldırım, B., ve Tuncay, T., (2019), Sosyal İnovasyonun Ve Sosyal Girişimciliğin Sosyal Hizmet Mesleğinin Geleceğindeki Rolü, *Hacettepe Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *37*(1), Article 1. Https://Doi.Org/10.17065/Huniibf.350375

Yıldırımalp, S. ve İyem, C., (2017), Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Kabul ve Uyum Sürecine İlişkin Bir Araştırma, *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi* , (2) , 107-126. Retrieved from https://dergipark.org.tr/tr/pub/bilgisosyal/issue/36462/413193

Yıldız, İ., (2018), *Türkiye'de Uluslararası Göçler Ve Türkiyenin Göç Politikası* (1.Basım). Kırmızı Çatı, İstanbul, ISBN: 9789752486263.

Yılmaz, A., (2014). *Savaşın Öteki Yüzünde Sığınmacı Kadınlar,* Https://Istanbul.Mazlumder.Org/Tr/Main/Yayinlar/Makaleler/8/Savasin-Oteki Yuzunde-Siginmaci-Kadinlar/1117, Ziyaret Tarihi: 15.06.2022.

Zaki, J., ve Williams, W. C., (2013), Interpersonal Emotion Regulation. *Emotion, 13*(5), 803 810. Https://Doi.Org/10.1037/A0033839

Zastrow, C., ve Ashman, K., (2014), *İnsan Davranışı Ve Sosyal Çevre—1,* (Nika), Ankara, ISBN: 9786056460975.

Zencir, M., ve Davas, A., (2014), *Türk Tabipleri Birliği Yayınları. Suriyeli Sığınmacılar ve Sağlık Hizmetleri Raporu*, (Ss. 1–153), Türk Tabipler Birliği Yayınları.

Zengin, O. ve Çalış, N., (2017), Sosyal Hizmet Uzmanlarının Mesleki Uygulamaları Ve Çalışma Koşulları, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 28 (1) , 47-68. Retrieved From Https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/Tsh/İssue/38637/448579.

Zhao, F., (2006), *Entrepreneurship and Innovations ın E-Business: An Integrative Perspective*, USA, Idea Group Publishing, ISBN-10: 1591409209.

EK 1: YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Araştırma Soruları

1- Sosyal girişimciliğin sosyal uyum üzerine etkisi nasıldır? /nasıl etkiler?
2- İstihdam, toplumla iletişimi ve sosyal uyumu güçlendirir mi?

Mülakat soruları

1- Kendinizi kısaca tanıtır mısınız?
İsim/Soyisim:
Yaş:
Cinsiyet: Kadın Erkek
Eğitim Durumu: İlkokul Ortaokul Lise Üniversite Yüksek Lisans/ Doktora
Nerede Yaşıyorsunuz?
Medeni Durumunuz: Evli Bekar Boşanmış
Çocuğunuz var mı, varsa kaç tane?
Gelir durumunuzu nasıl tanımlar mısınız?

Düşük orta iyi yüksek

Eşinin işi nedir?

Suriyedeyken ne iş yapıyordunuz?

Nasıl gelir elde ediyorsunuz?

2- Umut İçin Örgü projesine nasıl katıldınız?
3- Umut İçin Örgü projesi sizin için ne ifade ediyor?
4- Bu projenin topluma ya da kendinize sağladığı katkılar nelerdir?
5- Türkiye'deki insanlarla iletişiminizi nasıl değerlendirirsiniz?
6- Türkiye`de bulunan insanlarla iletişiminizin nasıl olmasını istersiniz?
7- Proje süresince yaşadığınız sorunlar nelerdir?
8- Size göre bu proje daha iyi nasıl iyileştirilebilir?
9- Projenin size, toplumsal uyunuza katkı sağladığını düşünüyor musunuz neden?

İNTİHAL RAPORU İLK SAYFASI